

The Project Gutenberg eBook of Pirttipohjalaiset, by Maiju Lassila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pirttipohjalaiset

Author: Maiju Lassila

Release date: March 17, 2016 [EBook #51480]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIRTTIPOHJALAISET ***

E-text prepared by Jari Koivisto and Tapio Riikonen

PIRTTIPOHJALAISET

Kirj.

MAIJU LASSILA

Helsingissä, Suomalainen Kustannus-O.Y. Kansa, 1911.

Haminan Suomalainen Sanomalehti- ja kirjapaino O.-Y.

I

Vahvajärven autiolla selällä vyöryivät syksyiset aallot. Kalatiirat ja -lokit olivat jo pois muuttaneet, eikä näkynyt koko järvellä muuta elollista kuin aallokon irti kiskomaa viheriää levää, jota läikähteli siellä täällä aallon selällä. Sumuinen päivä alkoi pimittyä ja sumu tihkua vihasateena.

Ränsistyneessä venepahasessansa pyrki silloin keskikokoinen miehen rehvana kotirantaansa Pirttipohjaa kohti, taistellen aallokkoa vastaan. Hän oli puettu liika pitkähihaiseen, kuluneeseen sarkanattuun, ja päässä oli vanha reuhkalakki, joten hän täysin sopi yhteen sen kuvan kanssa, minkä muodosti kipperä venepahanen ja köyhä syksyinen luonto.

Soutaja oli mökkiläinen Mikko Pirhonen. Sammuut piippunysä lerpatti vasemmassa suupielessä puoli irrallansa, kun hän veteli lyhkäsillä airon rämällä, Vene keikkui aaltojen välissä, häviten joskus niiden väliin, niin että soutajan pää vain näkyi koholla lekkumassa. Oli soudettava syrjätuuleen ja se lisäsi kulun vaikeutta. Tuon tuostakin pärskähti hyskevettä veneen laidan yli soutajan kasvoille ja

ryntäille.

Järven keskiselällä pujahti silloin toinen kipperä venepahanen saaren takaa vastaan. Mutta kun soutajat istuivat selin toisiinsa, eivät he huomanneet toisiansa ennen kun jo olivat sivuuttamassa. Vastaantulija, Tuomas Kuivalainen, herkesi silloin soutamasta ja katseltuansa aika tovin, kuinka Pirhonen reuhkasi veneesssänsä aalloilta aallolle, tervehti tätä ilmottaen kovaäänisesti:

"Nyt sitä rutkaletta on jo nähty."

Oitis älysi Pirhonen että vastaantulija tarkoitti karhua, joka oli viime kesänä repinyt toisen ja paraan lehmän sekä häneltä että hänen naapuriltansa Olli Jumppaselta, ja tappanut Pirttipohjan jokaisen mökin nuoren karjan. Koko kesä oli siitä pedosta puhuttu, sitä oli vaadattu, sille oli hiottu kosta, mutta sitä vaan ei oltu nähtykään. Koko kesän oli Pirhonen houkutellut naapuriansa, Olli Jumppasta, yhteiselle karhunajomatkalle, mutta tämä oli kieltäytynyt. Joskus se oli sanonut kieltäytymisen syyksi sen, että "ei sitä kesällä kumminkaan löydä." Useimmiten oli kumminkin selittää murissut:

"Jos sitä ei saa tapetuksi, ruojaa, niin se vaan härnäytyy ja repii viimeisenkin lehmän."

Oitis herkesi Pirhonen soutamasta ja korjasi piipun ikenistänsä taskuunsa. Hän riemastui kuullessansa, että peto on nyt nähty. Koko kesäkauden hautunut viha sai jo hieman tyydytystä, ja hän vastasi, karhulle kutitellen: "Ahäh, pakana!"

Airot kohoina katselivat miehet hyvän aikaa toisiansa. Sitte lisäsi Kuivalainen:

"Siellä Suolamäen perällä sanoo Olli Kokko sen nähneensä."

"Vai Olli sen näki."

"Ollinhan ne kehuvat sitä nähneen. Kaksi pentua oli ruojalla ollut mukana", vahvisti Kuivalainen.

Tuuli oli alkanut ajella molempien veneitä, ja kun puhelukin tuntui olevan lopussa, tarttuivat miehet jo airoihin. Vasta kun olivat parisen airon vetoa soutaneet, lopetti Pirhonen keskustelun uudella kysymyksellä:

"Ei tainnut Olli vielä tehdä siitä kystä?"

"Eivät ne Massisen mökillä tienneet siitä jututa", jurnutti toinen, toistaen:

"Mutta niitä pentuja kuuluu rienalla olleen kaksi."

* * * * *

Molemmat soutajat ryhtyivät taas kiskomaan venettänsä eteenpäin, ja yksin jääneenä alkoi Mikko Pirhonen jo nauttia kosta. Hän ilkkui itseksensä karhulle:

"Kunhan saat kirvespohjalla kuonoosi, niin nähdäänhän tokko vielä isket kyntesi lehmän säkään!"

Hän innostui ja kiirehti soutuansa joutuaksensa pikemmin Olli Jumppasen mökille sanaa viemään ja sopimaan karhuntappomatkasta. Innoissansa järkeili hän:

"Nyt jos Jumppanen vielä epäröi, niin sitte saa jo antaa housunsa akalleen koko mies."

Kiihkoissaan vetäsi hän airoilla niin varomattomasti, että toisen airon lapa ei ottanut täysin veteen, luiskahti aallon pintaa hipasten ja räiskäytti aimo vesisuihkun silmille. Hän siitä kiihtyi ja uhitteli:

"Nyt Jumppanen koetetaan, vaikka pää menisi."

Ja tarmonsä takaa soutu hän ja kiihtyi yhä enemmän. Mutta syrjätuuli puhalsi niin, ettei tahtonut eteenpäin päästä. Hän vilkasi taaksensa. Jumppasen mökki näytti olevan kovin kaukana. Hän alkoi suuttua, sillä tuuli tuntui nyt olevan enää ainoana esteenä karhun ja hänen välillä. Aivan kuin uhalla riuhtoi hän nyt kipperää venettänsä, reuhkaisten aallokossa. Vesisuihku pärskähti taas kasvoille ja kasteli hänet märäksi, ja kun matkakaan ei tuntunut lyhenevän, alkoi soutaja jo menettää malttinsa. Hän kiukutteli ilmalle:

"Nyt kun se puhaltaa läähättää sitä tuultaan! Hitoltako hänellä sitä riittäneekin!"

Kipperä vene kiepahti silloin poikkisuuntaan ja soutajan maltti loppui. Vihoissansa vetäsi hän airoilla täyttä voimaa. Mutta juuri silloin keikahti vene aallon harjalle, toinen airo ei tavannut enää vettä, kierosta vedosta heilahti vene rutosti aivan toiseen suuntaan ja pyllähti alas aalloilta niin äkkiä, että tasapainonsa menettänyt soutaja keikahti selällensä, ylös päästyänsä sieppasi airon, löi sillä aaltoja ja

ärjäsi sille.

Mutta silloin taas keikahti vene hänen horjumisestansa niin että hän oli jo kaatua laidan yli järveen. Silloin hän tarttui airoihin ja uhkasi aaltoa hammasta purren:

"Näytän minä sinulle!"

Ja täysin voimin kiskasi hän taas venettä. Se viskautui aallon harjan yli suoraan toiselle harjalle ja Mikko yltyi voitostansa, ilkkuen aallokolle:

"Ä-häh!"

Vesi kohahti keulan edessä. Soutajan kostonhalu siitä kiehautti. Hän riuhtasi vieläkin kovemman vedon.

Mutta se oli liika kova. Airon toinen vihtaraksi katkesi ja taas oli soutaja pyllähtää selällensä. Harmistuneena raapasi hän silloin korvallistaan ja päivitteli:

"No voi pahennuksen vietävä! Viime keväänä tehty raksi ja poikki piti lentää!"

Hetkisen istui hän nyt teljolla ääneti, suuttuneena. Sitte viskasi hän aivot veneen pohjalle, asettui muka rauhallisena istumaan ja uhitteli tuulelle:

"Tuule nyt! Puhalla nyt!"

Hän istui ja odotti. Mutta tuuli näytti vaan yltyvän ja nyt se jo vei venettä aika kyytiä väärään suuntaan. Silloin sieppasi Mikko Pirhonen melan, kiirehti horjuvin askelin veneen perälaudalle istumaan, ja alkaen hammasta purren meloa, äkäili:

"Luuletko että tässä ei ilman airoja päästä, vaikka hänessä ulvoisit niin että nousisi ilmaan koko järvi!... Mokokakin rapakko!"

Viimein pääsikin hän Olli Jumppasen venerantaan. Kun mela jo ylettyi pohjaan, tyrkkäsi hän sillä venettä, niin että se sujahti maalle keskituhtoa myöten. Vetästyänsä sen kuivalle maalle kokonaan, viskasi hän vihaisena aivot pehkoon, puisteli enintä vettä märäksi kastuneesta hatustansa, lyöden sitä pari kertaa vanhan lapikkaansa paikattuun varteen, ja lähti suutuksissaan astua rehveltämään Olli Jumppasen mökkiä kohti.

* * * * *

Jumppasen mökille vievät kujaset olivat yhtenä kurarapakkona. Tuuli viskoi ränstyneitä ovia ja narisutti puolilahoa kaivon vinttiä. Laiha juoksukoira ärhenteli sialle, joka tonki pihalle viskatuita kalantotkuja, eikä päästänyt häntä aterialle. Siinä taistelun lomassa lennähti joukkoon vanha varis, sieppasi nokkaansa tukun kalan suolia ja lähti niiden kanssa lentää kahnuuttamaan mullospellolle. Tuuli pärisytti akkunoiden tuohipaikkoja ja kylmä vihmasade oli hiostanut niiden pikkuiset lasipahaset niin että tuvassa oli puolihämärä.

Järvellä sattuneiden tapausten ja vastoinkäymisten myrkyttämänä saapui Pirhonen Olli Jumppasen mökkirähjän pahaselle saunalle, joutuen taas koskettamaan sitä pääkysymystä, josta hän hiljaisuudessa taisteli Jumppasta vastaan, vaikka ei kumpikaan koskaan puhunut. Hän luki saunan ovenpieleen seinähirteen piirretyt viirut, jotka osottivat Jumppasen vaimon saunavuoteitten lukua, ja murahti: "Yhdeksän sillä on Jumppasella." Hänellä oli ainoastaan kuusi. Järvellä noussut mieli ei sitä tyynenä kestänyt. Hän lisäsi:

"Ja se itsekkin on vielä semmoinen jätkän näköinen työkarhu... paitsi että niitäkin uusia lapsia voi vielä lisää tulla."

Tupakkakaan ei nyt olisi maistunut. Hän jatkoi: "Kun se sitte semmoisella työvoimalla yrittää, niin mökkiläisen asemaanhan tässä toinen joutuu, jos ei pääluvussa tapaa!"

Sen kysymyksen rinnalla olivat kaikki muut asiat, jopa karhuntutappokin osaksi, ainoastaan peitevaahtoa. Molempien mökkiläissukujen ainoana unelmana ja kunnianhimonana oli näet jo miespolvien ajan ollut päästä kerta sen suuren Pirttipohjan kartanon isännäksi, jonka maita he mökkiläisinä viljelivät. Karhu oli siinä kyllä esteenä: se teki pilloja, siksi eivät varat karttuneet kartanon oston. Lisäksi huolehtivat he jo tulevan oman talon karjamaiden laidunrauhasta. Karhu oli nujerrettava jo ennen kartanon ostoa.

Mutta varoja ei ollut, usein ei leipääkään. Millä siis lunastaa kartano! Ainoana toivona olivat tulevien polvien yhä lisääntyvät työvoimat. Siksi katsoi kumpikin sisimmässängsä karsain silmin toisensa saunaonnea. Äänetön tora oli heissä kytenyt kuin salatuli hiilloksen tuhassa.

"Kyllä sen saunan karsina sitä törkyheinää puhuu!" huokasi Pirhonen, ja semmoisessa mielentilassa läksi hän nyt sopimaan karhuntutusta. Jumppasen laiha sika lähti juosta nulkuttamaan hänen perästänsä. Hän ei sitäkään sietänyt, sieppasi palikan, viskasi sillä sikaa ja sanoi:

"Hös, halvattu, siitä vinkumasta!"

Oven edessä hän virutti pitkän nutunhihansa, pyyhki sillä nenänsä ja alkoi työntyä pikkuiseen tuparähjään.

* * * * *

Olli Jumppanen istui silloin penkillä synkän näköisenä, kyynäspäät polviin nojattuina, ja imeksi jo sammunutta piippunysää.

Kahdeksan risaista lasta tyrkiksi hiljakseen toisiansa pankon edessä, jossa he käteisinä odottelivat lieden kuumaan poroon haudattujen perunoiden paistumista, kiistellä nahisten niistä jo etukäteen, vaikka tosin vanhempiensa silmää vältellen. Mutta nämä eivät näyttäneet nyt heidän torailuansa huomaavankaan. Kummankin mieltä painosti sama asia, joka oli järvellä myrkyttänyt Pirhosen Mikon mielen: maidon puutteesta oli näet johtunut taas mieleen karhun tekemä tuho ja se oli pannut kaikki toisillensa murjottamaan. Vaimo, Suso, vatvoi ärtyisen näköisenä pellavia. Jumppasella sattui silloin syyhyttämään nenässänsä olevaa pikku näppylää, jonkunlaista syyliä, josta hänelle oli elämän suurin harmi; hän ajatteli:

"Tuleekohan tähän vieraita, kun tuota näppylää kutkuttaa?"

Juuri silloin työnty Mikko Pirhonen mökkiin, istahti ääneti rahille, sytytti piippunsa ja alkoi sitä imeksiä, nojaten kyynäspäihinsä, kuten Ollikin. Ei kukaan näyttänyt hänen tuloansa huomaavankaan.

Mutta hetkisen kuluttua äännähti kätkeyssä nukkuva lapsi. Oitis keskeytti Suso työnsä, kaivoi lapsen risojen seasta ja murisi sitä paljastellessansa:

"Tuokin vielä piti siihen syntyä! Ikäänkuin ei entisissä olisi elättämistä!"

Äkäillessänsä oli hän paljastanut lapsen. Kylmä koski sen punaista ja hentoa ihoa. Lapsi alkoi parkua. Suso siitä tuskastui ja kiukutteli toisille lapsille:

"Ettekö mene siitä pankon edestä matkaanne!... Ryvette siinä porossa kuin mitkä mustalaisen kakarat!"

Lapset pakkautuivat yhä tiukempaan läjään, ollaksensa toistensa suojassa. Suso siitä kiivastui ja alkoi kiukutella vanhimmalle tytölle.

Molemmat miehet murjottelivat sill'aikaa yksiksensä, kuin eivät olisi Suson äkäilemistä eikä toisiansakaan huomanneetkaan. Oli syntynyt pieni äänettömyys. Lapset supisivat hiljakseen, Olli hautoi omaa asiaansa ja Pirhonen mietti miten alkaa. Kun Suso ei lakannut juonittelemasta itseksensä, nousi jo Ollinkin sisu; myrtyneenä viskasi hän vihansa vaimoonsa, muristen kotvasen kuluttua lastensa puolustukseksi:

"Mitä siinä nyt niille vihottelet, etkä anna niiden siinä pankon luona lämmitellä!"

Hyvän tovin sai hän odottaa ennen kun Suso vastasi ikäänkuin itseksensä äkäillen:

"Vielä siinä niiden puolta pitää kuin parempikin! Ei ole koko miehestä muuksi kuin tuvan täyttäjäksi."

Olli sylkeä ruikkasi vihaisesti. Suso murjotteli vielä vähän aikaa ja komenti sitte lapset uunille. Sinne ne kotiutuivatkin pian.

Jotkut niistä laittelivat päretikkusista ristikkoja, toiset kaivelivat nenäänsä. Oli syntynyt pitempi äänettömyys. Sen lopussa tervehti nyt Olli vihdoinkin naapuriansa, kysyen:

"Kuuluuko sitä mitä?"

"Eipä tuota erikoisempaa", vastata jurautti Mikko piippu hampaissa ja leuka kädessä. Suson puhuessa oli taas mieli noussut karhua vastaan, niin että ei haluttanut mainita mokoman ruojan nimeäkään. Mutta kun vanhin tyttö lasta souvattaessaan lauloi tuuti-lullaa, sulatti se mieltä niin omituisesti, että Pirhonen jo jaksoi murahtaa:

"Nyt sitä on jo nähty!"

Ja kun vastausta ei näyttänyt ollenkaan tulevan, lisäsi hän:

"Olli Kokko kuuluu nähneen!"

Olli Jumppasen hartiat näyttivät painautuvan kumaraan. Sisu nousi karhua vastaan, sillä yksi ainoa lehmä oli jälellä, sekin huonolypsyinen.

"Syö se raato loputkin lehmät, kun kevääseen päästään!" jatkoi Pirhonen taas asiaansa ja lisäsi hetkisen tupakoituansa:

"Kun saisi siltä tuon laidunrauhan, niin ainahan niistä näistä pienemmistä kommelluksista selviäisi!"

Ei kuulunut vastausta. Jumppanen hautoi mielessänsä nykyisen laidunrauhan ohella myös kartanon varsinaista lunastusta ja sitä kumpi heistä on kohoava sen isännäksi, kumpi jäävä torppariksi. Hänessä se ajatus oli vanhempi perintöhimo kuin Pirhosessa ja syvemmälle luihin imeytynyt. Suso, joka huolehti lehmästänsä, hermostui jo miehensä saamattomuudesta ja pisti väliin:

"Puhuipa tälle Jumppaselle tahi oli puhumatta, ei se sen paremmaksi tule."

* * * * *

Sillävälän olivat perunat paistuneet lieden porossa. Suso kokosi ne sieltä, vei pöydälle ja kehotti vierastakin:

"Söisit nyt Pirhonenkin tuosta noita potaattipaistikkaita! Ei tässä enää muuta särpimiä kohta olekaan koko mökissä!"

Pitkän äänettömyyden perästä käytiin käsiksi paistikkaisiin. Syödessä alkoi puhe sujua nopeammin. Jo huomautti Pirhosen Mikko:

"Kyllä se ruoja on nyt kierrettävä ja kellistettävä. Muuten saadaan ensi kesänä koirasjänistä lypsää, jos mieli maitoa nähdä... Vai mitä sinä Jumppanen ajattelet?"

"Ka eipähän siitä urosasta jäniksestäkään liikeneviä maitoja heru", myönsi Olli. Mikko innostui selittämään asiaa edelleen ja lopuksi ehdotti:

"Ka mitäpä se sitte enää sen paremmilla pitkittämisillä paranee! Ota vaan kirves olalle ja lähdetään tästä kierrosta tekemään."

Vaikeneminen tuntui myöntymiseltä. Hän jo teki suunnitelman, kehaisten:

"Kyllä kun minä vetäsen sitä kirvespohjalla kuonoon ja sinä vaikka hyvällä näreseipäällä pyyhkäset sivuille, niin sittehän härkä poikii jos eivät karhun töppöset käänny taivasta kohti."

Asia näytti hänestä päätetyltä, koskapa Olli ei vastustellut. Mutta kun paistikkaat olivat lopussa, kysyikin tämä veistänsä tuppeen työntäessään:

"Missähän paikassa se Olli Kokko sen näki?"

"Siellä Suolamäessä se on sen nähnyt", selitti Pirhonen, varmistuen siinä uskossa, että Olli miettii jo lähtöä. "Rämesuolla sen jälet näkyvät jo sulan aikana... Niin jotta voi alkaa kiertämisen jo ennen lumien tuloa... Eli mitä sinä omasta puolestasi arvelet?"

Oili alkoi nyt miettiä, miten pitkä matka on Suolamäestä hänen karjamaillensa.

Pirhonen innostui ja varmistuen lopullisesti hänen myöntymisestänsä piti jo tarpeellisena kehottaa Jumppasta varovaisuuteen, muutti piipun varren suupieleensä ja varottaa murisi:

"Katso vaan, että kirves on niin reilassa, jotta ei varsi pääse irti silmästä!"

Susokin oli nyt varma, että vihdoinkin se Jumppanen miehistyy ja lähtee petoa nujertamaan. Pirhonen teki jo poislähtöä, ilmottaen:

"Minä vaan pistäännyn mökillä kirvestä vähän hiasemassa ja sitte lähdetään."

Hän joi vettä korvosta, pyyhki suunsa nutun hihalla ja lähti.

Jumppasen Suso oli soimannut miestänsä saamattomaksi ja pelkuriksi joka kerran, kun maidon puutteesta oli johtunut mieleen karhun tekemä tuho. Mutta luullen hänen nyt terhistyneen lauhtui hän ja alkoi jo huolehtiakin hänestä. Vanhasta villahameestansa repi hän uudet hattarat ja varotti niitä hänelle viskatessansa:

"Siitä saat kuivat jalkarievut. Mutta varokin vaan, ettet telläänny ihan karhun suuhun!"

Olli ei puhunut sanaakaan. Suso alkoi laittaa eväitä ja neuvoi siinä touhunsa lomassa:

"Lyö vaikka paksun petäjän takaa pahuusta, niin ei saa sinua kynsiinsä!"

Hän pani eväsmujeita ropeesen ja tuli ajatelleeksi miehensä vaaraa. Silloin hän heltyi ja neuvoi edelleen:

"Antaisit vaikka Pirhosen itsensä lyödä edestäpäin ja iskisit sinä takaa."

Olli mietiskeli missähän asti se Olli Kokko on karhun nähnyt. Arveli silloin, että jos se olisi vielä Suolamäen perällä Ramesuolla asti, niin ei Pirrtipohjan karjalla olisi mitään hätää; joten koko matka olisi turhaa karhun ärsytystä.

Hän otti kirveen ja tarkasti sen terää aikeen lähteä tervaksia hakkaamaan. Vaimo varotti:

"Ei tuossa nyt vielä niin kiirettä ole, kun ei Pirhostakaan vielä näy takaisin... Ennätät tuota vähemmälläkin hopulla!"

Mutta kirves ei näyttänyt olevan hyvässä terässä. Olli ryhtyi sitä hiomaan. Suso huolestui tuollaisesta kiireestä, hätäytyi jo lastensa kohtalosta ja soimasi miestänsä liiasta uhmailusta, toraillen:

"Mutta se on sinullakin se ylpeyden sisu semmoinen, että pitää vaan joka paikkaan tunkeutua ensimmäisenä, vaikka pää menisi."

Olli oli saanut kirveen hiotuksi ja Suso lisäsi: "Ikäänkuin tästä paljaasta kunniaista ihminen sen kylläisemmäksi lihoisi... Mutta sitä vaan pitää sinunkin yrittää ja vuovata. Se vaan sinunkin perisyntisi käskee ja sanoo, että eivät ne muka muut miehet miehiä olekaan... Ja sitä pitää vaan tunkeutua suoraan karhun kitaan, jotta ei vaan Pirhonen pääsisi kehumaan!"

Hän olisi jatkanut jos kuinka kauvan. Mutta silloin palasikin Mikko Pirhonen ja toi Olli Kokon tullessansa. Molemmat istahtivat, Pirhonen pankolle ja Kokko penkille. Panivat tupakan, ja sen tehtyä alkoi Pirhonen puhelun:

"Tässä se nyt on tämä Olli Kokko."

Jumppanen tuherthei piippunsa kanssa selvitellen sen hikireikää ja kysyi:

"Kuuluukos sitä tälle Kokolle mitä?"

"Mitäpä sitä tälle köyhälle kuuluisi muuta kuin tuota ryöstöherran tuloa ja papin saatavien kuuluutusta", kehasi Kokko ja Pirhonen lisäsi:

"Tämä Kokkohan sen on nähnyt... Oliko tuo suurikin, rutkale?"

"Ei tuo järin suurinta sorttia ollut... Oli nyt sen verran kokoa, että kun karjasi, niin kävyt karisivat kuusista, vaikka itseään petoa ei näkynyt", selittää väänsi Kokko. Pirhonen siitä päätteli:

"On se silloin jo ollut aika ruutana, kun semmoisella voimalla karjasi."

Hän miettiä pinnisti karhun kokoa sen äänen perusteella, ja kun ei oikein päässyt siitä selville, tiedusteli lisää:

"Et tainnut sitä itseään sen enemmältä nähdä?"

Kokko oli ajatuksissansa. Kun vastaus viipyi, jatkoi ja selvensi Pirhonen kysymystänsä:

"Niin että itsestään varsinaisesta pedosta et tainnut nähdä muuta kuin minkä sen karjasun vaan?"

"En... en nähnyt muuta."

Kaikki kolme miettiä jurnasivat nyt karhun kokoa. Pirhonen vahvisti:

"Kyllä siinä täytyy olla jo sitä ruumiillistakin kokoa, kun semmoisen äänen päästää itsestensä."

"Täytyyhän siinä olla jo ruumista jos voimaakin", kehui Kokko ja Pirhonen varmisti:

"Täytyy siinä olla... Ei se ihan tyhjältä semmoinen äläkkä pääse."

Sillä lailla saatiin käsitys karhun koosta. Epäselvä se kyllä oli, mutta ei Pirhonen tarkemmasta välittänytkään. Jumppanen puolestaan mietti miten etäällä karhu on ja kuvitteli sen koon suunnattomaksi. Kun nyt kaikki asiat olivat näin selvillä, teki Pirhonen jo ruton lopun, ehdottaen:

"Ka mitäpä tässä enää viivyttelee! Kun tällä Jumppasellakin on jo eväskontti valmiina."

Hän haparoi jo lakin päähänsä, imasi lähtösavut ja hoputti:

"Mitä sille sitte muuta kuin tie pieksujen alle!"

Mutta Jumppanen näytti hautovan ajatuksiensa. Hän huomasi olevan toden edessä ja ryhtyi tutkimaan asiaa tarkemmin, kysyen Kokolta:

"Missä asti sinä sitä näit?"

"Than siellä Sopellahan minä sitä kuulostin... Siellä aivan Suolamäen takana se kiljasi!"

Hän sylkäsi ja vahvisti:

"Rämesuon seutuvilta kuului karjunta... Kolmen äänellä tuntui karjasevan!"

Jumppanen tyyntyi. Suolamäen takaa oli hänen ja koko Pirttipohjan karjamaille niin pitkä matka, että lehmillä ei ollut mitään hätää. Pirhonen luuli Jumppasen ajattelevan metsästysmatkan pituutta ja hän alkoi kaunistella asiaa, selittäen:

"Onhan tästä matkaa. Vaikka kauvankos sitä joukolla pitkäkkään matkaa astuu!"

Syntyi pieni puheloma. Sen lopussa pyysi miehestänsä huolestunut Suso Pirhosta:

"Katsoisit vaikka sinä Pirhonen, jotta tämä Jumppanen ei pääsisi telläytymään suoraan karhun suuhun!"

Ei kukaan vastannut. Vakava asia oli tehnyt miehet tavallista jörömmiksi. Vihdoin nousi Pirhonen, kopisti porot piipustansa ja sanoi:

"Ka mitäpä siinä muuta kuin aletaan vääntäytyä Suolamäkeen."

Nyt alkoi Jumppanen selittää peräytyvänsä. Hän väitti:

"Tokkopa tuo sieltä asti lehmän säkään ylettäne!"

Pirhonen haistoi asian käänteeseen, istui kotvasen ääneti ja lopuksi sylkäsi vihaisesti. Jumppanen huomasi sen ja puolustautuakseen selittää jauhoi:

"Kun tuohon Hukkakalliollekin asti tulee, niin sittepähän hänet näkee."

Pirhonen älysi nyt asian ja myönnytti ivalla:

"Tuleehan se Hukkakalliolle!... Ja hyvässä lykyssä tulee tämän Jumppasen karjaankin... niin kuin karjan lisäksi!"

Jumppanen pisti piipun perästä tehdyn mällin suuhunsa, sylkäsi ja mörisi:

"Sittepähän näyttää ilveensä, jos tulee!... Tervaksiakin pilkkomaan tästä olisi kuonnuttava!"

Lapset olivat uunilla alkaneet vetää tukkanuottaa. Suso harmistui nyt miehellensä ja soimasi häntä toisille:

"No johan tästä Jumppasesta nyt olisi semmoiseen asiaan! Joka ei uskalla syöpäläistäkään tappa!"

Nyt kiehahti Jumppanen moisesta solvauksesta, mutta hillitsi vielä itsensä ja tarkasteli kirveensä terävyyttä.

Hän olisi mielellään sanonut Susolle jotakin äkäistä, mutta ei keksinyt kiireessä mitään sopivaa.

Onneksi sattui silloin uunilla tappelevat lapset pudota solahtamaan päreiden mukana lattialle. Se oli tervetullut asia. Suuttuneena huusi Jumppanen pelästyneille lapsillensa:

"Senkö täyteistä siinä rumpuatte ja hypitte. Sukkelaan siitä saunaa lämmittämään!"

Toinen toistansa tuoppien työntyti koko lapsijoukko ovesta ulos. Jumppanen sieppasi kirveensä ja lähti yhdessä rytäkässä tervaksia hakkaamaan.

III

Rauhallisen näköisenä, mutta jo suuttumisen makuun päässeenä astua pätkytti Olli työmaallensa. Häntä harmitti Suson ilkeä solvaus ja Pirhosen iva, ja luonto alkoi nousta. Hän jo ihmetteli närkästyneenä:

"Senkö juuttaan kipa sillä on sen karhun kanssa nytkin syksyllä, vaikka lehmät ovat läävässä ja karhu itse pesässään. Tervastyöt pitäisi tässä hylätä ja lähteä karhun hännässä juoksemaan! Ilmankos se Pirhosenkin mökissä se köyhyys ja risaiset vaatteet kukoistavat, kun mies ei muuta tekisi kuin lentäisi karhujen saporossa!"

Mutta hän ei saanut rauhassa loppuun asti suuttua, sillä tiellä sattui muuta ajateltavaa, joka sotki ajatukset. Kun hän näet tuli Karjakujaisnurmen veräjälle, oli se auki, ja hän yritti sitä tuketa. Mutta sitä tehdessä muisti hän että nyt on jo syksy, elävät ovat läävässä ja nurmet paljaat, joten ei ole väliä onko veräjä kiinni tai auki. Hän keskeytti työnsä, purki veräjästä jo siihen panemansa aidakset pois ja lähti jatkamaan matkaansa, kiersi Tervalammin ja lähestyi jo Harjun petäjikköä. Siinä hän oli taas alkanut muistella äskeistä solvausta, kun taaskin sattui asia, joka sotki: Tervalampiin laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt. Ylimenopaikalle tultuansa laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt. Ylimenopaikalle tultuansa laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt. Ylimenopaikalle tultuansa laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt. Ylimenopaikalle tultuansa laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt. Ylimenopaikalle tultuansa laskeva suo-oja oli näet tulvillansa ja porraspuun oli vesi vienyt.

"Yleensäkin sitä ei saa selvää, onko missään asiassa pohjaa, jos ei sitä koeta!" Ja hän päätti koettaa.

Verkalleen, mutta varmasti laskeutui hän ojaan. Mutta tuskin oli hän veteen laskeutunut, kun jo varmistui:

"Jo tuosta pahuuksesta on vesi vienyt koko pohjan... Vyötäistä myöten näet on juuttaassa vettä!"

Hän kaaloi yli, istahti kivelle, riisui otrakkaat jalastansa ja valoi niistä veden pois, sekä päätti:

"Kyllä se täytyy tuo petäjä kaataa porraspuuksi! Ei siinä lempokaan enää avita!"

Niin hän tekikin: kaaloi ojan toiselle puolelle takaisin, kaatoi petäjän ja kulki nyt kuivaa siltaa myöten puron yli, istahti tupakoimaan ja tuli siinä miettineeksi vesien yleistä syvyyttä. Hän järkeili:

"Onkohan ihan pohjattomia ja perättömiä jokia ja järviä, niinkuin asioiden esikuvana puhua?" Ensin hän sitä vähä epäili, mutta sitten mietti hän Jänisjärven syvyyttä. Siinäkin sanottiin olevan pohjattomia paikkoja. Silloin alkoi hän uskoa, että on niitä pohjattomiakin vesisiä, ja päätteli hän:

"Ei suinkaan se syvyyksikään voi kesken loppua", ja muistettuaan, että suuremmat kalat elävät syvien vesien pohjalla, järkeili hän:

"Mutta mitenhän suuria niissä pohjattomissa vesissä ovat ne pohjimaiset kalat?"

Ei hän jaksanut päästä aivan tarkoista mitoista selville, mutta päätteli toki:

"Kyllä niiden täytyy olla saakelin suuria... Haukiakin täytyy olla ihan pitkän tukkipölkyn pituisia! Semmoinen hauki se kun rysässäkin jutkottaisi, niin paksusta nuorasta sen rysän pitäisi olla tehty, jos mieli kestää! Ja sen kun milloin sattuisi pohjakoukulla saamaan, niin olisi siinä miehelle veneeseen nyhtämistä!"

Saalis huvitti häntä. Hän jatkoi: "Jos sattuisi talossa emäntä kuolemaan ja leski veisi lehmän asemesta semmoisen hauvin papille, niin tyytyisiköhän tämä meidän pitäjän pappi semmoiseen vaihtokauppaan?... Kyllä se juutas tyytyisi, vaikka on ahne! Kun vetäisi semmoisen hauvin ihan takareen kanssa sinne papin pytingin eteen ja se kun siinä reessä jötköttäisi kuin paras hirsi, niin tupakat se pappi vielä antaisi harjakkaisiksi."

Niin pääsi hän selville siitä asiasta, ihastui ojan syvyyteen, jossa sikiää moisia kalajätkiä, ja järkeili:

"Niin se on tuokin tämän ihmisen ajatuksen ja älyn syvyys kuin pohjattomat vedet ja virrat!"

Kun se asia näin oli selvinnyt, lähti hän rauhallisena jatkamaan matkaansa. Koko karhuntoimintansa oli jo tyyten unehtunut.

Mutta se juotui hänelle taas väkisinkin mieleen, kun hän saapui työmaallensa Harjun mäelle. Siellä näet oli karhu repinyt hänen lehmänsä. Paikalle saavuttuansa raapasi hän korvallistansa ja harmitteli: "Siinä se ruoja repi Punikin." Jumppasen mieleen johtuivat vakavat ajatukset. Hän alkoi miettiä Punikin elämää sen syntymästä ja nuoruudesta lähtien. Kumarassa istuen järkeili hän:

"Semmoista se oli Punikinkin vaellus: Sekin ensin syntyi, sitten oli vasikkana, sitten hiehona, kunnes tuli emälehmäksi, lypsi maitoa ja viimein joutui karhun mahaan."

Hän tuli verranneeksi sitä omaan elämäänsä:

"Ja eipä se ole paljon muuta tämäkään varsinaisen ihmisen elämä: Ensin sekin syntyy, sitte on pienenä ja saa vitsaa, kunnes pääsee housuihin, että voi jo juoksennella ympäri kylää."

Hetkisen kuluttua hän jatkoi omaa kohtaloansa:

"Niin kuin nyt näitä meidänkin joukkoa, näitä Jumppasia. Meitäkin oli jumalaton liuta ja kaikki aika vehnäsiä! Ensin me tappelimme keskenämme veljeyden alkutappelut!"

Hän mietti läpitse erään asian, josta hän oli tapellut veljensä kanssa, ja kehäsi:

"Silloin täällä Pirttipohjassa olivatkin kaikki pojat oikeita jurtikoita ja rehellisiä tappelijoita... paitsi tämä Antti Luikurinen, jolla nyt on karvarinversta... Se oli joutava ja epärehellinen koiruuden tekijä."

Karvari Luikurista hän ei voinut sietää. Pikku poikana ollessansa he näet olivat laskeneet suksilla mäkeä Kokkokalliolta, josta oli korkea hyppyri. Erään kerran kun Olli Jumppanen oli jo onnellisesti laskenut hyppyristä, pistikin sen alapuolella vartova Luikurin Antti suksisauvansa Ollin suksen alle ja keikautti hänet kumoon ja sitte vielä ilkkui että Olli muka sai "akan." Heti oli siitä noussut tappelu ja siitä lähtien oli hän alkanut hautoa vihaa Luikurista kohtaan. Nahkansakin hän parkitutti Koljosella eikä voinut sietää koko miestä, varsinkin kun se vielä oli huomauttanut, että hänellä on näppylä nenässä. Tämä pieni näppylä, joka itse asiansa ei hänen nenäänsä rumentanut, oli siitä lähtien tullut Jumppasen arimmaksi paikaksi.

Nyt hän taas muisti tapauksen ja soimaili:

"Se onkin tämä Luikurinen ihan toista kansaa, eikä näitä oikeita pirttipohjalaisia ristityitä!"

Se johti mieleen toisen miehen, jota hän vieroi katkerammin kuin Luikuristakin. Se oli Pirttipohjan tuomari, kartanon herrasväen sukua, syntyään entisiä Möttösiä. Sen isän isä oli ollut ruunuvoudin renkinä ja sitä tietä oli suku päässyt tuomariksi.

Eräänä päivänä sitte oli tämä tuomari lakasuttanut Jumppasella pihamaatansa koko päivän. Ahkerasti olikin hän työtänsä tehnyt. Mutta kun hän iltasella oli mennyt keittiöön ilmoittamaan että työ on suoritettu, olikin tuomarin rouva nuhdellut miestänsä siitä, että hän oli laskenut hänet, näppylänenäisen ja likaisen pojan, kyökkiin.

Siitä oli hän myrtynyt tuomarille ijäksensä ja keksinyt sille haukkumanimen, ja hän oli päättänyt että ei hellitä ennen kun on Pirttipohjan kartanon isäntä, että voi tuomarillekin näyttää. Ikänsä olikin hän sitte taistellut tuomarin herrasväkeä vastaan ja tullut sen katkeraksi naapuriksi. Nytkin hän kiehahti ja vannoi:

"Ennen antaa Jumppanen lyödä halolla otsaansa, ennen kun näppyläänsä höyhenelläkään sukaista!"

Hän muisti mielihyvällä pienen jutkun, jonka oli äskettäin tehnyt tuomarille. Tuomari oli ajaa porhaltanut vastaan ja hän, Jumppanen, oli kääntänyt halkokuormaa ainoastaan pikkuisen tiepuoleen, niin että tuomarin aisa tarttui sen halonpäihin, ja sitte antanut tamman riuhtaista. Poikki lensi tuomarin aisa ja aisapuolena ajoi mies kotiinsa, että koko Pirttipohja nauraa!

Tyynnytettyään tällä vähän harmiaan, jatkoi hän elämäkertansa, muistellen erikoisesti vaivaloista rippikoulunkäyntiä ja akan-saantia, ja päätteli:

"No muutapa sitä ei enää sitte olekaan. Kun on päässyt ripille ja saanut akan, niin elää vaan ja rehkiä ja laittaa näitä lapsia, että on kuka hautaa ja maksaa papille haudan siunauksesta. Sillä sitä pääsee täältä pois, niin kuin punikkikin."

Mutta lapsista johtuikin mieleen elämän pääkysymys: Pirttipohjan kartanon lunastaminen ennen kun Pirhonen ennättää. Rauhallisena muisteli hän yhdeksää lastansa Pirhosen kuuden rinnalla ja lausui:

"Saunan karsina on, herran kiitos, ollut viljava!... Abrahamiin asti minä en itse pääse... niin jotta olisi kuin taivaan tähdet, mutta Jaakoppiin asti minä ennätän!"

Se tuntuikin riittävän. Hän järkeili:

"Eikähän se oikeastaan itsensä Abrahamin ansiota ole tämäkään varsinainen Israelin kansa. Vastahan se Jaakopin kahdestatoista pojasta lähti suuremmassa määrässä lisääntymään!"

Hän lopetti mietteensä sanoen: "Siinäpä se sitte onkin koko tämä Jumppasen sukupuu ja Jessen juuri!"

Mutta ajattellessaan, että yhden karhun takia pitää tuotakin Pirhosen rehvanaa pitää mielillä, ei hän voinut olla halveksivasti lisäämättä:

"Riesaa siitä vaan Mikosta olisi tässä Pirttipohjan ostossa. Vaikka kepulimiehiähän se Pirhonen oikeastaan on tuon ruumillisenkin rustinkinsa puolesta... Se hyvä siinä toki on, että sen mökkiin on pesiytynyt tuo saunahalla!"

* * * * *

Mikko Pirhosesta johtui nyt mieleen se karhuntappo-asia:

"Eikö se Pirhonen, viisas mies nyt älyä, että mitä sitä nyt Suolamäkeen lähtee semmoista petoa härnäämään! Jos nyt esimerkiksi minä olisin karhu ja mörisisin Suolamäessä, enkä hätyyttelisi kenenkään lehmiä, enkä tekisi muutakaan härninkiä, ja jos sitte joku tulisi minua esimerkiksi vaan kangella mukiloimaan, niin saakeli ollen minä suuttuisin ja söisin koko Pirttipohjan lehminensä päivinensä!... Toista se olisi jos minä suorastaan jo lehmän säkään hyppäisin ja alkaisin repiä."

Mutta kun hän sitäkin tapausta harkitsi, alkoi hän järkeillä:

"Ja eikä nyt silloinkaan tarvitseisi minua suorastaan kangella päähän sukaista! Sanoisi ensin niinkuin oikea ristitty, että: Mene nyt hyvä Jumppanen matkaasi ja häpeä rauhallisten köyhien ihmisten viattomia lehmiä repiessäsi!... Ja minä menisin! No menisin saakeli soikoon! Niin mennä luikkisin häpeissäni häntä koipien välissä ja piilottelisin nurkkien takana, että ei vaan kukaan näkisikään! Ja tämä Pirhonen tulisi ja mukaseisi suorastaan kirvespohjalla!"

Hän piti karhun puolta. Tarkasti muisteli hän nyt koko viimeisen keskustelun. Sitä muistellessa johtuivat mieleen Suson halveksivat sanat, että hän "ei uskalla syöpäläistäkään tappaa."

Silloin harmistui hän, raapasi päätänsä ja päivitteli:

"No voi tuota akan raatoa miten sanoi!... Voi tuota hönkälettä minkä pakanuuden teki!"

Ilta alkoi jo pimetä, mutta hän harmitteli yhä, peläten joutuvansa ivattavaksi:

"Luuletko minun pelkäävän yhtä karhua, vaikka hän olisi koko maailman kokoinen!"

Vihoissansa sieppasi hän kirveensä, iski sen tervaskantoon ja uhitteli Susolle:

"Noin minä antaisin sille kuonoon, vaikka itse olisit karhu!"

Hän hakkasi vihoissansa kantoa niin kauvan, että oli jo iltapimeä, kun hän astua pötkytteli mökillensä hikisenä, likomärkänä. Alkutaipaleella hän vielä kiukutteli Susolle, mutta tultuansa ojalle, jonka porraspuuksi oli petäjän kaatanut, muisti hän seikkailunsa ja vasta nyt huomasi olevansa likomärkä. Kengätkin olivat vettä täynnä.

Silloin kääntyi hänen vihansa ojaan. Hän sadatteli sitä:

"Mistähän lieneekin tuota vettä imenyt. Ikäänkuin ei olisi ennen moista rapakkoa nähty!"

Vesi purskui kengistä. Hän sydämmistyi ojalle ja ilkamoi:

"Kunhan saunaan päästään, niin nähdäänkin, eivätkö sinun vetesi kuiva."

Silloin muistikin hän, että oli ajanut lapset saunaa lämmittämään, vaikka ei ollutkaan saunapäivä. Se oli hänestä onnen sattuma.

Mutta jatkaessaan matkaa johtui hänelle mieleen se mahdollisuus, että lapset ehkä eivät olekaan lämmittäneet saunaa. Hän punnitsi sitä asiaa ja pelkäsi Suson ehkä niitä kieltäneen, kun ei kerran ollut saunapäivä. Ajatus alkoi häntä kiusata:

"Sen pitääkin pistää nenänsä joka paikkaan! Ikäänkuin hän olisi isäntä joka asiassa."

Viimein päätti hän varmasti:

"Kertakin minä näytän, kuka se on isäntä Jumppasen mökissä! joka sorkan pitää kohona hypätä saunaa lämmittämään, jos se vaan ei ole jo tehty."

Rivakasti astui hän nyt mökkiä kohti. Mutta kun hän kääntyi aittarähjän nurkan takaa mökin pihamaalle, tulikin siinä vastaan Antti Laurikaisen vaimo. Se oli ollut tulipaloa sammuttamassa ja ilmotti nyt Jumppaselle:

"Siinähan se on Jumppanen! Eikä tule aikanansa kotiin, vaikka sillä aikaa paloi sauna!"

Jumppanen ei osannut muuta kuin kirotta ja huutaa:

"Voi sen vietävää! Johan minä lähtiessäni sanoin, jotta polttavat ne paholaisen vietävät sillä aikaa sen saunan!"

Juoksujalassa riensi hän saunan paikalle, jossa suitsusi enää joku kekäle. Hän menetti malttinsa ja huusi:

"Kuule Laurikaisen akka! Ota sukkelaan ämpäri ja tule kanna vettä!"

Itse hän sieppasi korvon, ammensi sen vettä täyteen, kantoi sen saunan raunioille ja alkoi valella kekäleitä. Turhaan kehotti häntä Laurikaisen Maija heittämään turhan työn. Hän ei herennyt ennen kun oli valellut koko rauniot ja sammuttanut viimeisenkin kekäleen.

Sen tehtyensä istahti hän raunioiden ääreen ja nieli niiden häkäsavua. Viivytyään siinä kotvan hän kömpi tupaan ja istui kauvan ääneti, sydämmystyneenä, kuulematta toisten puhettakaan. Viimein raapasi hän korvallistansa ja päivitteli:

"No voi vaivattua tätä elämää! Kaikki menee nurin päin siitä lähtien kun se peto sen Punikin repi!"

Nyt raivostui hän karhulle ja hänen päätöksensä oli valmis. Hän viskasi eväskontin selkäänsä, sieppasi kirveen olallensa ja työntäysi pimeään yöhön. Hetken kuluttua vääntäytyi hän Pirhosen mökkiin, istahti ja alkoi kaivella tupakkavehkeitänsä. Aluksi hän ei tahtonut päästä puheen alkuun, eikä talon väkikään ollut niin puhetuulella, että olisi edes kuulumisia tiedustanut. Vasta kun Jumppanen oli jo piippunsa puolillensa polttanut, kysyi Pirhonen:

"Paloiko se karsinaa myöten se teidän sauna?"

Olli sylkäsi eikä vastannut. Vasta tovin kuluttua hän sai selitetyksi:

"Sitä minä arvelin, että jos käytäisi hakemassa sen kehnon nahka karvarille parkittavaksi."

IV

Sumuisena valkeni seuraava aamu. Jumppanen oli yöpynyt Pirhosen mökillä ja nyt varustautuivat he lähtemään kierrosmatkallensa. Pirhosen eukko, Liisa, oli jo laittanut eväät valmiiksi ja supatti miehensä korvaan vielä viimeisen varoituksen:

"Anna nyt tuon Jumppasen kulkea etumaisena... Kuka tämän joukon jaksaa yksinään elättää, jos hyvinkin sattuu pahasti käymään."

Pirhosta alkoi moinen varovaisuus tuskastuttaa. Närkästyksissään joi hän vettä vaikka ei janottanutkaan, pyyhkäsi kämmenselällä suunsa ja varustelihe jo viskaamaan eväskonttia selkäänsä. Liisaa miltei itketti. Sitä salataksensa otti hän jauhovakan, ripotti siitä pari kourallista jauhoja sian kakarapyttyyn suuruksiksi, kumartui hämmentämään kakaraa ja valitteli suruansa salatakseen hiljaa, murheellisena:

"Minnehän lienee sekin sika taas juossut, kun ei tullut yöksikään kotiin!" Silloin sattui syrjätapaus,

jolla oli suuri vaikutus asian lopulliseen kehkeytymiseen. Saapui näet karvari Heikki Koljosen eukko. Leena, veljensä Antti Pinnasen kanssa. Pari kertaa ryäistyänsä alkoi hän selittää riitelemällä:

"Siellä se nyt on se teidän sikahankura!... Viisikymmentä penniä määräsi Koljonen siitä kakarapytystä, jonka se kaatoi."

Talon väki arvasi asian menon. Moinen vaatimus suututti varsinkin kun talon rahat olivat ihan lopussa. Ei kukaan puhunut mitään. Liisa vaan lisäsi jauhoja, jatkoi hämmentämistä ja nurkui paremman sanottavan puutteessa asiaa painaaksensa:

"Noitakin jauhoja menee niin että ei enää piisaa maat eivätkä mannut!"

Antti Pinnanen istui sammunut piippu lerpallansa ikenissä. Leena tarkasteli talon väkeä. Se näytti synkältä. Hän luuli niiden varustelevan tinkimään alennusta vahingonkorvauksesta, ja turvautui juoneen, jonka oli jo sikaa tuodessansa siltä varalta valmiiksi punonut. Hän päätti torailulla ja asian liiottelulla masentaa Pirhosen tinkimisaikeet. Hän alkoi:

"Laskevatkin sikansa lentämään pitkin kyliä, jotta eivät yöksikään hae kotiinsa!"

Pirhosen sydäntä kaiveli sattunut onnettomuus ja röyhkeä vaatimus. Aluksi hän todellakin masentui ja yritti voittaa Leenan veljen Antti Pinnasen puolelleen. Siinä tarkoituksessa tekeytyi hän sen ystäväksi kehottaen:

"Olisihan siinä pölkyssä talon tupakoita!"

"Ka vieläpä tämä piippu palaa entuudestaankin", valehteli siihen Pinnanen tyhjä, sammunut piippu suupielessä. Leena arvasi juonen ja yltyi torailleen muka itseksensä:

"Mitä ihmisiä he lienevätkin koko pirttipohjalaiset!... Sikojansakin elättävät paljaalla nälällä!... Ei ole kumma jos ne sitte toisten taloihin telläytyvät!"

Nyt suuttui jo Pirhosen Liisa ja väitti pisteliäästi vastaan:

"No kenenpä siat nuo sitte riisiryyripuuroa saanevat! Vaikka on toisilla ihmisten nahatkin parkittavina, niin jotta luulisi tuota kannattavan!"

"Kuka tässä nyt sinua tarkotti", ähähti silloin Leena, tekeytyen viattomaksi. Kaikki olivat jo suutuksissansa, joten oli syntynyt vaitiolo. Se rohkasi Leenaa:

"Ikäänkuin ei tässä olisi omissakin töissä jo kyllyiksi! Kaikkien nälkäisiä sikoja tässä pitää vahtia ja paimentaa!"

Pirhosen sisu alkoi jo kuohua. Viisikymmenpenninen pisteli mieltä. Leena ryki, Jumppanen imeksi piippuansa ja Pinnanen näytti aivan torkkuvan. Leena huokasi katkerasti:

"Hoh-hoi... hoh-hoi, tätä köyhän elämää!"

Ei kukaan ääntänyt vastaan. Kotvan odotettuansa toisti Leena kuivasti:

"Viisikymmentä penniä se Koljonen määräsi siitä kakarasta."

Ja kun taas syntyi äänettömyys, uudisti hän entistä katkerammalla ja kovemmalla äänellä:

"Viisikymmentä penniä se Koljonen siitä kakarapytystä käski ottaa."

Mutta silloin ärjäsi Pirhonen:

"Senkös täyteistä te ette pidä veräjiänne kiini, jotta eivät ihmisten siat pääse!"

Leena säikähti ja alkoi ryiskellä. Pinnanen ymmärsi sisarensa hädän ja murisi hänen puolestaan:

"Ka mitäpä niistä veräjistä näin talvea vastaan tukkeaa!... Ei tainnut se Pirhosenkaan portti tulla viime kesänä valmiiksi, kun näkyy tuo pellon veräjä olevan auki, jotta sikakin pääsi pois omasta pihasta."

Pirhonen joutui neuvottomaksi.

Mutta Liisa suuttuikin siitä ja vihotteli vastaan:

"Akathan ne aina vaan saavat Pirttipohjassa hyvät ja huonot kestää. Vaikka miehissä itsessensä ei ole

sen vertaa että veräjän tukkeaisivat!"

Koljoson Leena huomasi olevansa voitolla. Hän oli jo kuullut Jumppasen Suson soimauksesta ja menestys innostutti häntä pistellen lisäämään:

"Johan näistä nyt Pirttipohjan miehistä olisi sen vertaa, jotta lutikan tappajiksikaan."

Se pisti Olli Jumppasta. Ääneti nosti hän eväskontin hartioillensa ja kehotti Pirhosta:

"Mitäs tämä nyt riitelemällä paranee!... Anna akkojen selvittää välinsä ja tule sinä pois!"

Pirhonen riemastui neuvosta, joka hänet selvitti niin vähällä. Miehet lähtivät ja vaimot jäivät jatkamaan riitaansa.

* * * * *

Äänettöminä astua jumppasivat miehet Suolamäkeä kohti. Tapaus oli myrkyttänyt molempien mielen.

Tunnin ajan kulkivat he siten ääntä päästämättä ja tulivat Matkalammin päähän. Siinä kelletti tien varrella suunnattoman paksu, oksainen närepölkky, jota Pirhonen oli yrittänyt kolme eri kertaa laudoiksi särkeä, koettaaksensa vain saako mies moisen oksikkaan hirviön halkeamaan. Mutta turhia olivat olleet ponnistukset.

Kun he nyt saapuivat pölkyn kohdalle, oli molempien viha parhaiksi hautunut, eikä Pirhonen voinut sitä enää hillitä, vaan iski kirveensä närepölkkyyn täyttä voimaa, näennäisesti ikäänkuin muka huviksensa, ohimennen. Oikeaa tarkotustaan salatakseen hän vielä äänsi:

"Siinä se on pölkky!"

Mutta Jumppanen tarvitsi samaa aihetta sisunsa purkaukselle. Hänkin iski kirveensä pölkkyyn, että jysähti, ja äänsi:

"On siinä pölkky!"

Enempää ei tarvittu. Aivan kuin sopimuksesta ryhtyivät he verkalleen puuhailen halkasemaan pölkkyä. Äänettöminä ponnistivat he viimeisetkin voimansa ja iskivät pölkkyä niin että kirveet uppoilivat silmänsä myöten. Paukkeen seasta kuului ainoastaan vihaista vuoronperäistä ähkinää.

Pölkky alkoikin jo irtistyä. Oksat paukahtelivat halki ja poikki, että ryski. Kerran vaan ehti Pirhonen sadatella:

"Etkö sinä pahennus halkea!"

Ja pölkky halkesi. Rusahtaan erkanivat puoliskot toisistansa. Miehet istahtivat kivelle lepäämään, läähättivät ja olivat hikiset. Viimein ilmotti Jumppanen:

"Nyt se on kahtena palana!"

He panivat tupakan, nostivat kontit selkäänsä ja lähtivät pyrkimään karhun kierrospaikoille.

* * * * *

He olivat jo lähellä suurta Rämesuota, jossa karhun piti asustaa. Mitä likemmä suota he tulivat, sitä vakavammaksi kävi mieli. Kumpikin myönteli itseksensä, että karhu ei ymmärrä leikkiä.

Mutta aivan Rämesuon reunassa lähellä Itkukalliota, jossa pirun kerrottiin asuvan, oli Kosken Mikki ampunut viime viikolla hirven. Sen suolet ja osa lihojakin oli hänen täytyntä jättää tappopaikalle, Itkukallion juurelle, tiheään näreikköön, ettei joutuisi sala-ammunnasta kiinni. Korppijoukko oli kokoontunut niillä aterioimaan. Nälkäisinä räähkyivät ja tappelivat korvit keskenänsä. Kylmä vihasade ja seudun autius, sekä Itkukallion läheisyys täydensivät kuvan yleistä kolkkoutta. Kumpikin mielti, että olisi vähä varustauduttava, sillä molemmat olivat varmat että näreikössä metelöi Itkukallion piru.

Mutta luonto ei antanut alkaa, ettei toinen huomaisi mitään semmoista. Astuntansa toki hiljensivät.

Mutta Tiilikaisen tervahaudan luo tultua, kun rähinä yltyi näreikössä, rohkaistui Pirhonen väkisinkin sanomaan:

"Tämä on vähä kolkko ja kamala paikka!"

Jumppanen pysähtyi kiitollisena ja murahti asian peitteiksi:

"Jopa tässä on tupakoimisaika!"

Mietiskeltiin, kumpi lähtisi etumaisena. Pirhonen uskalsi etemmä, arvellen kuin ohimennen:

"Mikähän siellä ihan korpin äänellä räähky ja rähisee?"

Toinen vaikenä. Silloin hoksasi Pirhonen sanoa viimeiset sopivat sanat:

"Vaikka eipä tämä oikea ristitty yhtä pimeyden valtakunnan keinoa hätkähdä!"

Silloin oli Jumppanen valmis. Hän virkkoi verkallensa:

"Mikäpäsi siinä on. Kun katsoo, niin sittehän näkee mikä se on."

Ja enempiä puhumatta nousi hän ja alkoi varmasti työntäytyä tiheään näreikköön ääntä kohti. Pirhonen seurasi jälestä. He jakoilivat näreiden oksia ja kurkistelivat varovasti eteensä. Molempien polvet tahtoivat hervota.

Niin saapuivat he lähelle haaskaa. Jumppanen iski kirveshamaralla puun kylkeen ja karjasi.

Korppiparvi säikähti ja pakeni räähkyen. Miehet rohkaistuivat siitä, tunkeutuivat haaskan luo, tarkastelivat sen, ja Jumppanen sanoi viimein:

"Kah! Hirven raato!"

"Hirvenpäähän on!" myönsi toinenkin. Enempää eivät he siitä asiasta puhuneet. Oli vähä noloakin alussa. Mutta Jumppasta oli tapaus rohkaissut ja hän päätti näyttää jo urhokkuutensa toisellakin tavalla. Oli jo lounaan aika. Koko ikänsä oli hän, kuten kaikki muutkin pirttipohjalaiset, pelokkaasti kiertänyt Itkukalliota. Mutta nyt lähti hän työntymään näreikön halki suoraan sitä kohti. Hämmästyneenä tiedusti silloin Pirhonen:

"Minnekkä sinä menet?"

"Lounatta syömäänpä tästä on jo aika... Tuolla Itkukalliolla on vähä kuivempaa!" murisi Jumppanen rauhallisena, iski joskus pirua pelotellaksensa kirveshamaralla puun kylkeen, mutta ihmetteli samalla:

"Kovasyistä petäjää siinä kasvaa kun se noin kumisee kuin paras honka."

Juhlallisesti nousivat he matalalle kalliolle, josta lirsi pieni puro. Jumppanen viskasi konttinsa rennosti sammalikolle ja he alkoivat aterioida. Siinä syödessä tuli nyt Jumppanen jatkaneeksi puhettansa hirvestä:

"Eikö tuo liene Kosken Mikki tappanut sitä hirveä! Sehän se lurkkii joka paikassa."

"Eikö tuo se liene!" vahvisti Pirhonen tosiasian.

Itkukalliolle näkyi Rämesuon huikea ulappa, jonka keskellä kohosi pieni tiheään näreikön peittämä kumpu. Puhumatta varmistuivat miehet siinä uskossa, että siellä sen karhun täytyy olla jo pesässänsä.

Kolealta näytti seutu semmoista näköalaa katsellessa, varsinkin kun oli niin vakava tehtävä edessä. Lisäksi painosti mieltä ruokapaikan salaperäisyys. Ei tahtonut ruokakaan maistua näin pyhässä metsässä, ja vähäsen haukattuansa kiirehtivät he verkallensa pois koko paikalta. Lähtiessä Jumppanen, varoen kaikkea arkuuden ilmausta, ihaili toki vielä paikkaa, kehuen kallion pehmeää havumetsää:

"Ihania kuusia siinä ryökäleessä kasvaa!"

Nyt oli kierros alettava. He alkoivat aivan suon reunasta, tarkastellen kaikkia eteen sattuvia jälkiä. Katselivat välistä aukeaa suotakin, ja silloin kuvastui mielessä karhun voima. Molemmat mietiskelivät että mitähän jos sieltä äkkiä karhu pölähtäisi vastaan. Pirhonen alkoi silloin epäillä Jumppasen uskollisuutta ja ryhtyi sitä valmistamaan. Hän alkoi:

"Se on sukkelajuoksuinen elävä, se karhu!"

"On se käänttyrä!" täytyi Jumppasen myöntää. Pirhonen selitti:

"Se jos aukealla suolla äkkiä eteen pölähtäisi, niin ei siinä pako auttaisi!..."

Jumppasesta ei olisi juoksijaksi kyllä ollutkaan, se häntä itseäänkin nyt harmitti. Toinen jatkoi:

"Siinä olisi viisainta, jotta koettaisi vaan lyöttääntä yhteen."

"Ka mikäpäsi muu se näin huonojuoksuksella auttaisi", erehtyi Jumppanen.

Taas neuvoi Pirhonen: "Se vielä kuuluukin aina ensimmäisenä lähtevän sen aremman perästä painamaan."

Karhun moinen tuhmuus suututti Jumppasta. Pirhonen vielä lisäsi:

"Niinkun nyt luonnollista onkin, jotta urhokkaampaahan se aina viimeiseksi kiertää!"

Kauvan mielti sitä Jumppanen. Viimein hän jo arveli:

"Kun sitä olisi ihminen jänis, niin ei sitä pelkäisi mennä ihan karhun nenän eteen! Jäniksen käpälillä kun sitä pyyhkäisisi viime tiukan tullessa pakoon, niin tyhjälle siinä saisi karhu viheltää!"

Pirhonen hätäytyi siitä, peläten jäävänsä tiukan tullessa yksin. Jumppanenkin huomasi, että ei ollut osannut aivan selkeästi puhua, ja koetti oikasta, valittaen:

"Se on oikeastaan jokainenkin asia tälle ihmisälylle hyvin vaikea ihan meiningilleen sanoa... Kun se tämä ihmiskieli tahtoo olla semmoinen kaksiteräinen miekka, niin siinä ei se järkikään kaikistellen avita!"

Se sotki vaan asiaa. Pirhosen epäluulo lisääntyi. Kotvasen kierreltyään terotti hän Jumppasen uskollisuuden tarvetta toisellakin tavalla: uhkauksella. Hän ilmotti:

"Vaikka jos taas juoksusta tulisi puhe, niin en sitä minäkään takimaisena hyökkäisi!"

Jumppanen tunsu naapurinsa lahjat siinä asiassa ja nyt hän puolestaan yksimielisyyttä terottaakseen huomautti:

"Mutta ei siinä vetelällä suolla jänistä huonompi juoksija pitkälle potkisi semmoisen juoksuoriin edessä!"

Suo oli jo reunojaan myöten kierretty. Oli lähdeävä aukealle. Turvattomuuden tunne enentyi. Oli alkanut epäluuloinen äänettömyys. Ei ollut mistä puhua.

Mutta vihdoinkin tarjoutui puheen alku itsestään: Tähän asti he eivät olleet löytäneet suolta mitään varmaa eläimen jälkeä, sillä suon kuopista ei saanut selvää olivatko ne ihmisen vaiko eläimen polkemia tai ehkä tavallisia suoreikiä, joita koko räme oli täynnä.

Mutta nyt he tapasivat ensimmäiset varmat merkit ja Pirhonen riemuitsi:

"Kah! Lantaa!"

"Lantaapahan on... Ihan oikeaa eläimen tekemää!" myönsi Jumppanenkin, mutta epäili vielä rauhattuaksensa:

"Vai jospa se onkin hirven."

He ryhtyivät sitä tutkimaan, mutta eivät päässeet selvyYTEEN. Jumppanen valitti:

"Kun olisi joku hirven tappaja, joka osaisi erottaa karhun tavarat hirven lannasta!"

Mutta kun asiantuntijaa ei ollut, täytyi jatkaa kierroksen supistamista saadakseen lisävarmuutta. Hajusta päätteli toki Pirhonen:

"Kyllä se haisee vähä karhulta, kun sitä näin läheltä nuuhkasee."

Niin oli päästy taas puheen alkuun. Pirhonen lähti kehittämään asiaa edelleen:

"Se on aika väkevä elävä se karhu... Eikä se voi enää olla yhäti kaukana, kun sen tavaroita jo on täällä asti."

"Kukapa ne tietää kenen tavaroita ne ovat", väitti Jumppanen. "Sitä ei yleensääkään minkään elävän eväistä saa oikeaa selvyttä!"

Pirhonen yritti taas johtaa asiaa, sanoen:

"Ja eikä sen karhun laisen elävän kanssa yleensääkään ole leikittelemistä."

"Mitäpä hänen kanssa turhia kujeilee... Antaa vaan rienalle kuonoon, jotta pääluut soivat kuin honka", myönsi Jumppanen painaen edelleen. Pirhosta alkoi epäilyttää Jumppasen uhkarohkeus ja se sai hänen huokaamaan:

"Kun olisi ihminen orava ja karhu hyvässä kuusikossa, niin kun sitä oikein suureen kuuseen

kapahntaisi ja sieltä laukaseisi, niin eiköhän tuo leppyisi!"

Mutta asia sotkeutui yhä enemmän, kun Jumppanen siihen huomautti:

"Eihän siellä kuudessa sylipainiin joutuisi!... Vaikka mitäpä nauriita sitä sielläkään ikänsä söisi!"

* * * * *

Oli tullut ilta. Miehet palasivat suolta korven reunaan, yöpyäksensä siellä ja tiukentaaksensa seuraavina päivinä kierrosta. Kuusen juurelle laittoivat nuotiotulen, söivät illallisensa äänettöminä ja laskeutuivat havuvuoteelle nukkumaan. Ilma oli seestynyt. Otava kurkotteli kuusen oksien lomitse ja vetre kuusen lehvä tuoksui pään alusena.

Mutta päivän tapauksien jännittävä mieli oli herkkä. Pirhonen alkoi nähdä outoa unta: Hän on menevinänsä Jumppasen kanssa kaskan polttoon. Eväspussi on kummallakin selässä. Tiellä alkavat he keskustella karhun metsästyksestä. Siitä sukeutuu väittely. Hän selittää Jumppaselle:

"Jos karhu tulisi vastaan, eikä saisi sitä suorastaan nujerretuksi, niin silloin on paras kavuta kuuseen. Sieltä sitä sopii vaikka kivillä pommittaa ja saa näyttää pitkää nenääkin."

Jumppanen ei siihen suostu. Se väittää:

"Ennen minä vaan pistäntyisin Tiilikaisen nauriskuoppaan ja kyköttäisin siellä siksi kunnes se ruoja menee ohi."

Kotvasen siitä väiteltyä alkaa häntä jo suututtaa Jumppasen tuhmuus. Hän selittää:

"Sitäkö lempoa sinä siellä kuopassa kykötät?"

Jumppanen siitä nenäytyy ja alkaa pistellä:

"Entäs senkö vietävää sinä siellä tyhjässä kuusen latvassa kuvattelet? Sylelläsikö sinä sitä kivität kun ei ole kiviä?"

Siitä nousee kova kiista. Hän riitelee Jumppaselle:

"Luuletko, että se ei sinua nauriskuopasta ylety kaivamaan kynsiinsä?"

"Syömättäkös sinä elät ikäsi siellä kuusen latvassa, senkin koppelo?" ilkkuu siihen Jumppanen. Hän harmistuu ja kiroaa, mutta Jumppanen vaan selittää jauhaa:

"Mikäs minun on täydessä nauriskuopassa, kun vielä suun tukkean, niin ettei jää kuin pieni reikä... Sinne jos se sitte kuononsa pistää, niin vaikka terävällä taikon käreällä kun pistää tökkään siihen, niin ei tee ruojan mieli toiste yrittämään!"

Niin riitelevät he kauvan. Viimein raivostuvat he molemmat ja alkavat tapella, niin että lopulta säkit ovat tappuroiksi piiskatut, kun he viimein väsyvät. Jumppanen vetää remelinsä tiukemmalle ja he eroavat vihoissansa.

Nyt astua murjottelee hän ja saapuu sen paksun närepölkyn luo, jonka he juuri olivat halkasleet. Mutta pölkky onkin muuttunut karhuksi, möyryää ja murisee ja aikoo jo hypätä niskaan. Hädissään huutaa hän Jumppasta avuksi.

Ja Jumppanen juoksee hätään. Yhdessä kellistävät he karhun ja rupeavat sitä halkasemaan, kuten närepölkkyä. He lyövät vimmatusti, ja rusahtaan halkeaa karhu!

Mutta voi kauhua taas! Karhun mahasta kömpii toisia karhuja laumottain. Kauhuissansa hyppää hän kuuseen ja pääsee jo ensimmäiselle oksalle, kun karhu saakin hänet housun lahkeesta kiini ja alkaa kiskoa alas. Siellä ammottavat sadat karhun kidat valmiina. Mutta Jumppanen on pujahtanut nauriskuoppaan ja järsii siellä naurista rauhallisena. Kun hän rukoilee apua, niin Jumppanen vaan irstää nauris kädessä ja ilkkuu:

"Kukas sinun käski kuuseen kiivetä!"

Mutta juuri kun hän on putoamassa, lennättääkin Koljoson akka kuusen juurelle kakarapytyn. Se alkaa kasvaa suureksi tiinuksi. Vetelä kakara siinä vaan huppelehtaa. Hän on juuri siihen tipahtamassa, riuhtoo jalkansa irti ja parkuu täyttä voimaa:

"Etkö sinä paholaisen Jumppanen tule apuun! Jumppanen hoi!"

Juuri silloin tipahti hän vetelään kakaratiinuun. Viime sanat hän huusi unissansa aivan ääneensä, heräsi itse siihen huutoon ja herätti sillä Jumppasen.

Nuotio oli puoleksi sammunut. Jumppanen latoi siihen uusia puita sillä aikaa kun Pirhonen selvittäytyi kauheasta unestansa ja pyyhki hikeä otsaltansa. Ei kumpikaan ollut asiasta tietävinänsäkään. Äänettöminä istua kyköttivät vaan polvet pystyssä rovion ääressä. Vasta kun nuotio oli taas syttynyt täyteen lieskaansa, kysyi Jumppanen:

"Mitä sinä äsken huusit?"

Puolisen tuntia mietti Pirhonen vastausta. Otava alkoi näyttää aamun tuloa ja Jumppanen kopisteli jo eväskonttiansa. Vasta silloin oli Pirhonen ennättänyt miettiä puheen alun, millä lähteä kertomaan untansa ja selittää sen perusteella yksimielisyyden etuja. Hän alkoi:

"Ei se närepolkky olisi halennut jos ei olisi yksissä voimin sitä yritetty."

Jumppanenkin syventyi miettimään. Pirhonen jatkoi:

"Sitä on kahdesta miehestä aina etua enemmän kuin yhdestä muulloin paitsi henkirahan ja papin saatavien maksussa."

"Onhan niistä", myönnytti Jumppanen piippu ikenissä. Pirhonen täydensi ajatustansa, oikasemalla:

"Paitsi sitte taas ihan suoranaيسissa tappelussa... Siinä jos ei olisi yhtä miestä enempää, niin moni tappelu jäisi tappelematta."

"Eihän sitä yksi mies osaa tapella muuta kuin akkansa kanssa", myönsi Jumppanen asiaa käsittämättä, ja sotki siten koko asian alun. Ja sitä etemmä ei Pirhonen enää jaksanut selityksessään päästä.

Jumppanen oli haudannut nuotion poroon muutamia nauriita. Nyt ne olivat jo kypset. Päivä alkoi sarastaa. He söivät murkinansa ja lähtivät jatkamaan kierrostansa.

V

Tänä päivänä painosti Pirhosta tavallista enemmän. Hän pelkäsi unen olevan enteen, uskoi Jumppasen pettävän hänet vaaran hetkellä. Eikä ollut kepeä toisenkaan miehen mieli.

Puolipäivän seudussa rämpivät he keskisuolla, kiertäen näresaarta. Jo alkoi näkyä epäilyttäviä jälkiä ja yhä lähenei kierros saarta. Nyt löysivät he taas eläimen lantaa. Jumppanen ilmotti:

"Tämä on vielä ihan tuoretta... Kun ei liene viime yönä tehtyä!"

Se oli varma merkki että karhu oli näreikössä. Pirhonen puristi lantaa ja ollen kiihtynyt oli hän huomaavinansa siinä lämpöäkin:

"Kun olisi vähän ennen tultu, niin se olisi vielä höyrynyt."

Kotvasen seisovat miehet sanattomina. Viimein pyyhki Jumppanen nutun hihalla suunsa, lähti rämpimään edelleen ja järkeili:

"Jänis ja orava se ei saisi karhua tapetuksi!"

Pirhonen muisti kauheaa untansa. Taas huomautti Jumppanen:

"Mutta ei se karhukaan saisi jänistä tahi oravaa tapetuksi, jos lähtisi metsästämään!"

Sitä hän mietti syvästi ja lisäsi:

"Se on niillä molemmilla oikeastaan tuo voima kypälässä, sekä jäniksellä että karhulla!... Kun se olisi tämä ihminen semmoinen kaksiteräinen miekka, jotta sillä olisi toisella puolen karhun ja toisella puolen jäniksen kypälät."

"Mitä sinä oikeastaan sillä tarkotat edessanoa?" tiedusteli nyt Pirhonen. Toinen selitti:

"Se vaan tämä ihmisen ajatus muuten selkenee ja pyrkii viisauteen näin vaaran ovella, jotta sitä ei tuota kuolemaa huomaakaan!" selitti Jumppanen tilansa aivan oikein.

Silloin löysivät he vieläkin vereksempiä karhun tavaroita, ja niiltä johtivat jälet suoraan näreikköön. Jumppanen sanoi:

"Siellä se nyt on!"

Jällellä oli siis vaarallisin kierros: Oli tarkastettava johtivatko jälet isompaan saareen asti vaiko vain sen sivulla olevaan pieneen näretupsuun. Sitä tehdessä piti kulkea molempien näreiköiden välitse, ehkä aivan karhun nenän alitse. Jumppanen alkoi jo kahlata, mutta silloin teki Pirhonen ruton päätöksen puhua asia loppuun. Hän alkoi päättävästi:

"Kuule Jumppanen! Sinä olet yleensä rehti mies ja minä sinusta pidän. Istuhan tänne kelolle!"

Toinen suostui, Pirhonen mietti hetken ja jatkoi:

"Kyllä se on yksimielisyys hyvä asia tässä ajallisessa elämässä."

Jumppanen myönsi. Pirhonen rohkaistui ja jatkoi:

"No esimerkiksi tämä hirvi: Jos nekin olisivat kestäneet yhdessä joukossa ja karanneet sarvet ojoina Kosken Mikin niskaan, kun se salolla lurkki, niin tokkohan nyt emähirven suolet tuolla näreikössä happanisivat! Kuuseen siitä olisi pitänyt Kosken Mikin kiivetä, jos hirvet vaan olisivat yksimielisesti ryynnistäneet."

"Kuuseen... Tahi sitte vaikka nauriskuoppaan", myönsi Jumppanen.

Mutta tästä huomautuksesta välittämättä ehdotti Pirhonen suoraan:

"Kuule Jumppanen! Jos tulisi tiukka paikka, niin seisotko takana kuin mies?"

Jumppanen kuohahti ja kiivastui:

"No perhana vieköön! Onko Jumppanen ennenkään oikeassa tappelussa jäniksen kypälällä miestä lyönyt?"

Pirhonen heltyi Jumppasen urhoollisuudesta ja kehäsi hänkin:

"Sen saat nähdä, Jumppanen, että vaikka tuossa paikassa karhu eteen tuprahtaisi, niin Pirhosen Mikko ei sinua heitä. Ennen riisuu vaikka oman nahkansa karhulle."

Sillä puheella syntyi lopullinen sovinto.

Onnellisesti olivat miehet lopettaneet kierroksensa. Täysi varmuus oli saatu siitä, että karhu oli pesiytynyt pääsaaren näreikköön. Ja reippaina vaelsivat he Itkukalliota kohti, jonka ohi kulki kotipolku. Hyvin onnistunut kierros oli rohkaissut ja reipastuttanut mieliä ja vilkastuttanut puhelajahjat. Karhujuttuja jutellen saapuivat he Itkukallion juurelle.

Mutta siinä he hätkähtivät. Kuului näet epäilyttävä risahdus kalliolla pimeässä kuusikossa. Vaistomaisesti puristivat miehet kirvesvartta, pysähtyivät ja tarkkasivat.

Eikä kauvan viipynytkään ennen kun näkivät tulen kiiluvan metsästä. Veri oli jähmettyä, ja Jumppaselta pääsi vaistomainen kuiskaus:

"Pirun silmä!"

"Voi paholainen!" sanoi Pirhonen hädissään.

Hetkisen seisoivat he vielä äänettöminä. Tulinen silmä kiilui selvemmin, ja taas kuului risahdus. Jumppanen valmistautui ja kehotti Pirhostakin:

"Tuli mikä tuli!"

Mutta silloin tupsahtikin puun varjosta aivan heidän eteensä mies, puutakka sylissä. Ja vaikka olikin yö, valaisivat tähdet toki sen verran että he tunsivat tutut Pirttipohjan miehen kasvot ja Jumppanen huudahti tulijan nimen:

"Ökö-Antti!"

Tämä säikähti, viskasi puut sylistänsä maahan, sieppasi niistä halon ja karkasi päälle. Mutta nopeasti syöksyi Pirhonen häneen sylin ja silloin alkoi paini.

"Matti! Tule apuun ja tuo pyssy! Ruunun miehiä on... Kaada viina korpeen!... Joutuin vaivattu!" huusi Ökö-Antti.

Toveri riensikin metsiköstä ja uhkasi:

"Nyt karkkoa tahi muuten pamahtaa!"

Mutta onneksi hoksasi Jumppanen että kyseessä oli salaviinanpoltto. Ja sen hän tiesi jo miehistäkin. Hän huusi:

"Senkö vallesmanni täällä on! Pirhonen vaan ja minä... tullaan karhua kiertämästä."

Asia selvisi nopeasti, ja Ökö-Antti pyyteli kiroillen Pirhoselta anteeksi erehdyksensä.

* * * * *

Ökö-Antti ja Punkki-Matti olivat Pirttipohjan perimäisiä mökkiläisiä. He asuivat lähellä Jänisjärven seutuja ja olivat kovia työkarhuja.

Mutta syksypimeillä oli heillä tapana keittää viinaa. Ja ollaksensa varmassa turvassa olivat he perustaneet polttimonsa Itkukalliolle. Sieltä heitä voitiin kaikista vähimmin etsiä, sillä kukapa olisi uskonut heidän uskaltavan sinne asettua varsinkin pimeiksi syysöiksi ja vielä synnin töille.

Nyt oli heillä siellä pieni pannu kuusen juurella höyryämässä. Tuli palaa lekotteli sen alla rauhallisena, valaisten havumajaa. Majassa oli lauta pöytänä, siinä muutamia reikiä, ja reijissä töröttivät pyöreät tuohitötteröt pikareina.

Ja tänä yönä olikin majassa tavallista eloisampaa. Ökö-Antin eukko Kaisa oli tullut omansa ja Punkki-Matin tyttären kanssa tuomaan miehille evästä, ja kun ilta pimeni, olivat he yöpyneet majalle ja häärailivät nyt siellä miesten apuna.

Lähdettiin siitä miehissä havumajalle. Oli tyyni ilma. Yö oli juuri pimennyt. Tähdet tuikuttivat laihalla valolla.

Joukolla kohottiin siitä viinatulen ympärille ja oitis alkoi kieli herketä. Hymyillen katselivat metsästäjät rauhallisena lekottelevaa tulta ja porisevaa pannua, ja jo sanoi Pirhonen:

"No nyt se on jo tuo karhu kierretty ja tämäkin Itkukallion piru voitettu."

Ökö-Antti kantoi miesjoukkoon laudan, jossa töröttivät ne tuohitötteröt, ja kehotti:

"Siinä olisi sitte sitä tämän lehmän maitoa."

Pirhonen muljautti Jumppaseen, odottaen esimerkkiä. Tämä punnitsi asiaa, mutta koetti voittaa kiusauksen. Kun ei uutta kehotusta kuulunut, kiirehti Pirhonen itse pitämään tarjoamisasiaa vireillä, vastustellen:

"Olisiko häntä ottaa!"

Hän muljautti samalla Jumppaseen tutkivasti. Ökö lisäsi:

"Se karhu on siitä hyvä, jotta se ei tätä viinalehmää revii!"

Kierosti katseli Jumppanen viinatötteröitä ja vastusteli kaksiteräisesti:

"Eipä siitä viinan juomisesta oikeastaan ole mitään hyötyä... paitsi jos humalaan tulisi!"

Kaisa sattui nyt jouduttamaan alkuun pääsyä laululla, jota hyräili mäskipyttyä hämmentäessään. Laulu näet liikutti aina Jumppasen mieltä. Nytkin hän heltyi:

"Se tuo laulu on niin kuin viina: ei sitä luonto kestä hetyttämättä!"

Mutta sitte taas jouduttiin pulaan, kun ei kukaan kehottanut. Pirhonen hätäytyi vähän ja pitääkseen asiaa vireillä murisi paremman puutteesta estellen:

"Ka välttäisipä tässä ilman sitäkin!... Mitä hänestä niin tarjoaa!"

Mutta nyt tuli Kaisa avuksi ja sanot:

"Ka ota nyt pois! Ei siitä suu ijäkseen väärään muikistu!"

"Eihän se muikistu!" kiitti Jumppanen ja ryyppäsi. Pirhonen seurasi esimerkkiä ja todisti:

"Kylläpä on viinan voima pakanassa!"

Ryypättiin, Kielen kantimet heltyivät, puhelahjat liukastuivat.
Pirhonen jo toisti:

"Voitettu, voitettu on se piru, ja karhun koivissa on kierros kahleena!"

"Voitettu on piru! Mutta kyllä siinä pojassa olikin voittamista!" alotti Ökö-Antti yht'äkkiä oman urotyönsä kertomista. Varovaisuuden vuoksi muljautti Jumppanenkin pimeään kuusikkoon, kun Ökö alkoi pirusta puhua. Kaisa, joka huolehti että paikka ei menettäisi pyhää kammoansa ja siitä johtuvaa turvallisuutta, pisti askareittensa lomasta väliin:

"Mitä tuon nimestä mainitsee! Suuttuu vielä ja ties herra minkä elämän nostaa."

Aluksi se tuntuikin hillitsevän Ökön kertomishalua, ja vakavana murahiti
Pirhonen:

"Vai oli voittamista! Tietäähän sen... Satuitko ihan näkemään hittoa?"

Maistettiin tuohitötteröistä ja Ökö kehäsi:

"Ei suinkaan sitä näkemättä semmoista herraa kellistetä! Kyllä siinä oteltiin, mutta lopulta täytyi pahuuksen myönnyttää, jotta on se Ökö aika pökö!"

Syntyi kaamea epäilyaika. Teki väkisinkin mieli maistaa, että pelko haihtuisi. Kotvasen kun oli vaiettu, väitti jo Pirhonen:

"Niin ettäkö sinä itse rytyytit?... Sitä pirua nimittäin?"

Mutta epäily haihtui kun otettiin uudet kulaukset. Silloin jo uskoi
Jumppanenkin sanoen:

"On siinä täytynyt olla voimaa liikkeellä! Mitenkä tuo oikein ötäköi?... Niin jottako sinä oikein Zebaotin voimalla sitä rönkytit?"

"Ka mitenkäkö se ötäköi! Minä tässä näin tupakoin ja pannu tuossa porisee, kun tuo iso kivipaasi alkaa kohota ja sen alta nousee rietas tikapuita myöten."

Vaistomaisesti ryyppäsivät miehet paateen muljauttaen. Ökö-Antti jatkoi:

"Nousee väentäikse sieltä sarvipäänä... kohottaa tuon pannun kantta, nuuhkaisee nenällään ja kysyy: 'Viinaako sinä Antti keität?'"

"Vai semmoisia kuulumisia kysyi?" ihmetteli Pirhonen.

"Semmoisia se kysyi... Maistahan sinäkin Jumppanen, eläkä murjota!"

Juotiin. Kertoja yltyi:

"Minä sitä alussa suinailin, enkä muistanut, missä minä olin niin paikalliset sarkahousut nähnyt. Mutta sitte hoksasin, että sen jalassa olivatkin ne Pekka Seppäseltä varastetut housut."

Hämmästyttiin siitä.

"Vai Seppäsen housut sillä olivat?" ihmetteli Jumppanen.

"Seppäsen. Minä sitä jo sille ihmettelin, että mitenkäs ne minua syyttivät näiden housujen varkaudesta, mutta se vaan ruuvaa sarven päästään, täyttää sen viinalla niin kun tämän tötterön ja... No ryyppätään!"

Jumppanen mietti ja kysyi:

"Ihan omin lupinsako tuo sen sarvensa otti ja täytti?"

"No johan se nyt tämmöiseltä mieheltä lupaa kysyisi!... Jotka eivät älyä kärkeä vieraita housuja pois heittämään!" äkäili Kaisa, mutta Ökö puolustautui käskien Kaisaa:

"Pese sinä vaan sitä viinalaskua eläkä hänklätä, ja anna rauhassa kertoa!... Tottapahan selviää sitte asia!"

Miehet raapivat päätään ihmetyksestä. Ökö pyyhki peukalon takapuolella nenänsä alustan ja innostui:

"No mitäs muuta kuin ryypätään!... Tämä juo ja juo sarvestaan eikä puhu maksusta mitään. Lopulta minä jo suutuin ja hönkäsin: 'Kenenkä housut sinulla on jalassa?'... Ei vastaa."

"Vai ei äännä juutas", vilkastui jo Jumppanen.

"Eikä tässäkään Ökössä ole sen vertaa miestä, että olisi suorastaan sivaltanut halolla päähän ja vetänyt housut pois jalasta", toraili Kaisa ja huljutteli vettä laskussa että kohisi. Pirhonen koki estää Kaisan enempää sekaantumista kysyen Ököltä:

"Entäs sitte?"

"No se vaan vekaroipi ja kuvattelee, eikä vastaa. Viimein minä hönkäsin uudestaan: 'Mistä sinä ne housut varastit?'"

Silloin Jumppanen hymyili. Asia innostutti häntä, Ökö jatkoi:

"Ei vieläkään vastaa. Irvistää vaan. Nyt minä jo yritin tarrata ruojan niskaan, mutta tää rietas yrittää kapsahtaa kuuseen."

"Kas kun ei kuoppaansa pujahtanut", ihmetteli Pirhonen moista varomattomuutta. Kaisa oli ryhtynyt pesemään huiviansa. Miehet maistoivat taas tuohitötteröä ja Ökö kehui:

"Mutta ei päässyt tuota alinta oksaa ylemmä, kun minä tarraan housun lahkeeseen ja ärjäsen: 'Anna pois ne Seppäsen housut!'"

Miehet nauroivat. Kertoja jatkoi:

"Se potkii ja sätkyttää mutta" — hän nyhti oksalla kuivavaa Kaisan hametta näytteeksi ja selitti: "mutta minä vaan nyhdän näin lahkeesta ja sanon: 'Anna pois ne Seppäsen housut, tahi koko kinttusi nyhtäsen!'"

Jumppanenkin oli yhtenä hymynä ja raapi korvallistansa ilosta. Pirhonen tiedusti:

"Antoiko housut pois?"

"No se huutaa ensiksi: 'Elä revi housuja! Elä revi, Ökö, housuja!'"

Nauraa rähistiin ja juotiin.

"'Elä revi housuja!' huutaa vaivattu taas, mutta minä vaan nyhdän lahkeesta ja sanon: 'revin uhallakin!' Viimein pudota ropsahti pakana maahan."

"Vai putosi rietas!" innostui Jumppanen.

"Putosi. Ja silloin minä julmistuin, sanoin: 'Nyt sitä koitellaan oikeata käsirysyä!' Mutta entäs tämä: rimpsauttaa näin jalkaansa, kiskasee sarvet päästänsä, kuumentaa ne tulella, jotta niiden piti paistaa kuin tulinen rauta, ja pistää ne taas päähänsä!... Ja meneppäs silloin sylipainiin!"

"No on pakanalla metkut!" ihmetteli Pirhonen ja Jumppanen huomautti:

"Kun et hoksannut pahuusta viinalla narrata... jotta olisit humalassa ollessa köpertänyt!"

Kertoja sai siitä jatkon. Hän selitti:

"Ka tarvitaanpa ne viinat parempiinkin suihin... Mutta sitte me istuimme tähän laudan ääreen ja minä sanoin: 'Juodaanpas nyt näistä tuohisista sarvista kilpaa.' Se suostuu ja juotiin siinä toinenkin mahallinen, ennen kun pää tuli täyteen! Mutta kun oli jo kuudes mahallinen juotu, niin jo ukko sanoo: 'Eikö Antti tanssita?' kysyy."

Kaikki olivat yhtenä korvana.

"Ka voihan tuota pyörähtää, suostun minä ja ukko tiedustaa: 'Melkutostako tanssitaan vaiko kappia?' Minä ehdotan melkutosta, ukko tahtoo kappia ja lopulta me tanssimme molempia, näin... Tulehan Pirhonen pariaksi... Tule vaikka Punkin tyttö sieltä kolmanneksi..."

Tule, tule! eläkä vänkäile! Jumppanen lyö tahtia!"

Tyttö totteli, samoin Pirhonen. He alkoivat tanssia, vaikka Kaisa torailikin. Lauloivat vielä tanssiessa:

"Minäpä se tanssin melkutosta
kultani kanssa kappia."

Se kerrattiin ja jatkettiin:

"Onkos sinun rinnassasi kiiltäviä nappia?"

Kun tanssi oli tanssittu, naurettu ja ryypätty, alkoi Kaisa jo surkeilla viinoja, kun ei ollut maksusta puhetta. Hän rupesi riitelemään miehellensä:

"Eikö sinullakaan ole parempaa tehtävää kuin tanssia melkutosta ja juottaa pirulla viinat ilmaiseksi!"

Punkki-Matti lepytteli Kaisaa:

"Elä Kaisa suutu! Kyllä piru aina nahallansa viinat maksaa!"

Kaisa tyyntyi, äkäillen ainoastaan viinapannulle, Ökö jatkoi:

"Mutta viimein kellistyi ukko tuohon havun oksille näin."

Hän näytti miten se oli kellettänyt, toiset nauraa rähisivät, hän kömpi taas pystyyn ja lopetti:

"Silloinpa se olikin asia valmis: Minä ruivasin sarvet sen syötävän päästä irti ja päästin remelin vyöltä, jotta housut putoaisivat jalasta, kun se lähtee juoksemaan. Herättyänsä tapasi sarviansa ja kun ei löytänyt kirosi: 'Voi perhana!'"

"Vai ei omalla nimellään kironnut!" — hymyili Jumppanen. Ökö ylpeili:

"Mutta ei auttanut muu kuin housut näpissä piti ukon lähteä mennä junttuuttamaan näreikköön. Tuossa kallion reunalla minä sitte annoin vaan potkun peruukseen ja sinne se kalliolta alas pyllähti!"

Nyt miehet nauroivat ja joivat. Viina teki asian uskottavaksi.
Ainoastaan Jumppanen epäili:

"Entäs ne sarvet?"

"Ne minä möin ukko Parikalle muka pukin sarvina ja Parikka sorvasi niistä Pälkjärven papille piipun varren jolla se nyt polttaa tupakkaa maailman loppuun asti."

Loppu huvitti eniten. Väkisinkin veti riemu juomaan ja ilo alkoi nousta päähän.

* * * * *

Oli jo päästy karhujuttuihin, Pirhonen lämpeni, lähenteli Kaisaa, taputti sitä olalle ja hyvitteli:

"Elä sinä, Kaisa, joutavia toraile ja äkäiie sillä... kuule Kaisa: on se Pirhosen Mikko jo karhulta ennenkin kuonon polttanut."

"Etkö mene siitä!" äyskäsi Kaisa ja uhkasi märällä rievulla. Pirhonen ryypäsi, istahti ja alkoi karhujuttunsa, jonka oli unensa avulla sommitellut, sillä aikaa kun Ökö-Antti oli oman karhutarinansa valehdellut:

"Vaikka ei se tuo karhukaan ole mikään kumma elävä, vaikka vastaan tulee, kun vaan mies kestää omissa housuissansa", alkoi hän ja pääsi siten pitkän kierroksen perästä varsinaiseen asian alkuun, ja kertoi nyt reilusti:

"Satuin sitä minäkin kerran, vaikka ei ole tullut siitä mainituksi: Minä olin menossa naurismaalle, kun tämä ruotus vierittelee sitä paksua närepölkkyä ja katsella tihraa onko siinä rakoja. Silloin se Mikko Pirhosen luonto nousi!.." Hän puhui ihan pauhaamalla: "Kuule Ökö: Mikko Pirhonen julmistui silloin ja päätti: Kun täyttä kurkkua ränkäsen: 'he-hei!' niin säikähtää pitää pölkynkin ja häntä ojona juosta näreikköön... Sillä aikaa kun se on siellä näreikössä, arvelin minä halaista raon pölkkyyn, ja kun se sitte tulee sitä suinailla tihrailemaan, niin tarttuukin kynnestään rakoon, ja silloin Pirhonen lentää kirves kädessä niskaan ja muks vaan!"

"No ränkäsitkö sinä?" innostui Ökö-Antti. Pirhonen ylpeili:

"Ränkäsin. Ensin arvelin nousta kuuseen ja sieltä karjasta, mutta sitte pujahdinkin siihen Takkusen

nauriskuoppaan ja karjasin: Häh! Korven sen vaan piti kaikua, ja töpi ojona karkkosi riivattu pölkyn luota. Minä sillä aikaa halkasin raon pölkkyyn, ja sitte taas kuoppaan!... Kaisa! Elä äkäile, vaan tuo sitä viinan lientä!... ja sitte sitä koitettiin!"

Hän sytytti piippunsa ja jatkoi:

"Mutta tuo pakana hokasikin jutkun eikä pistänyt kynsiänsä rakoon, vaan tulee kuopan suulle ja alkaa möyrytä ja repiä maata!"

"Olipas rutkaleella älyä!" päivitteli Punkki-Matti.

"Oli. Mutta ei se Mikkokaan kuopassa hätäillyt. Naurista vaan pureksin ja lopulta arvelin jotta: osaa se Pirhonenkin! Minä aloin könytä kuopassa karhuna, murisin ja väliin kuopasin takajalalla kuopan pohjaan... näin... näin... jotta nauriit vaan lentelivät kuopan lakeen!"

"No uskoiko tuo asian?" tiedusteli Jumppanen innostuneena. Toinen vannoi:

"Uskoi ruotus! Ja pois otti häjyltä luonnon, kun se luuli kuopan olevan karhuja täynnä! Kämpälillensä rupesi kuopan suulle ja sovintoa hieroessaan uikutti siinä kuin koira oven takana huoneeseen pyrkiessään."

Jumppanen ihastui naapuriinsa, ryyppäsi ja raapi korvallistansa suu hymyssä. Punkki-Matti viritteli viuluansa ja Kaisa hääräili pannun luona. Pirhonen jatkoi:

"Minä heittäännynin samalla lailla ystäväksi, mutta olin sillä välin tehnyt kuoppaan tulen ja korventanut siinä tulisen kekäle. Ja silloin kun Pirhosen Mikko surautti sitä tulisella kekäleellä ikeniin, niin kolme hammasta lensi poikki ja jälet yhtenä nuorana se painoi kangasta pitkin pakoon!"

Kertomuksesta innostuneena oli Jumppanen kavahtanut pystyyn, riuskautti jalkaansa ja hihkasi:

"Hei Pirhonen!... Tuo Kaisa viinaa! Hih!"

* * * * *

Yö oli kauneimmillansa. Komea kuu nousi kuusikon takaa ja kumotti pehmeiden havuoksien lomitse. Tähdet näyttivät nukkuvan rauhan unta ja Otava koreili kuin taivaalle hylätty viikate.

Olli Jumppasen mieli oli kuin läikkyvä vesi, johon kuvastui kotimaan ihana yötaivas ja rantametsien pehmeä, leppoisa kauneus. Hän uskoi nyt mahdottomankin todeksi, niinkuin toisetkin.

Mutta Jumppanen ei olisi vielä yltynyt liikoihin kaduttaviin tekoihin, jos ei taas olisi sattunut pieni syrjätapaus, joka näkymättä kietoutui hänen ja koko Pirttipohjan kohtaloihin: Ökön tyttö näet oli äskettäin käynyt Ruta-Leenan luona nostamassa lempeä Turusen poikaan. Se oli tehonnut. Hän istui nyt kuusen juurella lähellä maan rajaa kasvavalla kuusen oksalla keinuen ja lauleli lemмен kaihosta ja ikävästä, keskellä yön salaperäistä runoutta. Sanat olivat suruisat ja sävel kaunis.

Kun Jumppanen oli hetken laulua kuunnellut, nousi hänen kätensä korvalliselle ja hän sanoi:

"No jo on Ruta-Leena pannut tyttöön oikeat lemмен hiivat!... No on tuo osannut panna, kun tyttö jo noin suloisesti yösydännä laulaa."

"Jumppanen!... Kuule Jumppanen!..." yritti Pirhonen pyytää häneltä tupakkaa, mutta Jumppanen luuli tämän varottavan häntä juomasta ja hän siitä jo kiivastui keskeyttäen:

"Elä mukise Pirhonen!... Laulu on näin ihanassa maassa semmoinen kapine, että se villitsee miehen viinaan ja siihen lemмен luritukseen."

Ja nyt kun viinakin oli jo tekonsa tehnyt, alkoi hänkin kertoa omaa karhutarinaansa: kehua Pirttipohjaansa, jonka voittamista oli ikänsä valmistellut:

"Mutta ei se ihme ole, jos karhun tekee mieli sieltä Rämesuolta Pirttipohjan ahoille, sillä..."

Hänkin taputteli jo Kaisaa poskelle ja jatkoi reilusti:

"Sillä tuommoisia kukkasia vaan ei kasva karhun omilla soilla... Kaisa! No elä nyt tyrki ja ole olevinasi, Kaisa, vanhalle akalliselle miehelle!"

Ökö-Antti kituutti viuluansa. Soitto hellytti Jumppasta ja hän jatkoi:

"Katsohan koko tätä Pirttipohjaa! Kuu tuolla soutaa Tervalammen ja Vahvajärven pohjassa ja

naureksii Otavalle ja rannoilla siellä nukkuu niin saakulin pehmeä havu, jotta sillä päätisi nukkua vaikka morsiamensa kanssa."

"Oon... on tämä korea korpi tämä Pirttipohjan salo!" myönsi Punkki-Matti, Kaisakin oli heltynyt ja lisäsi:

"Kunpa vaan osaisivat ristityiksi elää ihmiset, niin mikäpä täällä olisi toimeen tullessa! Katso vaan tyttö, jotta se viinapuolikon tappi ei rupea tippumaan siitä hanikan juuresta", lopetti hän puhettansa korostaen. Jumppanen innostui:

"Anna, Kaisa, hanikan tippua, jotta saa ilonestettä Pirttipohjan siunattu maakin! Kun siinä maassa sitte kesällä putkikko kasvaa ja käki riivattu kukkuu koivikossa ja karhu kun siihen vielä viheltää salolla, kuin paraalla pillillä soittaisi, niin mieltä sen pitää himaista kuin paraan vihille vietävän morsiamen!... No, juo Pirhonen eläkä sure lehmää. Repiköön karhu vaikka joka kantturan, kunhan vaan jää tämä Pirttipohja!... No Punkki ja Ökö! Juodaan! Eläkä sinä Kaisa toraile enään koskaan!"

Kaisa kuivasi silmäkulmaansa huivin kolkalla. Mutta Jumppanen jatkoi:

"Senkö saakurin hätä meillä on tämmöisessä maassa eläessä, vaikka olisi karhuja metsät täynnä! Orava nukkuu tuolla kuudessa makeasti ja Tervalammassa makaa hauki akkansa vieressä ja näkee unta täkykaloista! Ja tähdet tuikuttavat havunoksien lomitse. Kun siihen vielä viinapannun alla palaa lekottelee tuommoinen punainen korpituli tuossa havumajan edessä keskellä yötä, niin taivaan autuudella sen pitää mieltä himauttaa ja riemusta heilauttaisi ihminen häntäänsä, jos sillä se olisi!... Hih!"

"Hih!" hihkasi Pirhonenkin, ja toiset miehet kertasivat huudon yhdessä.

"Siinä maassa himoitsee mies viinaa kuin kuiva maa vettä, ja kun laulu helähtää, niin on ihminen kuin taikinapytty, jossa makea ja suloinen lemмен taikina nousee!... Laula Pirhonen!... Tahi Kaisa!... Laula sinä Ökön akkal... Laula Jumppaselle!"

Kaisa jo sylkäsi alkaaksensa laulun, mutta ei ennättänyt ennen kun Jumppanen itse ja alkoi laulaa vedellä.

Laulettuaan hän ryyppäsi taas ja riemuitsi:

"Elä sinä Pirhonen nyt murjota, kun on jo karhukin pentuinensa ansassa!... Meillä, Pirhonen, on semmoinen maa tämä Pirttipohja, että me emme siitä pääse mihinkään putoamaan. Eikä sitä lehmää karhu revi... Vai mitä, Kaisa?"

"Kunhan vaan osaisit siinä kunnolla elää, että et tuhmuuksiasi tekisi", tarttui puheeseen Kaisa.

Jumppanen alkoi leikitellä Kaisalle, mutta tämä löi häntä rievulla ja torui:

"Etkö kestä etempänä, nainut mies!... Kyllä niitä tuhmuuksia osaisi jokainen tehdä, kun vaan varat kannattaisi!"

Mutta Jumppanen kiehahti:

"Jottako minun varat eivät kannattaisi. Ne kannattavat, sillä minä syön kovasti ja minun talossani on aina kova ruokahalu... Ja kuulehan Kaisa!"

Hän korotti äänensä kun lisäsi:

"Ja minun saunankarsinani viheriöitsee ijankaikkisesti kuin Libanonin maan nurmi; siellä laskevat kuninkaan pienet tytöt häränpyllyä ja pojat tappelevat keskenänsä ja... Kuule vielä Kaisa: ruoka ja nälkä ei pidä minun majastani loppumaan hamaan ijankaikkisuuteen asti. Kenen silloin kannattaa tuhmuutta tehdä, jos ei Jumppasen Ollin!... Ja jos minä tämän Mikko Pirhosen kanssa vähän joskus kompastunkin, niin omaan maahan minä lankean! Kestää sen kamara, kun siitä taas ponnistaa noustaksensa ja kun pääsee pystyyn, niin mieltä vaan himasee tuo maan ihanuus, niin että sitä taas lähtee uuteen vauhtiin kuin nuori ori, joka hirnahtaa ja potkasee pyllyään ja viuhauttaa häntäänsä, kun on päässyt tallista irti, ja riemastuu kukkaisesta nurmesta ja porhaltaa sinne, että sieramet vaan pärähtävät: prtuu!... Tuo, Kaisa, viinaa, eläkä mukise!"

* * * * *

Mutta Kaisaa alkoi viinan meno jo harmittaa, kun ei maksustakaan ollut puhetta. Hän jo kiukutteli:

"Millä häntä pääsee taas talven yli, kun viinatkin menevät ihan noinka-tuonansa!"

Jumppanen ymmärsi sen ja kerskui:

"Elä napise, Kaisa, vaan ole oikea ristitty! Jumppanen maksaa ja sillä on millä maksaa!"

"Onhan sinulla!... Yksi ainoa lehmän kanttura on koko mökissä... Eikä akallakaan ole eheää hametta päällä!" vihotteli Kaisa. Se nosti Jumppasen luontoa. Hän ylpeili:

"Elä sano niin, Kaisa! Entäs karhut! Kolme karhua on Jumppasella ja Pirhosella kierroksessa. On silloin millä yhdet viinat maksaa! Ja jos on akan hameessa reikä, niin se on vaan sitä varten että olisi mihin panna paikkatilkut paikaksi. Sillä risaisia vaatteita ja paikkatilkkuja pitää Jumppasen majassa yltäkyllin olemaan!... Kuule Pirhonen! Ostetaanko koko tuo viinapuolikko ja juodaan ja juotetaan itse paholainenkin humalaan!"

Kauvan ei tarvinnutkaan Pirhosta houkutella, kun jo yhdessä alkoivat tinkiä viinapuolikon hinnasta. Miehet olisivat luovuttaneet sen kolmen karhun tuoreesta nahasta, mutta Kaisa äkäili tinkimispuuhissa:

"Kukahhan noita parkitseemattomia nahkoja huolii... Menee vielä toiset viinat karvarille!"

Pirhonen rupesi tinkimään, mutta Kaisa koveni:

"Enkä anna puolikkoa, jos ei ole nahkat parkittu!"

Silloin Jumppanen käski Pirhosta:

"No maksetaan se karvarin palkka, niin heittää äkäilemisen! Sillä kirjoitettu on että: parkitseemattomalla nahalla ei sinun pidä lähimmäisesi viinoja maksamaan, eikä rippikouluttamatonta miestä avioksi tarjoomaan!"

Kaupat tehtiin. Karhun nahoilla ostettua viinapuolikkoa ruvettiin tyhjentämään. Kaisa oli toki olevinansa vastaan ja torui näön vuoksi:

"Tarvitsisit tuota Jumppanenkin ne karhun nahkat parempiin asioihin, kuin tähän viinaan!"

Mutta Jumppanen ei nyt surkeillut. Hän otti Kaisaa kaulasta kiini, likisteli ja retusi:

"Elä sinä, Kaisa, katso Jumppasta ylen, sillä pitää sillä Jumppasellakin olla oma akka ja oma maa ja omat vikansa!"

"Niin!" muikisti Kaisa ylenkatseelliseksi tekeytyen. Mutta Jumppanen tenäsi:

"Niin niin Kaisa! Usko sinä Jumppasta kun se sanoo, että joka maalla ja joka miehellä pitää olla omat vikansa!"

"Pitää, pitää ne olla vikansa", myönsivät toiset miehet riemuissansa. Jumppanen ihaili viinatulta ja vannoi:

"Jos ei olisi Pirttipohjassa muuta kuin paljaita ahoja, niin tuo tuli ei näyttäisi miltään... Mutta tuota pimeää kuusikkoa se vietävä koristaa. Siksi se Jumppanenkin ottaa ryypyn. Mutta annahan metsät loppuisivat, että viina pitäisi ruveta kaupungin viinasaunoissa keittämään, niin jumaliste en pane sen näköistä vettäköön suuhuni, vaikka ratilla valettaisi väkisin!... Mutta niin kauvan kun yksikään näre huojuu Pirttipohjan maalla, ottaa Jumppanen ryypyn, jotta viinatuli ei pidä lakkaamaan maan kauneutena lekottamasta... No ryypätään!"

He ryypäsivät. Kaisa murisi taas:

"Ikäänkuin siitä olisi sitte mitä hyötyä. Riitaa vaan nostaa ja epäsopua, koko liemi!"

Nyt kiehahti taas Jumppanen:

"Kai-sa! Vai riitaa! Kuule Kaisa: Jumppanen ja Pirhonen on jo syleillyt veljen syleilyn, että Pirttipohjassa ei pidä enää olla muuta riitaa kuin harakoiden rähinää... ja harakoidenkin pitää rähistä supattamalla, että ei ristisielu sitä kuule!... Kuule Pirhonen: Syleile minua!"

Tämä totteli. Jumppanen syleili Kaisaakin ja vannoi:

"Aina maailman loppuun asti ei Pirttipohjasta enää kuulu muuta riitaa kuin harakan supatusta!... Soita Ökö viulua, sillä nyt tanssitaan, nyt tanssitaan Pirhonen ja Punkki ja akkaväki melkutosta Jumppasen kanssa!"

Ei auttanut naisten vastustelu, Ökö soitti ja kolme paria tanssi kuusikossa melkutosta.

VI

Yö oli jo yli puolen, kun molemmat miehet lähtivät vaivoin kompuroimaan kotia kohti. Olivat jo taivaltaneet Tahvo Holopaisen kaskan ohi ja saapuivat Immosen kuusikkoon. Kaunis kuun kiekura paistoi kuusen oksien lomitse ja näytti heille hymyilevän. Jumppanen huomasi sen ja kehotti Pirhosta:

"Mikko! Kuletaan kaulatusten, niin se ei ilku!"

Ei Pirhonen tajunnut minkä ilkkumisesta Jumppanen puhui, mutta suostui, ja kaulatusten vaelsivat he nyt polkuansa.

Mutta Jumppasta ärsytti kuun nauru. Hän pysähtyi, otti palikan, viskasi sillä kuuta ja ärjäsi:

"Häh! Elä yhtään irvistele!"

Taas vaelsivat he, kunnes Pirhonen kysyi:

"Olli! Oletko sinä se entinen Olli Jumppanen?"

"En! Entäs oletkos sinä se Mikko Pirhonen, jolla on Liisa-niminen akka?"

"Liisako?... Onko minulla Liisa akkana?" äkäili Pirhonen, mutta Jumppanen rauhotteli selityksellä:

"Kuule Pirhonen! Elä sure, vaikka sinä olet naimisissa!... Eläkä sinäkään luule että minä olen enää se Jumppasen Olli, vaikka minulla on Suso akkana... Eheh! Minussa ei ole enää entistä Jumppasta muuta kuin nämä housut ja se Suso."

"Mikäs sinä nyt olet?" tenäsi Pirhonen epäselvää asiaa. Toinen ilmotti:

"Minä olen nyt itse se kadotuksen pääisäntä, jolla on Pekka Seppäseltä varastetut housut jalassa!"

Pirhonen ehdotti:

"Lauletaan Jumppanen!"

He alkoivatkin hoilata.

"Syleilläään!" pyysi Jumppanen, kun lauluun väsyttiin. He syleilivät, ja Jumppanen ylpeili:

"Eikä se Susokaan saa olla enää minun akka... Minä otan uuden ja ihanan akan!... Kuule Pirhonen: Minä nain koko tämän kauniin ja ihanan Pirttipohjan."

Niin saapuivat he kuusikon tiheimpään kohtaan. Mutta siinä väsyivät voimat, ja miehet istahtivat kuusen juurelle havuläjään. Siinä Jumppanen tunki päätänsä painostavan ja kehu:

"Ei, Mikko Pirhonen! Jos mies kerran poikkeaa kehnon asunnolle, niin omassa lihassansa se ei sieltä pois tule... vaan uusi Jumppanen siitä maailmaan syntyy."

Mutta nyt jo loppui puhelahjakin ja miehet nukahtivat havuläjälle.

* * * * *

Siinä nukkuessansa näki Jumppanen unta: Hän oli olevinansa piru, jonka nahkana oli karhun nahka. Hän asui Itkukalliossa paaden alla olevassa saunassa, jossa oli suuri uuni, ja hän lämmitti sitä uunia, niin että se porotti ihan tulipunaisena.

Mutta kerran tuli Pirhonen ja kertoi että Ökö-Antti ja Punkki-Matti keittävät viinaa hänen saunansa katolla. Hän raivostui ja ärjäsi:

"Ja minä kun juuri lämmitin saunan helvetiksi tuomarille ja Luikuriselle, jotta he paistuisivat ja jäisivät siihen ikuiseen vaivaan! Nyt ne pakanat polttavat koko saunan ja Luikurinen pääsee rangaistuksetta!"

Ja kiiruulla nousee hän tikapuita myöten ylös paaden alta ja alkaa riidellä:

"Senkö täyteistä te siinä tuherratte ja poltatte vielä koko tämän helvettirähjän, jotta ei ole missä tuomaria ja Luikurista kylvettä."

Mutta miehet vastasivatkin:

"Tule pois Jumppanen ja juo tästä ryyppy!"

Hän suostuu. He juovat ja tanssivat. Viimein hän nukkuu. Miehet silloin iskevät toisillensa silmää, yks' kaks' on niillä puukot kädessä ja nyt ne ryhtyvät nylkemään hänestä karhun nahkaa. Hän huutaa riivatusti ja rukoilee:

"Elkää hyvät miehet nylkekö, halkeea maha ja suolet putoavat!"

Mutta ne eivät hellitä. Nyt on hän jo nyletty. Veresliha on joka paikassa ja häntä hävettää mennä kotiin. Kun hän siinä töllistelee, vievät miehet hänet kallion reunalle ja potkasevat siitä alas. Hän lähtee kömpimään kotiinsa ja on tullut närepölkyn luo, kun muistaa Pirhosen kertoneen, että hän on nauriskuopassa karhua piilossa. Hän kuopalle ja rukoilee Pirhosta:

"Anna hyvä Pirhonen takki, jotta ilkeää mennä kotiin!"

Mutta Pirhonen tökkääkin häntä heinähangolla leukaan, niin että kolme hammasta katkeaa ja ikenistä vuotaa veri. Pelokkaana luikkii hän nyt mökillensä, piilotellen nurkkien takana, että ei kukaan näkisi hänen tilaansa. Mutta silloin näkeekin hän, miten Ökö-Antti ja Punkki-Matti keskustelevat, mille karvarille viedä hänen nahkansa parkittavaksi. Joukkoon saapuu Pirttipohjan tuomari ja tuomitsee:

"Koska Jumppanen on katkaissut minun rekeni aisan, niin nahka vietäköön Luikuriselle!"

Nyt hän raivostuu ja vannoo:

"Ei vaan Luikuriselle vaikka hitto olisi! Ennen sitte Koljoselle, sillä se on toki oman kylän alkuperäistä väkeä!"

Ja vaikka hän onkin vereslihalla, ryntää hän pelastamaan nahkaansa Luikurisen parkkitiinuun joutumasta. Syntyy ensin riita ja lopuksi tappelu, sillä miehet eivät hellitä. Hän ottelee henkensä takaa, mutta kolmea miestä vastaan hän ei jaksaa puoliansa pitää, ja ne viskaavat hänetkin Luikurisen parkkitiinuun.

Tiinuun pudotessansa hän kirosi täyttä voimaa, herätti sillä Pirhosen ja heräsi itse.

* * * * *

Nopeasti vääntäytyivät miehet istuallensa ja haparoivat lakit päähänsä. Päätä pakotti ja kummallekin selkeni asema, mutta eivät ilenneet siitä mitään hisahtaa. Vasta kun olivat panneet tupakan, pään selvitykseksi, murahti Pirhonen kuusta silmäillen:

"On siinä aika kuusen jurttikka!"

Jumppanen raapi korvallistansa. Viimein löysi hänkin puheen jatkon:

"Haralautoja siitä olisi saanut hyviä, kun olisi pienenä ollessa hakannut ja tehnyt haran."

Mietkiessään asemaansa muistivat he, että olivat juoneet karhun nahat ja luvanneet ne parkituttaa. Paremman puutteessa jatkoi taas Pirhonen:

"Kun tuommoisesta kuusen jättiläisestä tekisi haran, niin se olisi jo pellon pituinen!"

Jumppanen silmäili kuusta ja murisi:

"On se hirvittävän iso!"

He alkoivat nyt miettiä, millä maksaa nahkojen parkitsemishinta. Kauheaa unikin vaivasi vielä Jumppasta kuin paha painajainen.

Kauvan istuivat he. Viimein huokasi Jumppanen, kömpi ylös ja sanoi:

"Kotiinkin tästä olisi lähdettävä!"

* * * * *

Äänettöminä taivalsivat he nyt polkua myöten. Kumpikin laski ja suututteli yöllistä kauppaa. Itse karhun nahkojen menetys ei vielä niin harmittanut kuin se, että piti ne omilla varoilla parkituttaa. Kummassakaan mökissä ei näet ollut rahoja. Mutta ei vaan kumpikaan asiasta hisahtanutkaan.

Siinä astuessa tuli nyt kumpikin itseksensä laskeneeksi, paljonkohan menee parkitsemisspalkkaa. Vertailivat karhun nahkan kokoa lehmän nahkaan, mutta eivät päässeet varmuuteen, kun eivät tieneet vaikuttaako ehkä nahkan laatu ja paksuus sen parkitsemishintaan.

Niin saapuivat he siihen närepölkylle, istahtivat ääneti ja miettivät. Viimein arveli Pirhonen:

"Ei suinkaan se karhun nahkan piskuutus ole sen kalliimpi kuin muunkaan ison härän nahkan!"

Nyt jo oli Jumppanen saada selvän. Hän ilmoittaa mörisi:

"Kuusi markkaa se Koljonen oli ottanut siitä Jääskeläisen ison härän nahkasta!"

Pirhonen vähän hätkähti kuullessansa Koljosen nimen. Hän muisti miten sen akka oli häntä solvannut. Ja Koljonen itse oli ilennyt vaatia 50 penniä kakarapytystä. Lisäksi tuli uni: Hän muisti pudonneensa Koljosen kakarapyttyyn. Vaikka he olivat siihen asti olleet hyvät ystävät, ei hän nyt olisi antanut sille nahkojansa parkittaviksi, vaikka hän olisi ilmaiseksi parkinnut. Jumppanen hautoi omaa untansa ja mietti, mitä ihmettä se merkitsee. Jo vilahti ajatuksissa Luikurisen parkkitiinu.

Aikansa siinä istuttuansa nostivat he näreen puoliskot pääpuiden päälle, koholle maasta kuivamaan, ja lähtivät.

Ja nyt kaiveli Pirhosta koko Koljonen. Hän muisti myöskin, että Jumppasella on ijankaikkista vihaa Luikurista kohtaan, eikä muita karvareita Pirttipohjassa ollut. Hän mietti, millä lemmon jutkulla sen tuon Jumppasen pötkylän saisi taipumaan Luikuriseen.

Niin tulivat he Luikurisen tiehaaraan. Nyt oli aika täpärällä, ja kiireesti päätti Pirhonen asian ja ehdotti:

"Jos mentäisi tuosta Luikurisen tervahaudan kautta, niin nähdään onko se vettä täynnä!"

Jumppasta se vahinko olisi huvittanut ja hän suostui ihan äänettömänä. Tervahaudan pohjalla olikin vettä ja hän siitä jo iloitsi:

"No ei siinä ensi kesänä tervakset ihan iltikseen pala, jos ei vesi kuiva!"

Hän aikoi kääntyä takaisin, mutta Pirhonen puhui taas:

"Häviää se koko Luikurisen talo rähjä. Sen akkakin kun menettää ja hurvittelee rahat... Ostaa tuomarin akan kaikki vanhat hameet ja muut rimpsut!"

Jumppanen ei kiirehtinyt. Toinen lisäsi:

"Nytkin sanotaan sen ruispellon olevan tulvan alla... Lieneekö sitte totta!"

Jumppanen epäröi. Toinen lisäsi:

"Kun viitsisi kiertää sen talon kautta, niin sittepähän näkisi..."

Hän muljautti tutkivasti Jumppaseen ja lisäsi:

"Mutta maksaneeko tuo vaivaa tehdä semmoista kierrosta!"

Ja hän yritti jo kääntymään takaisin, mutta nyt huomautti Jumppanen:

"Ka eipä tuo suurta kierrosta tee!"

"No kun sinä nyt niin haluat, niin eipähän tuo matka koko ikää ota!" suostui silloin Pirhonen.

* * * * *

He näkivät ruispellon. Nyt oli heidän kulettava aivan talon rappusten editse. Mutta siihen tultua työntäytyikin Pirhonen taloon, selittäen:

"Jos käytäisi vaikka talossa!"

Ja Jumppasen täytyi tulla mukana. He istahtivat, ja Luikurinen, jonka karvariversta oli tuvassa, tervehti:

"Eipä tätä Jumppastakaan ole näillä mailla näkynyt kotvaan aikaan. Vieläkö tämä on hengissä?"

Jumppanen murjotti syrjäsilmillä parkkitiinuun. Luikurinen lykki karvoja nahkasta ja kysyi kuulumisia. Pirhonen mietti kotvasen ja alkoi:

"Nahkaako se tämä Luikurinen vaan parkitsee?"

"Nahkaa parkitsee Luikurinen, nahkaa... Ja Luikurinen kun sen parkitseekin ja siitä tekee otrakkaat miehen jalkaan, niin työihmisestä se mies menee vaikka hän muuten olisi paljas kyntöhärkä!... Pane siitä savut... Ja kyllä sitä onkin tuossa parkkitiinuussa jo toisenkin pirttipohjalaisen tavara liuonnut ja rahaa tulee Luikuriselle, niin jotta iletää!"

"Vai tulee! Paljonko tulee noin isonpuoleisen kyntöharän nahkasta?" pääsi Pirhonen likemmä asiaansa. Luikurinen kehui:

"No tulee siitä minkä vaan ilkeää tinkiä. Eikä vaan alle kymmenen tarvitse tämä Luikurinen oikean härkäkarhun nahkaa piiskata."

"Mhyy!"

"Ei tarvitse, ei... Vai ei Pirttipohjaan sen parempia kuulu", toisti Luikurinen. Pirhonen muisti, että rahaa ei ollut. Piti siis maksaa tavarassa. Hän penäsi:

"Mutta jos niin kuin luonnossa tahtois maksaa... olisikohan huokeampi?"

"No sama se! jos antaa lehmän viimeisen vasikan, kun se jo on yli kesän elätetty, niin oli menneeksi!" suostui Luikurinen. Pirhonen raapasi korvallistansa muistaen, että hänellä samoin kuin Jumppasellakin oli yksi vasikka, ja karhuja oli kolme. Hän yritti viekkaudella tinkiä, kysyen:

"Vaikka kyllä kai niitä karhun nahkoja menisi kolme kahdesta vasikasta?"

Jumppanen arvasi jo asian ja rykäsi varotukseksi. Mutta se panikin Pirhosen hätäilemään, että saisi vaan kaupan päätetyksi. Hän joudutti:

"No mitäpäsi siinä sitte on sen enempää! Meillä on tämän Jumppasen kanssa tasan kolme karhua kierroksessa, ja saa olla sitte kauppa päätetty!"

Jumppanen nousi ja työntäytyi ulos ovesta.

* * * * *

Hieman pahalla omallatunnolla kiirehti Pirhonen Jumppasen jälestä, saavutti hänet pellolla ja miettiä pinnasi sovittelun alkua. Ei tahtonut löytää sopivaa lähtökohtaa.

Hän astua reuhkasi jälestä ja yritti jo selittää:

"Se tämä Luikurinen tekee hyvän työn... Eikä ole järin kallispalkkainenkaan!"

Olli kiirehti astuntaansa. Toinen koki päästä perästä ja taas huomautti:

"Vaikka sama tuo nyt olisi kenellä parkituttaisi. Mutta kun se Koljonen on jumalaton sitä hintaa kiskomaan, niin mitäs sitä turhaa rupeaa liikoja maksamaan."

Jumppanen turisti nenäänsä. Pirhonen yritti taas:

"Ja se on se Koljonen muutenkin semmoinen hyvin koirasa mies... Sen metkujahan se oli sekin Simosen ja Ratisen käräjäiminen... Se levitti syyttömästi jutun jotta Simonen on elänyt Ratisen akan kanssa, ja siitä se alkoi..."

Jumppasta se ärsytti. Hän polki kiivaasti eteenpäin päästäksensä eroon koko Pirhosesta. Mutta tämä vaan jatkoi:

"Ja tämä Luikurinen on muutenkin siistimpi mies jo varallisuutensakin puolesta ja enemmän herrasväkeä kuin näitä tavallisia tuhempia pirttipohjalaisia!"

Se kuohautti Jumppasta.

Oli tultu veräjälle ja sen yli noustessa polkasi Jumppanen jo porraspuun poikki, että rusahti.

Mutta ei Pirhonenkaan hellittänyt selitystensä. Ketterästi kiepsahti veräjän yli ja taas puolusteli Luikurista, sanoen viekkaasti:

"Eikä sen akkakaan ole pahinsuisia, eikä kiehu keuhkona toisten soppakattiloissa, niin kuin tämä

Koljosen akka sinustakin juoruaa."

Viimein hän jo vaikeni, ja he kulkivat tovin ääneti. Viimein pysähtyi Jumppanen rutosti Pirhosen eteen ja sanoi:

"Kuule Pirhonen! Minä en pääse varsinaisen suuttumisen alkuun, mutta kun minä siihen pääsen, niin minä olen julma mies enkä lepy maailman lopussakaan!"

Kiivaasti pyörähti hän taas jatkamaan matkaansa. Vähän matkan päässä osui tien varrella olemaan Jääskeläisen tyhjä tervakorvo. Hän löi sen kirveshamaralla laudoiksi. Vihdoin tiehaaraan tultuansa erosivat he toisiinsa katsomatta ja Jumppanen oli jo aika taipaleen vaeltanut omaa kotitietänsä, kun hän pysähtyi ja huusi:

"Kuule Pirhonen! Sen minä vaan sanon, että Luikuriselle niitä nahkoja ei viedä!"

Mutta Pirhosenkin sisu oli täysi. Hän uhitteli:

"Mutta ei niistä vaan Koljosenkaan pidä hyötyä saada!"

"Nähdäänhän!" ärjäsi julmistunut Jumppanen ja toinen tiuskasi yhtä kovasti:

"No vaikka sata kertaa nähtäisi, niin Pirhosen vasikka ei ammu Koljosen navetassa, ei vaikka naukuisi!"

"Paholaisen vietävä!" huusi sydämmistynyt Jumppanen. Pirhonen siihen ärjäsi:

"Senkin täyteen näppylänenä!"

"Hä-häh!" karjasi nyt jo Jumppanen täyttä voimaa ja lähti synkkänä painautumaan mökillensä.

VII

Myrtyneenä saapui Jumppanen kotiinsa, jossa vaimo oli häntä huolehtien odottanut. Ääneti viskasi hän kirveensä penkin alle, istahti kyynäspäihinsä nojaamaan ja murjotteli. Vaimo ehätti ruokaa laittamaan ja riemuitsi:

"Väleempä se tulikin kierretyksi!" Ruoka oli jo pöydällä ja Suso hääräili lapsen riepujen pesussa, mutta Jumppanen ei ääntänyt, ei kohottautunut ruualle. Suso jo kysyi:

"Joko se Pirhonenkin tuli... kun sitä ei näy?"

Jumppasta suututti Pirhosen nimikin. Hetken odotti Suso vastausta ja toisti sitte:

"Vai sinnekö se vielä jäi Pirhonen?"

Hän levitti rievut orrelle ja suuttui jo mieheensä, sekä kysyi vähä kovaäänisemmin:

"Vai kielikö sinulta jo putosi, kun et saa ääntä kulkustasi tulemaan!"

Silloin suuttui Jumppanen ja murahti vihaisena:

"Elä siinä katkata ja soita sitä suutasi!"

Suso kiivastui moisesta, viskasi ämpäristä veden likakorvoon ja ärähti:

"Mikäs herra sinä luulet siinä olevasi!... Kun et saisi ihmiset enää suutansa avata!"

Hän viskasi ämpärin vihaisena nurkkaan ja yritti jatkaa, mutta silloin raivostui Jumppanen ja ärjäsi:

"Suu kiini siinä! Minä tässä olen isäntä!"

Moisena ei ollut Suso koskaan miestänsä nähnyt. Hän oli kuin lyöty, säikähti ja vaikeni. Pelokkaana ryhtyi hän kehräämään, ja valitti kotvasen kuluttua kuin salaa:

"Saa tässä raataa ja kärsiä, eikä kuule kunnollista puhetta koko nälkäpesässä."

Mutta Jumppasta ei hellyttänyt nyt mikään. Hän söi ääneti, otti kirveensä ja lähti tervaksia

hakkaamaan.

* * * * *

Tervasmaan rauhaan päästyänsä alkoi hän nyt tarkemmin miettiä ja laskea retkeänsä ja sen seurauksia. Pölkyllä istuen hän päätteli:

"Ensin tuli sitä viinaa imetyksi!" Sitte laski hän edelleen:

"Ne ensi ryppythän ne juottivatkin ilmaiseksi... talon puolesta!"

Se oli hänestä oikein tehty. Hän jatkoi:

"Mutta sitte minä riivaannuin laulamaan ja ostin sen viinapuolikon!"

Se asia pani jo ajattelemaan. Hän laski:

"Siitä menivät ne karhun nahkat!... Kolme nahkaa!"

Vielä hän senkin jaksoi kantaa. Mutta nyt tuli pahin: Hän laski jo että nahkojen parkitseminen oli hänen maksettava, ja siitä menisi ainoa vasikka. Silloin hän kirosi.

Raivostuneena ryhtyi hän juurittamaan tervaskantoa.

* * * * *

Iltapimeällä palasi hän mökillensä, jossa koko joukko oli pelon vallassa. Mutta ei viihtynyt hän tuvassa. Söi hiukan ja lähti katsomaan saunansa raunioita. Ne kiihdyttivät hänen harmiansa. Mutta tullessaan tyhjälle, vanhalle potaattikuopalle, joka oli mäkirinteessä, hän riemastui löydöstä ja uhkasi:

"En uhallakaan nuku ennen kun olen kylpenyt!"

Ja hän alkoi laittaa kuopasta saunaa, nouti lapion, laskeutui pimeään hautaan, ryhtyi sitä syventämään ja jatkoi työtä yli puoliyön, kunnes kuoppa oli jo niin syvä, että siinä mahtui mies seisomaan.

Hän kantoi paikalle uunikivet, laittoi uunin, toi pari lautaa lauteiksi, lämmitti saunan, levitti olet lauteille, ja kun päivä alkoi valeta, kylpi hän kuopassa makean kylvyn, kävi syömässä aamiaisen, palasi saunansa ja nukkui siellä olilla koko päivän.

Nyt alkoivat Jumppasen mökissä synkät ajat. Isäntä itse hautoi vihaansa ja murjotti. Pere arkaili, ja Suso ihmetteli:

"Sekö häneen nyt piti mennä, en paremmin sano!"

Ja vihaisena lähti Jumppanen aina tervasmaalle ja väänsi ja laski vahingoitansa, suututteli Pirhoselle ja Luikuriselle, kunnes vihoissaan sieppasi palikan, viskasi sillä puussa istuvaa varista ja ärjäsi sille:

"Häh!"

Varis lähti räakkyen lentää kupsuttamaan. Juuri silloin oli Jumppasen takaa tullut paikalle Simo Tuunainen, imasi savut, sylkäsi ja kysyi:

"Varistako sinä viskasit?"

Se suututti Jumppasta. Toinen istahti ja nähtyänsä Jumppasen olevan tervastöissä kysyi taas:

"Tervaksiako sinä juuritat?"

"Tervaksia!"

Ei hän vastausta odottanutkaan, eikä siitä siis välittänyt, valitsi puun, alkoi sitä vestää ja selitti:

"Sattuikin tuosta hyvä pyttypuu... Se Luikurisen akka kätti tekemään hänelle maitopyttyjä."

Jumppanen laski:

"Se jo punikin perillisien maitoa varten uusia pyttyjä!"

Rajusti alkoi hän heilutella kirvestään. Kannon juuret ryskivät katkeillessansa. Hän kadehti:

"Parissa kymmenessä vuodessa sille on syntynyt punikin vasikasta jo tuonne kolmattakymmentä lypsävää ja lisäksi niiden vasikat!"

"Luikurisen... Luikurisen akalle pitää tehdä maitopyttyjä!" jupisi Tuunainen vestellessään. Jumppanen päivitteli itsekseen:

"No on sillä halvatulla silloin tuota maitoa ja karjaat..."

Hän ei enää sietänyt koko Tuunasta. Päästäksensä siitä eroon keskeytti hän työnsä, kun oli kannon irti vääntänyt, ja lähti pois. Mutta Tuunainenkin oli lautansa vestänyt ja lähtien Jumppasen perästä astua rehvaisemaan, sanoi:

"Joko sinä lähdet pois?"

Jumppasta kiusasi koko Tuunaisen seura ja hän mietti miten päästä siitä eroon. Ei ilennyt suorastaan käskeä eroamaan.

Niin saapuivat he suo-ojalle, johon Jumppanen oli kaatanut petäjän porraspuuksi. Siinä järkeili nyt Tuunainen kengistänsä:

"Kenkä se on tainnut vettä vuotaa... Se onkin Koljosen parkitsemaa nahkaa... Se ei osaa tehdä niin hyvää tavaraa kuin tämä Luikurinen!"

Jumppanen oli päässyt hirttä myöten ojan yli ja päätti nyt erottaa Tuunaisen. Kun se yritti hiipiä petäjää myöten hänen jälestänsä, sanoi Jumppanen rutosti:

"Kuule sinä Tuunainen! Elä kule toisen panemaa porraspuuta myöten, vaan laita oma portaasi..."

Hän tarttui sylin petäjän tyveen, veti hirren yli ojan ja lähti jatkamaan matkaansa, pitkittäen nyt rauhassa ajatustansa. Tuunaisen puhe kengistä oli johtanut mieleen nahkatavarat, Luikurisen ja hänen vaimonsa. Siitä taas johtui mieleen, että Pirhonen oli samaista akkaa kehunut hyväsuiseksi.

Ja silloin pisti hänen päähänsä juoni. Hän voisi kostaa kertomalla, että Pirhonen hännystelee Luikurisen akkaa. Se ajatus häntä viehätti. Hän alkoi sitä kypsyttää. Ensin hän ei sitä uskonut todeksi, aikoi vaan vihjailla kostaaksensa sillä, mutta mitä pitemmälle hän sitä hautoi, sitä todenmukaisemmalla se näytti hänelle itsellensäkin.

* * * * *

Jumppasen mökissä sattui olemaan vieraana Pirttipohjan kuppari, Rönty-Kaisa. Hän panetteli juuri Suson kanssa Soinisen akkaa, kun Jumppanen työntyi mökkiin. Akat vaikenivat pelokkaina. Jumppanen istahti tavalliseen asentoonsa, ja kun hän nyt siinä punnitsi Pirhosen puhetta ja tekoja tarkemmin, varmistui hän todellakin siinä uskossa, että jotakin oli Pirhosen ja Luikurisen akan välillä. Hän päätteli:

"Ei se muuten olisi sitä kauppaakaan näin kiirehtinyt."

Hän sylkäsi jo voitokkaana ja lisäsi:

"Silloin sillä olisi asiaa juosta Luikurisen luona joka päivä ja akka voi satuttautua silloin aina tiellä vastaan!"

Rönty-Kaisa poltteli piippunysäänsä pankolla. Jumppanen laski taas:

"Niillä pahuuksilla on varmasti yhteinen juoni minua vastaan... Luikurisen akalla ja Pirhosella!"

"Panisit nyt Jumppanen tästä minun kukkarosta tupakan!" tarjosi kerjuuaikeissa jo Rönty-Kaisa, saadaksensa siten Jumppaselta vastatupakat. Mutta ei ollut toinen kuulevinaanakaan. Hän jatkoi:

"Ne aikovat minut yhdessä nujertaa ja sitte Luikurisen kuoltua mennä naimisiin ja ostaa miehen peruilla tämän Pirttipohjan!"

Kaisa taas äkäili virkansa puolesta:

"Senkö leivällä tässä kohta elänee, kun ei enää ole kuppuutakaan koko Pirttipohjassa!... Mihin heistä nyt lienee kaikista se paha veri kuivunut, kun ei saa sitä enää sarven täyttää koko kylästä!"

Jumppanen mietti vaan, miten alkaa puhe. Ei tahtonut sisu antaa myöten. Hän väänsi sitä alkua toista tuntia, mutta ei vaan ottanut lähteäksensä.

Mutta nyt varustautui Rönty-Kaisa jo pois lähtöön, Jumppanen pelkäsi menettävänsä hyvän tilaisuuden, ja hänelle tuli kiire. Umpimähkään murahti hän syläistessään, lattiaan tuijottaen:

"Sen Luikurisen akan kanssahan se Pirhonen jo yhtä pitää!"

"Ähä!" riemastui Suso huomattuansa miehensä kielen hellinnee, ja Rönty-Kaisa, jolta Liisa oli Pirhosen ryövännyt, siunasi:

"No herra isä siunatkoon sitä Luikurisen akkaa!... Vai sen Pirhosen se sai vietellyksi kelkkaansa!"

"Sen", murahti Jumppanen. Hän tunsi helpotusta rinnassansa. Akat alkoivat siunailla ja sadatella. Jumppanen lähti maasaunaansa ja kylpi riemuisan kylvyn.

VIII

Rönty-Kaisa, kuten jo huomautettu, oli oikeastaan nuorena aikonut päästä Pirhosen akaksi, ja Pirhonenkin oli ihan tosissaan juossut Kaisan jälestä. Mutta silloin sattui Pirhoselle se onnettomuus, että hänen nykyinen vaimonsa, Kutvosen tyttö Liisa, sai ennen aikojansa lapsen ja ukko Kutvonen uhkasi nostaa eläkejutun, jos ei Pirhonen nai hänen tyttöönsä lopullisesti. Tietysti oli Pirhosen silloin pakko hylätä Kaisa, ja elikin Liisan kanssa onnellista elämää. Varsinaista riitaakaan ei ollut vielä sattunut koko yhdessäoloaikana.

Mutta siitä lähtien oli Rönty-Kaisa hautonut kosta Liisalle. Sopivaa asiaa vaan ei ollut sattunut milloinkaan, vaikka hän oli kyllä hierotellut ja hieronut riitaakin jos millä tavalla.

Riemastui hän siis kuullessansa Jumppaselta minkälaisen miehen Liisa oikeastaan olikin Pirhosesta saanut. Ja vaikka hänellä olikin vielä entistä leipää ainakin kahdeksi viikoksi, ei hän malttanut odottaa, vaan varusti kerjuuvehkeensä ja lähti kuuden lapsensa kanssa kerjuumatkalle, saadaksensa siten asiaa poiketa Pirhosen mökkiin viemään Liisalle terveisiä. Nuorinta lastansa hän kantoi selässänsä. Toiset jaksoivat jo itse perästä juosta, kun hän etumaisena taivalsi polkua myöten.

Kun hän saapui Pirhosen mökkiin, ei Pirhosta ollut kotona. Liisa paikkasi hänen alushousujansa ja olikin tavallista iloisempi ja toivorikkaampi ja hyvitteli lapsiansa:

"Saavat ne lapsetkin nyt orehkoita ja mesileipää, kun rytkyläinen tulee!... isällä on kolme karhua kierroksessa, niin jotta on millä ostaa lapsille namuja!"

Silloin työntyi mökkiin Kaisan risainen perhe. Mokin lapsilauma riemastui, ja kuului kuin yhdestä suusta:

"Voi!... Kerjäläisiä tuli!"

Kaisa kotiutui nopeasti, joi vettä, tarkasti lapsi selässä huttukattilan pohjaa ja käski lapsiansa:

"On siinä vielä pohjaan palanutta huttua... Ota Iida tikku ja kaavi se pois ja anna Jussille toiset puolet!"

Iida täytti käskyn. Mökin risainen lapsilauma sekaantui yhteen joukkoon vierasten kanssa ja alkoivat rähistä huttukattilan ympärillä, autellen toinen toistansa. Liisa oli nyreissänsä, mutta karttoi riitaa. Kaisa istahti lapsi selässä pankon nurkalle, kaivoi tupakkakojeeet taskustansa ja kaski vanhinta poikaansa:

"Tuopas Pekka tuo Pirhosen tupakkakukkaro tuolta naulasta!"

Liisa yritti ensin pelastaa huttukattilansa pohjaan palamaa. Mutta se oli myöhäistä. Viimeiset palat olivat menossa ja Pirhosen tyttö ilmotti:

"Ei siinä enää olekaan!... Me jo söimme sen kaikki."

Liisa harmistui:

"Kelpaa noille kaikki!..."

Kaisa sai siitä puheen alun, veteli savuja ja pisti:

"Mikäpä tämän on jumalan viljan kelvatessa... Kelpaavat nuo toisille akoille miehetkin vaikka he olisivat missä rypeneet!" Kaisa oli nyt ylpeä asiastansa, sillä hän tunsi olevansa voitolla. Lapset tappelivat oven suussa. Kaisa odotti sanojensa tehoa. Liisa ei näyttänyt älyävän. Silloin hän meni

likemmä asiaa, arvellen:

"Montakohan lasta sillä oikeastaan tälläkin Pirhosella lienee?"

Nyt jo suuttui Liisa ja mutisi:

"Olisi noita tässä itselläkin elätettäviä!... Mutta siihen vielä vääntäytyy kerjäläisiä, jotta mökki on haleta!"

"Montakohan sillä Pirhosella sitte mahtaa olla jo muualla, kun jo mökilläkin näkyy puoli tusinaa", ihmetteli Kaisa. Liisa ei viitsinyt enää vastata.

"Montako lasta sillä on Pirhosella ylipäättäen?" korotti Kaisa silloin ääntänsä, ja kun ei vielääkään vastausta tullut, yltyi hän vielä lujemmin:

"Montako liikaa lasta sillä Pirhosella on tuolla maailman harteilla juoksemassa?"

Nyt Liisa jo ärjäsi lapsillensa:

"Sukkelaan siitä penkille istumaan ja erilleen niistä kakaroista!"

Lapset hiljensivät vähän meluansa. Mutta Kaisa hönkäsi:

"Elä yhtään siinä ylpeile, sillä Luikurisen akan kanssa se omakin miehesi elää!"

Liisa ei ollut jaksaa käsittää asiaa, mutta menetti malttinsa, otti patukan, rapsi sillä lapsiansa kintuille ja torui:

"Ettekö kuule siinä, jotta istumaan ja kirja käteen!"

Hän ajoi lapsensa pöydän taakse ja viskasi niille vanhan aapisen, sekä yritti jatkaa työtänsä. Mutta Kaisa ei hellittänyt. Hän jatkoi:

"Siellä oli karhunkierrosmatkaltaankin tullessa maannut Luikurisen saunassa koko yön ja Luikurisen akka oli käynyt vähä väliä kodassa muka kanoille ruokaa viemässä."

Liisa tyrmistyi. Pirhonen oli todellakin kierrellen puhunut siitä missä he olivat olleet viime yön. Oli sanonut maanneensa Luikurisen heinäpieleksen juurella. Pää meni jo sekaisin. Hän alkoi riidellä Kaisalle:

"Pitäisit sinäkin sitä suutasi vähemmällä, etkä juoksisi pitkin maita ja olisi härkkimenä jokaisen vellikattilassa... On noita itselläsikin jo kuusi, joilla ei ole isää yhdelläkään!"

Suuttuneena viskasi hän Pirhosen housut penkille ja sieppasi rukkinsa. Kaisa riiteli nyt:

"Visko vaan housuja!... Luikurisen akan miehen housuja sinä viskot!... Aamuyöstä vasta oli Jumppanen löytänyt miehesi Luikurisen saunasta ja seipään kanssa oli ajanut pellolle!"

Liisan korvissa humisi ja päähän nousi kuuma veri. Hän alkoi jo uskoa, kun kuuli Jumppasen nähneen. Kaisa jatkoi ilkeästi:

"Päti sen Luikurisen akan elääkin, kun Pirhonen alkaa sille salaa kantaa hyvyttä ja rikkautta... Pennut! Sukkelaan siitä hattu päähän ja pois koko tästä pahuuden pesästä!"

Ja hän alkoi viskoa omiansa niskasta pitäen ulos ovesta ja työntyi itse viimeisenä niiden jälestä.

* * * * *

Koko päivän oli Mikko Pirhonen hakannut tervaksia, Häntä painosti ja vaivasi se miten salata tai selittää Liisalle Itkukalliolta johtunut onnettomuus: karhun nahkojen, jopa vasikan meno. Koko tämän väliajan oli hän punonut juonta, millä peittää asia, tai selittää se. Ainoa lohdutus oli hänellä se, että ei toki tarvinnut Koljosta rikastuttaa.

Nyt olikin hän päättänyt juonensa. Hän puheli:

"Poltan tavallista suuremman tervahaudan, niin että tulee kahta tynnöriä enemmän kuin tavallisesti, enkä niistä liioista puhu Liisalle mitään, vaan myön salavihkaa syystalvella ja ostan vieraan vasikan oman sijaan."

Ja kaksin voimin teki hän työtä saadaksensa kylliksi tervaksia. Väsyneenä palasi hän mökillensä ja

päätti oitis ryhtyä hiljaksen valmistamaan Liisan mieltä, että ei vaan nousisi äkkipikaista toraa.

Kun hän tuli kotiin, istuivat kaikki lapset rivissä pöydän takana ja supisivat aapisesta. Mikkoa se oudostutti. Ääneti poltteli hän kotvasen piippuansa ja ihmetteli, miksi Liisa kehräsi nyt selin häneen.

Mutta kun ei sen pahempaa kuulunut, alkoi hän valmistaa asiaa. Hän murahti:

"Ei tästä Mustikin vasikasta taida tulla emäänsä... hyvälypsyinen tarkoitan."

Ei vastausta. Pirhonen jauhoi edelleen:

"Se tämä Koljosen härkä on huonoa rotua."

Turhaan odotti hän taas vastausta, syleksi ja meni etemmä:

"Luikurisella olisi ollut hyvärotuinen sonni... Olisikin oikeastaan muutettava."

Liisan rukki alkoi hyristä kiivaammin ja kiihkoissansa vetäsi kehrääjä levettä minkä kädet ylettyivät. Pirhosen olo kävi vaikeaksi, mutta hän koetti jatkaa:

"Vaikka myötäisi tämä Mustikin vasikka keväällä ja ostettaisi syystalvella vaikka se Tuunaisen lehmän vasikka... Sen emä on runsaslypsyinen."

Välillä hän nyt kiskoi päreitä ja luullen Liisan äänettömyyttä suostumukseksi lisäsi:

"Vaikka myötäisi tämä oma vasikka Luikuriselle syksyyn asti velaksi, niin sittepähän olisivat rahat säilössä sen takana."

Vihaisena lähti Liisa ulos, paiskaten oven kiini. Sekavana pistäytyi hän läheiseen Tuunaisen mökkiin. Siellä oli jo käynyt Rönty-Kaisa, joten väki tiesi asian. Kaikki olivat sen johdosta salaperäisiä, eikä Liisaltakaan puhe sujunut. Äänettöminä istuttiin, kunnes Tuunaisen eukko kysyi säälien:

"Joko sitä on sinulla Liisa miten paljon tätä ikää?"

"Johan sitä on yli kolmenkymmenen", myönsi vieras surullisena. Mökin väkeä säälisti hänen kohtalonsa, ja pitkän ajan kuluttua ei Tuunaisen eukko voinut olla hiljaa säälittelemättä:

"Saapihan se tämä köyhä ihminen kaikkea nähdä ja kärsiä, kun joutuu huonoon kelkkaan!"

Liisa arvasi mistä se sääli johtui. Ei hän jaksanut mitään siihen sanoa. Tuunainenkin heltyi ja päivitteli hiljaa:

"Seköhän villinneekin nykyään jo vanhat akalliset miehetkin verkkoonsa!"

Siihen loppui puhelu. Ei tehnyt mieli koskea onnettoman vaimon suruun sen enempää. Pois lähtiesssänsä vaan valitti Liisa surullisena:

"Sillehän se Luikurisen akalle aikoo viedä viimeisen vasikankin."

Kaikki huokasivat silloin raskaasti.

* * * * *

Myöhään maatamenon aikana palasi Liisa mökillensä. Ääneti nouti hän alusolet eteisestä, teki vuoteen ja latoi lapset pehkuille. Pirhosta painosti. Hän kävi ulkona tarkastamassa Otavan kulkua, ja kun Liisa jo oli kyykähtänyt olille, istui hän vielä kotvasen paitahisasillansa ja tupakoi.

Viimein laskeutui hänkin kyljellensä olkivuoteen reunalle, Liisan selän taakse, selin Liisaan. Mutta tuskin oli hän siihen asettunut, kun Liisa tyrkkäsi häntä kynnäspäällänsä selkään ja ärähti:

"Siihenkö vielä vetäännyt!"

Pirhonen ei sitä ymmärtänyt. Moista ei ollut vielä ennen tapahtunut. Nöyränä vetäytyi hän kauvemmaksi, aivan paljaalle lattialle, mutta hetkisen kuluttua äkäili Liisa taas:

"Mene siitä matkaasi!... Mekomakin mies!"

Pirhonen ihan hämmästyti, ja murisi jotain nöyrää. Liisa odotti hetken, nousi sitte äkeissänsä, otti nukkuvan nuorimman lapsen syliinsä ja puheli sille:

"Tule pois, lapsi, äidin viereen uunille nukkumaan!"

Hän nousi uunille, laittoi päreistä alusen itsellensä, ja valitti niille laskeutuessaan:

"Kaikenlaisten vieressä tässä pitäisi virua!... Ilkeääkin vielä!"

"Liisa!" yritti Pirhonen lepyttää, mutta vaimo huusi:

"Pidä suusi kiini!"

* * * * *

Se yö oli raskas molemmille. Pirhonen koki mieltä syytä, joka oli vaimon mielen mustentanut, mutta ei sitä löytänyt. Ei tullut unikaan silmiin koko yönä. Ja aamulla oli elämä yhtä pimeä. Oli jo työhön lähtöaika ja hän tiedusti:

"Joko sinä paikkasit ne housut?"

Pitkän ajan kuluttua vastasi vaimo:

"Paikuuttaisit ne Luikurisen akalla... Kun se muutenkin on niin makea ja imelä!"

Äänettömänä raapi mies korvallistansa ja sanattomana lähti hän tervasmaallensa. Mennessänsä mieltä hän:

"No siitä vasikastakohan tuo nyt otti ja mustensi mieleensä?"

Muuta järkisyyttä hän ei löytänyt. Hän alkoi etsiä onnettomuuden juurta. Kauvan laski hän retkeänsä ja jo pääsi siihen asti jolloin Jumppanen osti karhun nahkoilla viinatynnyrin. Silloin hän päivitteli:

"Eihän sitä olisi tullut koko asiaa, jos ei se Jumppanen olisi villiintynyt semmoista kauppaa tekemään! Voi tuo lemmon jätkä, minkä kaupan teki!"

Mutta nyt sattui hän saamaan valaistusta asiaan: Tien varrella näreikössä osui Tuunainen hakkaamaan pikkunäreitä ja tervehti Pirhosta sanoilla:

"Luikurisen akka kärtti tekemään maitopyttyjä, niin pitää tuosta hakata ropsia näitä vannenäreitä!"

Pirhonen pysähtyi, tarjosi tupakan, ja he istahtivat puhelemaan.

He olivat jo puhuneet Tuunaisen viimevuotisen hevossaupan selväksi, kun Pirhonen kysyi kuulumisista.

"Eipä tässä mitä uusia... Se Rönty-Kaisa se vaan oli akalle vähän jutunnut siitä Luikurisen akasta, jotta se elää toisen miehen kanssa", väänsi Tuunainen.

Se oudostutti Pirhosta. Hetkisen ihmeteltyänsä hän tiedusti:

"Tuota akan pahuusta!... Kenenkähän tuo rietas villitsi?" Kun Pirhonen tenäsi toistamiseen, sanoi Tuunainen:

"Ka eipä se varmuudella tiennyt muita kun minkä vähän oli sinusta puhetta."

Pirhoselle selvisi nyt hetkessä Liisan viha. Hän tuli sanattomaksi. Tuunainen lohdutteli häntä:

"Eivätkä ne sinustakaan muut tietäisi, mutta kun se Jumppanen on sanonut tavanneensa sinut ihan verekseltään..."

Pirhonen kirosi. Tuunainen toisti:

"Ja vasikan on vielä sanonut sinun luvanneen Luikurisen akalle kiilloiksi!"

* * * * *

Sinä päivänä raatoi Pirhonen kuin raivostunut. Tervaspino suureni aivan silmissä, ja koko ajan hautoi hän naapurinsa kataluutta. Vasta iltamyöhällä istahti hän lepäämään ja alkoi varsinaisesti asiaa pohtia. Kauvan harmiteltuansa huudahti hän:

"No voi tuota Jumppasen hyväkästä!... Otappa nyt ja koplaa minut Luikurisen akakuontalon kanssa, jotta koko Pirttipohjan maa nauraisi!"

Hän alkoi mieltä millä kostaa. Yht'äkkiä johtui silloin asia mieleen: Olihan Jumppanen syleillyt Ökö-Antin Kaisaa! Hän löi näppiä ja vannoi:

"Maltahan!... Maltahan Jumppanen, kun tämä Pirhonen paukauttaa!"

Ja oitis lähti hän Tuunaisen mökille. Matkalla hän laitteli juonta. Hän muisti miten Jumppanen oli yöllä humalassa kulkiessa kerskannut että Suso ei ole enää hänen akkansa, vaan että hän ottaa eukoksensa koko Pirttipohjan. Oitis hoksasi hän:

"Se ruoja vaan yritti tällä tavalla peittää jälkensä ja vyöryttää nämä aviolliset pillansa Pirhosen niskaan!"

Hän kiirehti kulkuansa ja varmistui voimiensa mukaan Jumppasen syyllisyydestä.

Tuunainen vannehti Luikurisen pyttyä, kun Mikko saapui. Voiton iloisena istahti ja alotti asiansa sanoen:

"Vai sitä se Luikurisen akka Jumppanen minulle hieroisi!"

Hän mietti vähän ja jatkoi:

"Eipä se ihme ole, jos se omia pillojansa panee toisen päähän... Se on selvänä ollessaan semmoinen salakavala mies se Jumppanen!"

"Niinhän ne ovat kaikki nämä pirttipohjalaiset", myöntää väännätteli Tuunainen, väänsi vanteen kynteen ja lisäsi sitä tarkastellen:

"Salakavalaahan tämä on koko Pirttipohja selvänä ollessaan..."

Pirhonen meni nyt edelleen:

"Se näet kun itse lyöttäytyi siihen Ökö-Antin eukkoon siellä retkellä ollessa, niin se asiaa sotkeakseen nosti perättömän jutun!"

Se lankesi hyvään maahan: Tuunainen näet oli suutuksissansa Jumppaselle, siitä kun se ei ollut antanut hänen kulkea porraspuupetäjää myöten ojan yli. Hän höristeli korviansa ja ihmetteli asiaa auttaaksensa:

"Niin tämäkö ukko Jumppanen?"

Pirhonen innostui:

"Ka semmoinen vehnänenhän se on, vaikka minä en ilennyt siitä ennen puhua koko asiasta."

Tuunainen oli epäilevinänsä:

"Vai semmoista se on se Jumppasenkin ristillisyyt!"

"Semmoista! Silmän lumettahan se on aina ollut", todisti Pirhonen.

Illan kuluessa selvisi koko asia. Pirhonen kertoi sen nyt yksityisseikkoja myöten, selittäen:

"Eihän se muuten olisi vielä uskaltanutkaan siltä Ököltä, mutta sitte otti ja ostaa sipasi kaikki Ökön viinat ja juotti Ökön humalaan."

"Vai on sillä Ököllä taas viinoja!... Olisi tähän meidänkin mökille tarvittu tilkka", keskeytti Tuunainen. Pirhonen jatkoi:

"On sillä niitä... ja kun Ökö sitte nukkui, niin vierittivät sen vaan kuusen juurelle kuin pölkyn... Akka siinä vielä lopussa avitteli Jumppasta..."

"Voi ruojia!" siunasi Tuunaisen eukko. Pirhonen täydensi:

"Ja Jumppanen akan kanssa sitte havusaunaan..."

"No voi tuota pakanaa!" keskeytti Tuunainen. Toinen varmisti:

"Ja sillehän se sitte lupasi nekin karhun nahkat antaa niin kuin hyvän tekijäisiksi... jotta Ökökään ei niin kuin nostaisi asiasta sen suurempaa pahaa elämää."

Tuunainen päivitteli:

"Vai semmoiset teki Jumppanen karhua kiertäessään! Ei olisi uskonut pahuuksesta!" Hän pisti pytyyn vesikorvoon turpoamaan ja selitti:

"Johan minä aina epäilin sitä Jumppasen ristillisyyttä, vaikka se on olevinansa."

Pirhonen lähti tyytyväisenä. Reippaana saapui hän mökillensä. Mutta siellä olikin tupa tyhjä. Liisa oli lasten kanssa muuttanut saunaan asumaan. Turhaan yritti Pirhonen päästä sinne asiaa selittämään. Liisa asettui korento kädessä ovelle ja uhkasi:

"Tulehan, niin tuosta saat, jotta herkeät vieraiden perästä lentämästä!"

Nyt alkoivat Pirhoselle surulliset ajat. Vasta kolmantena päivänä puhutteli Liisa häntä sen verran, että huusi hänelle saunan ovelta, kun hän oli työmaalle menossa:

"Sen vaan saat nähdä, jotta Mustikin vasikka ei ole Luikurisen akan kolkassa, ei vaikka!"

IX

Nyt alkoi Pirttipohjan historiassa niin sanottu himphampun aika, jonka kehkeyttäminen paransi kokonaan Rönty-Kaisan kerjuumaat.

Jumppanen oli oikeastaan jo sen verran sulanut, että nautti siitä pulasta, johon oli Pirhosen niin helpolla saattanut. Luikurisen asia sen sijaan jäyti häntä edelleenkin.

Eräänä aamuna söi hän rauhallisena murkinaansa, kun mökkiin lennähti Luikurisen akka Rosaliina Magdaleena. Hän kävi aina rimpsuilla koristettuna ja hänen entisyydestänsä uskottiin vaikka mitä ja vakuutettiin ihan totena:

"Luikurisen akka ei ole oikeassa saunassa syntynyt!"

Yhteen aikaan uskottiin, että kaikki paha, mitä Pirttipohjassa tapahtuu, johtuu hänestä. Muassansa toi hän nyt vieraaksimieheksi Nousiaisien pojan, karvarin sällin. Hän tervehti imelällä äänellä:

"Tämäkö se nyt on sen köyhän Jumppasen mökki?"

Jumppasella oli suu ruokaa täynnä. Tulija uudisti:

"Onko tämä sen ukko Jumppasen harakan pesä?"

Silloin sanoi Suso:

"Ei Jumppanen jouda turhia lavertelemaan, kun on einehtimässä!"

Rosaliina niiskutti nenäänsä ärtyisästi ja nenitteli:

"Haiseekin täällä kuin paraassa mämmitiinussa!" Silloin Suso jo sanoi nenäkkäästi:

"Eipä tässä köyhän mökissä ole muuta mämmitiinua kuin tämä Jumppanen... Ei täällä ole parkkitiinuja joissa mökkiläisten nahkoja parkitaan."

Rosaliina pöyhötteli hamettansa ja rykiä kakisteli, Jumppanen oikeastaan arvasi asian, mutta oli siitä suorastaan tyytyväinen. Vieras nyt jo kysyi:

"Luuleeko se tämä Jumppanen, että ei sitä Pirttipohjassa lakia ja oikeutta olekaan, kun tuli tämä uusi tuomari?"

Ei vastausta. Taas hän räkätti:

"Ikänsä ovat Luikuriset täällä eläneet ja kunniallisella karvarityöllä ovat leipänsä ansainneet ja Luikurisen parkitsemaa nahkaa ne saavat pirttipohjalaiset kiittää, että ei ole jalat jo aikoja sitte paleltuneet!... Luuleeko se Jumppanen niin? Häh? Niinkö se tämä köyhä Jumppanen luulee, että eivät ne muut Pirttipohjassa enää ihmisiä olekaan?"

"Elä nyt tuossa rallata, jotta Jumppanen saa rauhassa syödä sienensä!" tarttui jo Suso miestänsä varjellen. Mutta Rosaliina yltyi, kehuen:

"On se Luikurisen akka herrojakin nähnyt ja passannut, eikä ole kukaan siltä vielä kunniaa kieltänyt, vaikka on maita ja mantereita kiertänyt... Setänkin pojilla on iso talo Jänisjärven takana ja isän isä oli

renkinä semmoisella herralla, joka kävi aina Ruokojärven takaa hevosia varastamassa ja tappoi siellä miehiä, eikä vaan uskaltanut vallesmanni tiellä kiini ottaa, sillä semmoista sukua se ukko oli, että siitä piti olla pois tieltä kun se missä ruununoriilla ajoi... Ja luuletko sinä, että sitä Luikurisen akkaa saa jokainen sormellaan osottaa? Luuletko? Ähäh!"

Suso yritti ärjästä, mutta Rosaliina ei antanut suun vuoroa, vaan kehui:

"Ja Luikurisen isän isäntä kuleksi kaikki Venäjän maat tappelemassa, mutta herrana vaan kulki ja herrana kulkee, eikä ole tuommainen mämmitiinu kuin Jumppanen."

Suso nyt jo osotti suuttumisen merkkejä, mutta Nousiaisen poika sovitteli:

"Se on tämä meidän talon emäntä tahi oikeastaan rouva liukaskielisempää sorttia kuin nämä tavalliset pirttipohjalaiset... Niin jotta puhuenpahan ne asiat selviävät!"

Mutta riidan siitä sittekin täytyi sueta. Rosaliina jo kohentelihe likemmä Jumppasta ja uhitteli:

"Sanoppas nyt!... Sanoppas nyt vielä Jumppanen, jos uskallat!"

"Mitä sinulle nyt pitää sanoa?" kiivastui jo Suso. Rosaliina ilkkui:

"Sanoppas!... Koetappas sanoa kun on vierasmies!... Sanoppas!... Ähäh!
Sanoppas!"

"Sano tuolle nyt Jumppanen!" hönkäsi Suso. Ja kun toinen vielä kutitteli sanomaan ja Jumppasella sattui olemaan suu tyhjä, kysyi hän:

"Senkö täyteistä sinulle pitää tässä sanoa?"

"Sitähän se vaan läksi tiedustamaan, sitä Mikko Pirhosen asiaa, jotta miten se oikeastaan on", tarttui Nousiaisen poika. Mutta Jumppanen, jota Nousiaisen läsnäolo kiusasi, ärjäsi hänelle:

"Senkös täyteistä sinä täällä teet?"

Hän työnsi sientä suuhunsa ja lisäsi:

"On tuolla itselläänkin semmoinen suutorvi, jotta olisi sillä yksinäänkin ennättänyt kysyä, mokoman asian!"

Mutta Rosaliina yltyi:

"Sanoppas nyt että Luikurisen akka on ollut saunassa Pirhosen kanssa ja jotta sinä olet seipään kanssa käynyt herättämässä! On tässä maassa vielä laki ja oikeus... Luikurisen akka on... kuuletko Jumppanen!... Luikurisen akka on!..."

"On... on... ja olkoon Luikurisen akka, tahi vaikka kenen!" keskeytti jo Suso uhkaavasti. Nyt nousi ankara riita. Jumppanen alkoi kiivastua ja ärjäsi:

"Mene kotiisi harakka, eläkä räkätä, tahi minä herkeän kohta syömästä!"

Rosaliina siitä vähä säikähtikin, joten Jumppanen sai selittää:

"Kysyköön Pirhoselta itseltään, jos on ollut saunassa. En minä ole hänen vahtinsa!"

"Ikäänkuin ei tässä Jumppasella olisi työtä tosissakin!... Vielä näitä kaikkia maailman juoksuakkoja vahtia!" todisti Susokin. Mutta nyt selitti Nousiaisen poika:

"Se Luikurinenhan se uhkaa vetää tämän Jumppasen oikeuteen kunnian loukkauksesta."

Se muutti asian. Jumppaselle ei tahtonut enää ruoka maistua, sillä hän tiesi että Luikurinen, joka oli tuomarin kanssa tuttu, voitti huonotkin asiat. Susokin jo talttui ja selitti:

"No Jumppanenko se sitte on hänen akkansa kanssa elänyt! Vetäköön Pirhosen oikeuteen!"

Rosaliina sai nyt uutta yllykettä ja meteli uudistui.

Jumppanen herkesi viimein syömästä ja Nousiaisen poika selitti:

"Se kuuluu tuo vaimon kunnia olevan nykyisen lain mukaan ihan sama kuin paremman puoleisen hevosen varkaus."

"Eihän tämä Jumppanen hänen kunniaansa ole varastanut eikä ryövännyt... Ei ole koko akasta puhunut sanaakaan", hätäili jo Suso.

Kotvasen siinä vielä riideltiin ennen kun Rosaliina julmasti uhkaillen lähti. Silloin torui jo Suso Jumppastansa:

"Mitä sinä nyt menitkin siitä koko kylälle huutamaan, mokomasta asiasta!... Olisi hänen antanut maata!"

Nyt ei Jumppanen saanut rauhaa. Hän aikoi lämmittää saunankin ja hierottaa, mutta hieroja ei ollut kotosalla. Silloin neuvoi Suso häntä menemään kysymään neuvoa lautamies Juntuselta. Olli huomasi neuvon viisaaksi ja lähti.

* * * * *

Lautamies Juntunen oli Pirttipohjan taitavin lakimies. Jumppanen piti häntä viisaana varsinkin siitä syystä että se oli lihavin mies koko Pirttipohjassa ja lisäksi kohtalaisen varakas.

Kun hän saapui Juntusen taloon, oli tämä juuri tullut kuppuuttamasta ja tervehti tulijaa:

"Ka Jumppanenko se vielä elää ja on terveenä?... Jumppanenpahan on!... Minä tuota oikeaa jalkaa tässä vähä annoin kupata, jotta pääsisi tuo paha veri pois." Hän hieroi reittänsä ja kysyi:

"Kuuluuko sitä vielä mitä?"

"Eipä tuota erikoista."

"Ei sitä kuulu enää erikoista... ei kuulu... Tuota vasenta jalkaa vaan toisinaan syyhyttää... Mutta muutenhan tämä elämä on hiljaista täällä meilläkin... Ja mitäpä näistä liioista kuulumisista sitte onkaan!"

"Eihän niistä mitä."

"Ei niistä ole mitään... ei ole... Hoh-hoi!... Hoh-hoi!... Ei niistä liioista kuulumisista ole mitään!... Onko sillä tällä Jumppasella mitään asiaakaan?"

"Eipä sitä erikoista."

"Eihän sitä ole erikoista... eikä sitä erikoista tarvitakaan... ei tarvita, ei!"

"Ei sitä tarvita."

"Ei..."

"Ei."

Mutta tuonnempana alkoi Jumppanen jo oikaista:

"Vaikka olisihan sitä asiaakin vähä, vaikka ei sitä nyt järkiään olisi tarvinnutkaan."

"Ka minkäpä sille tekee, kun sitä kerran on asiaa... Ja ainahan sitä tarvitaankin asiaakin, jotta pääsee edes pistäntymään toisen talon kuulumisilla... Tarvitaan sitä asiaakin joskus, tarvitaan!"

"Tarvitaanhan sitä!"

"Tarvitaan... Ja mikäpä sitä on tarvitessakaan, kun on ihminen vielä voimissansa, eikä olisi tätä jalan kolotusta yöllä riesana... Päivällä se vielä menisi sekin, mutta yöllä on ilkeä kun ei anna nukkua... Mitä asiaa sitä tällä Jumppasella on?"

Koetti siinä nyt Jumppanen tavalla jos toisellakin selittää, mutta kun hän ei ilennyt suoraan sanoa asiaa, ei Juntunen saanut siitä mitään selvää. Hikisenä, kyynärpäihinsä nojaten hän viimein jo puolustautui Juntuselle:

"Se on yleensäkin tuo asia hyvin vaikea näin selvin päin sanoa, niin jotta sen tää tuhmempikin ymmärtäisi... Humalassa ollessa se vielä paremmin selviää ronkelitonkin ja selvä asia, mutta näin kun minäkin en sitä viinaa viljele, niin se tuo kieli tahtoo kuivua ja kangertaa."

"Niinhän se kuivaa kieli ja kangistuu... kangistuu se... Ei taida muuta erikoista kuulua sinne teille?"

"Eipä sitä muuta kuin tämä asia."

Ja nyt hän taas mietti ja hikoili ja jo puolustautui, kun ei ollut kieltänsä liukastuttanut. Hän selitti:

"Mutta kun viina sitte tahtoo toiselta puolen villitä miehen, niin kuin sen Pirhosenkin, niin ei kannata köyhän sitä viljellä."

"Villitsehän se viina, villitsee se viisaankin... Ei meilläkään sitä viljellä muuta kuin tätä kotiväkeä varten, jotta ei vieraita villitse... Vai ei kuulu muuta kuin tämä asia?"

"Ei osu kuulumaan."

Mutta viimein Jumppanen rohkasi itsensä ja sanoi suurempaan:

"Eikä siinä tässäkään asiassa ole muuta ihmeellistä kuin että minä vaan tulín siitä Luikurisen akka vaivatusta sanomaan vähä sitä pirtti pohjalaista."

Nyt oli Juntunen selvillä. Hän alkoi selittää lakia:

"Eihän sitä paljo tarvitse tämän nykyaikaisen lain mukaan sanoa väärää todistusta lähimäisestäänsä, kun ne jo antavat manuu... Se on pirttipohjalainen jo hyvin kiellettyä tavaraa tällä turmeltuneella ajalla."

Jumppanen huokasi raskaasti. Toinen jatkoi:

"Minä en enää sano kestään mitään pahaa... en mitään pahaa, että ei vaan joutuisi oikeuteen pirttipohjalaisesta... Minä vaan kehun kaikkia, vaikka eihän täällä koko Pirttipohjassa enää ole yhtä ainoaa kunnan ihmistä... Varsinkin se Luikurisen akka on oikea keuhko... Mutta sitä vaan pitää kehua... kehua ja kiittää niitä pitää!... Kenenkä hännässä se Luikurisen akka nyt juoksi?"

"Pirhosenhan se", murahti Jumppanen tosissansa. Toinen lohdutti:

"Vai Pirhosen se... Se Pirhonenhan se on jo entuudestaankin tunnettu... Jouti vietelläkin, niin viisastuu siinä Pirhonenkin ja tulee mieheksi."

Niin jatkettiin. Viimein tiedusti Jumppanen:

"Ei suinkaan se laki ole tuosta järin kova?"

Juntunen syyhytteli jalkaansa, mietti ja selitti:

"Sitä ei tätä nykyajan lakia tunne kukaan... niissä kuuluu olevan näissä lakikirjoissa jos mitkä pykälät."

Jonkun aikaa mietittyään hän lisäsi:

"Sitä on ihmisen oltava varoillansa sitä pirttipohjalaista vastaan... sitä on hyvin varottava ja kartettava! Minua kun se rupeaa vaivaamaan ja tämä Pirttipohjan pappi kun on huono saarnamies ja suuri juoppo ja syntinen, jotta ei viitsi sen kirkossa käydä, niin minä aina himon tullessa haetan Rönty-Kaisan ja kuppautan... Se auttaa... Hoh-hoi tätä syntistä ihmistä!... Sinullakin taitaa olla vielä iltatyöt tekemättä!"

Masentuneena lähti Jumppanen taivaltamaan mökillensä. Lähtiessä lohdutti häntä toki Juntunen:

"Se oli sinulle vielä onni, että sen vanhan tuomarin sijaisena istuu nyt tämä Matikaisen poika... Se on onni sinulle. Sillä entisellä on sinua vastaan."

Hän vihelsi ja jatkoi:

"Hui-uuu!... Sen lakikirjassa on sinua vastaan ne haukkumanimet ja tämä aisan katkaseminen!... Ukko paha kun joutui sinun toimestasi ajamaan aisapuolena!"

Se oli ainoa selvä lohdutus minkä Jumppanen sai tältä matkaltansa.

* * * * *

Paluumatkalla kohtasi Jumppanen Tuunaisen, joka kantoi pyttytakkaa Luikuriseen. Se oli matkalla poikennut Jumppasen mökkiin ja kertonut Susolle kaikki mitä oli Pirhoselta kuullut Jumppasen ja Ökö-Antin akan väleistä. Kun hän nyt tapasi itsensä Jumppasenkin, ei hän malttanut olla hieman pistämättä, sillä se porraspuujupakka kaivoi mieltä. Hän tarjosi tupakkaa ja tervehti:

"Johan sitä olet sinäkin ikämies!... Siinä se vaan tuo aika kuluu... Ja entäs tämä sinun akka?... Onko jo vanhempi sitä Ökö-Antin akka?"

Jumppanen ei oikeastaan tiennyt Susonkaan ikää vuosissa, mutta näöstä päättäen myönsi:

"Eikö tuo tämä minun liene nuorempi."

Tuunainen korjaili pyttytakan paremmin hartioillensa ja laski:

"Ei siinä sitte kaupassa voittais... jos sattuisi milloin niiksensä käymään."

Mutta ei Jumppanen käsittänyt tarkotusta. Mökillensä hän saapui niin sekaantuneena, että ei huomannut Susossa tapahtunutta muutosta, vaan istahti tapansa mukaan ja saatuaan puhelajan jurisi:

"Niin se sanoi Juntunenkin, että kyllä se on se lakiasia tälle koulunkäymättömälle niin ronkelinen, jotta ei sitä rylliä tämän tuhman pirttipohjalaisen luut kestä, vaan siinä voi horjahtaa ja joutua ijankaikkisestikin kärsimään."

Tämä huokaus joudutti vaan asian selvenemistä. Suso luuli hänen näet jo puolustelevan itseänsä ja kiivastui:

"Lyhyet ne ovat, kuule Jumppanen, synnin ja pahuuden jälet, ja aina se riettauden poluilla kuuluu itku kapaloista, niin jotta et tarvitse uskoa, että siellä pääset salassa lurkkimaan ja saat jälkesi peitetyksi... niin se on!"

"Mistä sinä Suso oikein puhut?" yritti Jumppanen, mutta Suso siitä yltyi:

"Mene ja kysy Ökö-Antin akalta, senkin kahmu!"

Jumppanen muisti nyt epäselvästi, että oli halaillut viinapäissänsä Kaisaa, mutta ei hän käsittänyt mistä oli oikeastaan kysymys. Ymmälle joutuneena hän valitti:

"Nyt tässä jo häviää ajatuksestakin tuo selkeys ja sisälläpito!"

Mutta asia rupesi selviämään, kun Suso haukkui aikansa. Se olikin jo selvä silloin kun Suso pauhasi:

"Luuletko, jotta Pirhonen ei sitä Tuunaiselle kerro, vaikka annoit karhun nahkat Ökölle!... Elä murjota!... En ole ennättänyt vielä suutani kunnolla avata, kun Tuunainen lähti tästä ja kertoi juurtamyöten koko asian!"

"No voi tuota Pirhosen syötävää!... Voi sen kattilassa keitettävää!" pääsi nyt Jumppaselta. Se vahvisti Suson uskoa, hän haukkui ja itkikin välillä, eikä vaan antanut Jumppaselle suun vuoroa. Viimein hän potkasi Jumppasta polveen, mutta tämä pysyi vielä ulkonaisesti tyynenä. Suso siitä vain raivostui, ja nyt hän jo koski Jumppasen arimpaan paikkaan, kiroten:

"Senkin nyppylänenä, en paremmin siunaa!"

Jumppasen mitta täyttyi siitä rutosti. Rajusti löi hän nyrkkinsä pöytään ja ärjäsi:

"Akka hoi!... Minä julmistun!"

"Tuleppas!" uhitteli silloin Suso turvautuen leipälapioon. Jumppanen raapi niskaansa, nousi ja työntyi ulos ovesta valitellen:

"No voi sitä Pirhosen paistia, miten väärin julkesi todistaa läheisestänsä."

"Tuoss'on sinulle läheiseltäsi!" huusi Suso, viskaten hänen niskaansa kauhallisen vettä.

* * * * *

Hän pakeni nyt kuoppaansa, saunaan, kuin vainottu peto. Tuntikauden oli hän jo siellä istunut ja miettinyt sekavaa elämäänsä, ja vasta silloin oli hän selvinnyt niin paljon että epäili:

"Tokkohan se tuo ajatus enää pääseekään siihen entiseen selkeyteensä ja kirkkauteensa!"

Koetti hän pinnistää kaikki ajatuskykynsä, että se selkeneisi, mutta epäselvältä näytti kaikki. Hän valitti:

"Kyllä se kun tuo akka oikein sydäntyy, niin pimittyy siinä selkeänkin miehen ajatus."

Mutta viimein selkeni ajatusvoima sen verran että hän tajusi asemansa vaikeuden. Käsi tahtoi nousta korvalliselle. Pirhonen ja Luikurinen ja koko maailma sekottui yhteen ja näytti nousevan häntä vastaan. Hän murisi:

"Kyllä kun tämä paha maailma ottaa ihmisen ryllätöksensä, niin eivät siinä muokissa köyhän luut ruhjoutumatta kestä!"

Ja hän kuvitteli olevansa koko maailman vainooma ja varustautui puolustautumaan. Hän painautui kuoppaansa kuin ahdistettu peto luolaansa, muisti Pirhosen kertomuksen karhusta ja kuopasta ja vannoi:

"Mutta nyt tulkoon vaikka koko maailma yhtenä karhuna, niin terävällä heinähangolla minä sitä tuosta kuopan suulta turpaan suhautan ja häntää myöten pitää pään puheta!"

Hän tunsu olevansa yksin jätetty, hylätty. Sitä miettiesssänsä hän päivitteli:

"Kun vielä akan ja pereen vierottivat paholaiset minusta... Ihan täydelliseen pakanuuden pimeyteen ja yksinäisyyteen sulkiivat hylt minut!"

Se häntä eniten masensi ja sai epätoivoiseksi. Mutta puoliyön aikaan selkeni hän niin paljo, että siitä vihollisten ja vainoojien suuresta joukosta karisi pois muu maailma ja jällelle jäi Luikurisen akka ja Pirhonen. Niille hän vannoi kostoja ja niitä soimasi. Kun aamu lähenei, karisi Luikurisen eukko pois ja syylliseksi jäi yksin Pirhonen.

Rehellisesti vihasi hän nyt Pirhosta. Hautoessaan taas Pirhosen levittämää juttua hän julmistui ja vannoi: "Mutta siitä pitää tulla oikeusjuttu ja käräjä! Moseksen lain mukaan on hänet tuomittava siitä että sanoi väärän todistuksen lähimäistänsä vastaan." Hän aivan hihkasi, vannoen:

"Minä käräjäön niin kauvan ja niin julmasti, että koko Pirttipohjan maan pitää mennä kärjäkuluista huutokaupalla myötäväksi!"

Oli jo aika päivä, kun hän seuraavana aamuna nousi saunastansa liikkeelle. Hetken taivasteltuansa ryhtyi hän hakkaamaan havuja lehmän alusiksi. Silloin saapuukin lautamies Juntunen, ja alkaa asiansa:

"Huonoksi näkyy menevän tämä sinunkin mökkisi... Ja huonopa se on Pirhosenkin mökki... huono on ja rähjäinen... Mutta siinäpä tuo Pirhonen vaan elää kituuttaa ja ahertaa ja leivissä pysyykin."

Jumppanen puri hammasta. Toinen jatkoi:

"Ja nyt vielä miesparka saa mannoon Ökö-Antilta akan kunnian loukkauksesta."

"Ähäh!" pääsi Jumppaselta ilo. Juntunen jatkoi: "Mannoon saa Pirhonen Ököltä, mannoon... Olen tässä juuri sitä viemässä... Kuuluuko sitä muuten mitä!"

"Ei tuota!... Vai saa Pirhonen toki mannoon!" riemastui taas Jumppanen, ja päivä tuntui aivan kirkastuvan. Juntunen jatkoi puhettansa ja Jumppasen mieli keventyi.

Mutta Pirhosta haastamaan lähtiesssänsä lisäsikin Juntunen:

"Ja yksillä teilläpä se sitte menee kärjäkutsu sinullekin, kun tähän satuit... Se Luikurisen akkahan se vaan tahtoo sinulta sitä kunniaansa oikeudessa perätä."

Jumppanen sylkäsi kiivaasti. Oltiin hetkinen vaiti. Mutta jo lisäsi lautamies:

"Ja samallapa se menee tämäkin Pirhosen laittama käräjiin pyytäminen! Sekin kättää sinua oikeuteen siitä Luikurisen akan herjasta... Tahtoo näet oman akkansa silmissä puhdistautua. Se kun on asiatta saunaan lähtenyt se akka."

Nyt ei kyennyt Jumppanen mitään sanomaan. Juntunen päivitteli:

"Vaikka olisi tuossa hänelle jo ollut joukkoa!... jo olisi saanut antaa akan mennä."

Hän oli jo menossa, kun Jumppanen tointui ja huusi:

"Kuulehan Juntunen!... Eikö siinä laissa ole ankarampaa parakravia tästä, jos sanoo väärin lähimäisestäsä."

Arveli Juntunen siellä olevan hyvinkin ankaroita. Silloin käski Jumppanen rutosti, huutaen:

"Käske sitte se Pirhonen käräjiin vastaamaan kaikista ankarimman pykälän mukaan!"

"Ka voihan sen käskeä. Mistä asiasta se olisi käskettävä?"

Jumppanen oli sekaisin, tapaili sanoja, ei löytänyt selviä ja sanoi umpimähkään:

"Ka, siitä kun minä halasin sitä Ökön akka... josta se Ökökin sitä

Pirhosta kättää!"

Hän iski kirveensä pölkkyyn ja Juntunen lähti Pirhosta käräjiin haastamaan.

* * * * *

Jumppanen oli taas lähtenyt tervasmaallensa mieli mustana. Hänelle oli selvinnyt, että Tuunainen oli ollut Pirhosen apuna perätöntä juttua levittämässä, ja luonto oli alkanut myrtyä Tuunaisille. Ei hän käsittänyt mitä Tuunaisellakin olisi ollut hänelle kostettavana.

Niissä ajatuksissa saapui hän ojalle, josta hän oli oman porraspetäjänsä pois vetänyt. Ojan yli oli juuri tullut Joonas mustalainen porsaansa ja suuren joukkonsa kanssa, kulki Tuunaisen kaatamaa porrashirttä myöten, ja levähti nyt rannalla, jonne oli hevosensakin uittanut, ja siunaili:

"Siunaus vuotakoon hänelle joka on porraspuun hakannut ja mustalaiselle tien valmistanut!"

Sitä ei Jumppanen enää sietänyt. Hän tiesi että porraspuu oli Tuunaisen kaatama, ja Tuunasta siunasi nyt mustalainen. Joonas lähestyi häntä ja kerjasi tupakkaa.

"Annan minä sinulle tupakat!" murahti jo Jumppanen. Mustalainen hämmästyi. Jumppanen kiukutteli itseksensä:

"Se siunaus pitää lähteä Tuunaiselta ja vuotaa Jumppasen porraspuulle!"

Ja oitis käskikin hän mustalaista:

"Mene sukkelaan siitä ojan yli takaisin niine rutajoukkoinesi ja tule toista porraspuuta myöten yli!"

Toinen ällistyi, mutta Jumppanen sanoi siinä olevan toden edessä:

"Luuletko sinä minun joutavan mustalaiselle joutavaa leikkiä puhumaan!"

Mustalainen jo kirosi, mutta Jumppanen vannoi:

"Vaikka mahani syön, mutta mustalaisen pitää totella!"

Mustalaisen akka sekaantui asiaan ja syntyi riita. Lapsijoukko huusi ja kiroili vanhempiansa apuna ja mustalainen oli kova.

Silloin sieppasi Jumppanen seipään ja ajoi koko joukkueen takaisin, työnsi oman hirtensä portaaksi ja pakotti joukon palaamaan sitä myöten uudestaan takaisin. Kiroillen lähti mustalainen pyrkimään kylää kohti, kiersi Jumppasen mökin aikoen yöpyä Pirhosen mökille, ja Jumppanen lähti työmaallensa.

Mutta työstäkään ei nyt tullut mitään. Kun hän oli asiaa miettinyt, löysi hän yhden ainoan valopilkun. Hän päätteli:

"On se toki hyvä, jotta se aisapuoli tuomari on jo virkaheittona ja tämä nykyinen toki on siksi älykäs että ymmärtää tämän yksinkertaisenkin ihmisen asiaa puolustaa!"

Mutta kauvan ei sekään ilo jaksanut mieltä virkeänä pitää. Mieleen johtui taas tilan koko toivottomuus: Vaimo oli vierotettu, Pirhosen joukko voi lisääntyä. Hän koetti ajatella lepytellä Susoa, mieltien:

"Jos sille heittäytyy oikeaksi vehnäseksi niinkuin oikeana kosinta-aikana, niin sulaa sen sydän!"

Mutta silloin muisti hän, että Suso oli koskenut hänen nenänsä näppylään. Sitä hän ei voinut sietää, vaan vannoi:

"Ei!... Ei vaikka mikä!... Hän on ruvennut tuomarin akankin kanssa vetämään yhtä köyttä tästä näppylästä!"

Sitä ajatellen ryhtyi hän juurittamaan kantoa kuin karhu.

VIII

Mikko Pirhonen keitti huttua päivälliseksensä. Vesi oli ruvennut kiehumaan, hän tarttui hierimeen,

ripotteli toisella kädellään jauhoja kattilaan ja alkoi hämmentää. Siinä hämmäntäessään hän kehui:

"Luuleeko se Liisa, että tämä aikuinen mies kuolee nälkään jauhovakan edessä, vaikka ei olisi akkoja koko Pirttipohjassa!"

Hän kohensi tulta. Vesi porisi kattilassa. Hän jatkoi:

"Tämä minun akka on toki niin hyväluontoinen, että ei sen pahempaa elämää nostanut! Mutta toista se on Jumppasen akka!"

Hän hämmensi kattilaa, että vesi pärskyi, ja kehui:

"Saunaan on pitänyt Jumppasen latmistaa nukkumaan, kun akka hönkäsi... Toisetkin kylvyt sillä vielä akka kylvetyttää, kunhan saa mies vielä tämän käräjäasian niskaansa!... Eiköhän se jo ole kystä!"

Hikisenä nosti hän huttukattilan tulelta, kun Juntunen tuli, ja nähtyänsä hänet emännöimässä puheli tervehtien:

"Ka syntyypä se tämä huttu miehelläkin, kun on vaan jauhoja ja vähä vettä!"

Pirhosta hieman hävetti ja hän yritti puhua:

"Eukko tässä on saunassa, niin pyysi tuota huttukattilaa sillä aikaa hämmäntämään, jotta ei pala pohjaan!"

Juntunen kyllä tiesi asian, mutta tiedusteli toki:

"Joko se on mones tällä Liisalla?"

"Kuusihan niitä vasta on yksitellen lukien!" tapaili Pirhonen nolona. Juntunen siihen jo sanoi:

"Vaikka olisipa näitä minullakin lämpimiä tässä tuliaisiksi tuoda... Se Ökö-Antti ryökäle näet kysyy sinulta akkansa kunniaa ja käski kättää käräjiin!"

Pirhonen ei saanut sanaa suustansa. Juntunen jatkoi:

"Vai jo se Liisa on kuudesti saunassa käynyt, ja nyt on taas niillä matkoilla!... Ka vieläpä tässä sinunkin mökissä on tilaa... On tässä tilaa, on."

Pirhonen oli istahtanut pankolle ja tunsi hikoavansa. Väkisten sai hän kysytyksi:

"Kuuluuko sitä muuten mitä?"

"Ka mitäpä sitä näin syksyaikana kuuluisi... Se Turusen akka vaan on saanut pojan ja sille etsivät nyt kummia ympäri kylää... Aikoivat kättää tätäkin sinun akka."

"Mhyy!"

"Niin se Turunen rikastuu ja paisuu siinä konnullaan... Ja sitte tämä Jumppanenhan se vielä kättää sinua käräjiin siitä Ökö-Antin akasta!"

"Voi sun täyteinen", pääsi silloin jo Pirhoselta. Juntunen oli saanut asiansa suoritetuksi ja ollen jo pois lähdössä ilmotti:

"Muita sen kummempipa minulla ei tällä kertaa olekaan."

* * * * *

Mikko Pirhonen oli unohtanut huttukattilansa. Sakot ja rangaistukset pyörivät päässä.

Hänkin alkoi ajatella mistä kaikki oli johtunut ja saanut alkunsa. Jumppasen hän nytkin huomasi syylliseksi.

Mutta Jumppasen hän oli haastattanut käräjiin, eikä sille sen enempää voinut.

Hän ehti ajatuksissansa Ökö-Antin haasteeseen. Hän suuttui Ökölle, mielti millä maksaa, ja se olikin helppo löytää: Pirttipohjan nimismies Mölsä oli vuosikaudet vainunnut Ökön ja Punkki-Matin viinakeittimöä ja kauppa, mutta kun koko Pirttipohja oli niitä suojellut, ei hän ollut onnistunut saamaan niitä ansaan.

Nyt Pirhonen päätti lähteä ilmottamaan Mölsälle Ökö-Antin viinapolttimon paikan ja tekikin sen heti.

Samana päivänä toimittikin Mölsä tarkastuksen Itkukalliolla. Mutta Ökö-Antti oli pitänyt jo varansa; oli kätkenyt valmiin viinan puolikossa saman paaden alle, jonka alta oli kertonut nähneensä pirun nousevan, ja sitä paatta ei kukaan älynnyt, eikä olisi uskaltanutkaan kohottaa. Ainoastaan tyhjän rankkikorvon ja tulisijan löysi Mölsä ja niiden perusteella pani hän Ökö-Antin ja Punkki-Matin syytteeseen viinan poltosta.

* * * * *

Joonas mustalaisen varsinainen tehtävä Pirttipohjan elämässä oli paitsi hevosvarkautta myös vääränvalan teko. Häntä pidettiin erittäin taitavana tässä ammatissansa.

Kun nyt Pirhonen palasi nimismies Mölsän luota, sattui hän tiellä yhteen tämän joukkueen kanssa. Ja kun Mölsäkin, jolle hän oli asiasta puhunut, oli sanonut tarvittavan todistajia, jos mieli päästä sakoista, lyöttäytyi hän kohta yhteen joukkoon ja tarjosi Joonakselle tupakkaa, ihan pyytämättä. Lopputaipaleella hän vielä autteli Joonaksen akkaakin, ottaen sen julman suuren vaatenyytin selkäänsä, niin että akka sai rauhassa taluttaa porsastaan.

Niin saapuivat he Mikon mökille, johon joukko yöpyi. Pirhonen tarttui heti asiaan, kehui:

"Sinä, Joonas, sitä et tarvitse välittää siitä sielusi autuudesta!"

Joonas arvasi heti asian ja sanoi:

"Ei hyvä isäntä se sielun päälle ota, kun vaan pitää varansa, että ei tule vääriä valoja se onneton luku, kolmetoista... Ja jo hyvä isäntä on se luku Joonaksen takana siitä Kuikan asiasta lähtien."

Pirhoselle se oli ilosanoma. Hän kysyikin jo suoraan:

"No sittenhän sinä voit todistaa tässäkin Jumppasen ja Ökön-akan asiassa... niinkuin Jumppasta vastaan?"

Mustalainen riemastui. Hän oli Tuunaisen mökillä kuullut asian. Äskeinen porraspuu-meteli oli tuoreessa muistossa. Hän alkoi kiroilla:

"Kyllä hyvä isäntä!... Se korvennettava näppylänenä! Tiellä vastaan tuli ja akkaa herjaamaan rupesi!"

"Vai jo sinun akkaa herjasi!" kiihdytti Pirhonen.

Mustalaisen akkakin huomasi asiat hyviksi, ja alkoi emännöidä kerjäämättä, keitti vellit ja antoi miehellensä Pirhosen paidan. Pirhonen oli sillä välin kertonut asian ja mustalainen lupasi niin todistaa. Lapset tappelivat kuin kotonansa. Keskimäinen niistä kampuutti Pirhosella päänsä, ja kun joukko rupesi illallista syömään, käski akka Pirhosen sillä aikaa syyhyttää porsaan selkää, että eläin nukkuisi.

* * * * *

Seuraavana päivänä oli Jumppanen noussut haudastansa ja taivasteli aitan takana. Tupaan hän ei enää mennyt muuta kuin välttämättömälle asialle. Alussa hän kuuli Suson läävässä riitelevän lehmälle siitä kun se ei poiji jo ennen joulua. Sitten meni Suso tupaan ja alkoi riidellä lapsille. Jumppanen kuuli selvästi hänen toransa.

Hän huomasi olevansa ypöyksin kaikkien sortamana.

Mustalaisen hän oli toki pakottanut häntä siunaamaan, kulkemalla hänen porraspuunsa yli.

Silloin pisti hänen päähänsä sama ajatus kuin Pirhosenkin. Hän arveli että:

Jos tässä rupeaa tiukka tulemaan, niin vaikkapa tuota Joonasta kärttäisi vähän kurillansa puhumaan oikeudessa sinne päin... Ei tämä mustalaisen sielu siitä sen mustemmaksi tule!

Mutta kun hän vielä viipyi aitan takana, kulki Joonas-mustalaisen joukkue ohi aitoviertä myöten. Joonas huomasi Jumppasen, ja nyt oli hänen vuoronsa. Hän vannoi:

"Hei Jumppanen! Nyt on kanki minun kädessä, ja oksaista porraspuuta myöten on sinun kulettava, kun Joonas vannoo valan Pirhosen puolesta!"

Jumppanen älysi jo asian. Alkoi eloinen riita, joka selvitti koko asian, ja kiroillen ja uhaten poistui mustalaismatkue.

Mutta huomenna Jumppanen oli löytävinänsä pelastuksen. Pirttipohjan kuoharia Hilppaa oli usein käytetty epäilyttävissä toimissa kuten Joonas-mustalaistakin. Nyt kerrottiin sen olevan Pinnasen porsaiden kimpussa. Hän lähti heti Hilpan puheille ja sai sen taivutetuksi miettimään asiaa, kun hän

lupasi sen päästää tulevan keväisten porsaitensa joukkoon, sekä lisäksi antaa puolen tervatyynnörin hinnan.

XI

Nyt alkoi Pirttipohjassa kehkeytyä riita riidasta, asia asiasta, ja kohta oli koko väestö noussut itseänsä vastaan. Asiat kehittyivät aivan luonnollisesti.

Oli jo tullut talvi. Eräänä päivänä huuhtoi Suso pyykkiä avannolla, kun Pirhosen Liisan oli tultava samalle asialle. Äänettöminä, vihaisina huuhtoivat alussa, huljuttivat paitojansa avannossa, että vesi vaahtosi. Mutta pian teki Liisa viittauksen kuudenteen käskyyn ja Suso Luikurisen akkaan.

Siitä pienestä alusta nousi riita ja vähitellen tappelu, ja lopulta vaimot syytivät kipoillansa avannosta toistensa päälle vettä, minkä kerkesivät.

Ja sitä olisi kestänyt ties herra miten kauvan. Mutta silloin sattui paikalle tulemaan Rönty-Kaisa joukkoinensa, piippu suussa ja vetäen kahta nuorinta lastansa kelkassa. Hän pysähtyi asettamaan tappelua, mutta vaimot eivät olleet tietävinänsäkään, vieläpä yltyivät ja hyökkäsivät itse Kaisan kimppuun, ja nyt syntyi yleinen tappelu. Kaisan nuorimmat lapset parkuivat pelosta, mutta vanhimmat luonnollisesti toimivat äitinsä apuna, mättäen vettä Suson ja Liisan selkään ja silmille. Tappelun ylimmillään ollessa ajoi paikalle Pirttipohjan rytkyläinen Heikki Nissinen eli Pata-Heikki. Hän ajaa körötteli seisten ränstyneen reslansa sevällä. Oitis sekaantui hän asiaan sanoilla:

"Prtuu!... Tappelevatko ne nämä akat?"

Hän pani nyt tupakan ja katseli rauhallisesti meteliä. Kun se alkoi hiljetä, ryhtyi hän sovittelemaan kysyen:

"Eikö se vaikka tämä Jumppasen akka osta näitä saviastioita?"

Vastausta ei tullut. Rytkyläinen hieroi kauppaa edelleen, kehuen:

"Nyt olisikin ihan vereksiä kissan kuppeja ja vellivateja."

Kun riita ei hellittynyt, laskeutui Nissinen reslansa sevältä jälle, otti läjästä Suson märän paidan, levitti sen koholla pitäen ja neuvoi:

"Tämä onkin jo näkyy reikiä ja paikkoja täynnä... jo joutaa rytkyläiselle!"

Akat riitelivät, mutta hän arvioi paitaa ja teki jo tarjouksenkin:

"Kissan kupin siitä voi antaa ja savikukon harjakkaiseksi."

Suso raivostui Nissiselle, joka oli hänen paitansa heikkoudet paljastanut, viskasi vettä Nissisen niskaan, haukkuen häntä, ja repäsi pois paitansa.

Rytkyläinen suuttui, uhkasi ruoskalla ja huusi:

"Tuolla minä voitelen teitä ympäri korvia joka ainoaa, että korvat tälliä laulavat!"

Se lopetti akkojen sodan. Yhdessä nousivat he ruoska kädessä lähestyvää yhteistä vihollista vastaan, kipat vettä täynnä, eikä Nissisen lopulta auttanut muu kuin hypätä reslansa sevälle, piiskata koniansa ja ajaa möskyten rantametsään. Rönty-Kaisakin oli likomärkä.

Tappelussa oli hän vielä pudottanut piipun varren avantoon. Se häntä eniten kuohutti. Kun hän oli jo rantatöyräässä kelkkaansa ylös nyhtämässä, uhkasi hän:

"Kaisan sarvilla niillä vaan ei enää kupata Jumppasen ja Pirhosen selkiä, ei vaikka niiden veressä itse paholainen uisi!"

* * * * *

Turusen akka oli todellakin saanut esikoispojan, jota oli kauvan halunnut. Jo naimisiin mennessä oli hänelle siitä povannut Kirppu-Matin akka ja ennustanut odotetusta lapsesta tulevan niin julman työmiehen, että se raataa kaikki Turusen maat pelloiksi ja auttaa muitakin pirttipohjalaisia. Siksi olikin

Turunen sanonut:

"Kun siitä kerran tulee niin julma pellon muokkaaja, niin sille pitää panna nimeksi ihan Pellervo."

Eukkokin oli siihen mielellään suostunut, sillä hän Turusta ei yleensä uskaltanut vastustaa. Ja nyt olivat ristiäiset. Jo ennen syntymistä oli ajateltu kummiksi Pirhosen ja Jumppasen pariskuntaa.

Kun nyt ei kumpasellekaan ollut edeltäpäin annettu tuosta valinnasta tietoa, olivatkin molemmat joukot saapuneet, luullen että toista ei siellä ole. Turusen tupa oli vieraita täynnä. Pappi oli suorittanut etutoimituksen: ottanut ryyppyn ja juonut kahvit, ja kysyi jo varovaisuuden vuoksi ovensuussa istuvaa isäntä Moilasta tarkottaen:

"Montako lypsävää tällä Heikki Moilasella tänä vuotena on?"

Kaikkien silmävalkauaiset välähtivät Moilaseen. Tämä punastui ja kumartui ottamaan rikkaa lattialta, että ei joutuisi katsahtamaan papin silmiin. Kun vastausta ei kuulunut, lopetti Turunen hiljaisuuden vastaten:

"Ainoastaan kuusihan tällä Heikki Moilasella on sitä lypsykarjaa... paitsi sitte hiehot ja vasikat!"

Pappi nyt jo nuuskasi ja ryki, niin että Moilaselle tuli paha olla. Hän kohosi verkalleen pystyyn ja vetäytyen ovesta ulos murisi:

"Hevososen selästäkin on tainnut loimi pudota... pitää lähteä tästä korjaamaan."

Syntyi äänettömyys. Ihmiset katsoivat Moilaseen emäntää. Silloin lukkari, joka oli Moilaselle velkaa viinapullon hinnan, aikoi maksaa sen hyvällä teollansa. Kahvia teevadista hörppiä hän selitti:

"Se on tämän Moilaseen kuudes lehmä ollut puolet aikoja mahona... Siitä se johtui että kirkkoherralle tuli voita yhtä naulaa vähemmän!"

Nyt päästiin varsinaiseen kasteeseen. Pappikin oli paikoillansa, äiti toi lapsen ja pappi kysyi:

"Entäs ne kummit?... Kirkkolain mukaan pitää olla risti-isät ja äidit, jotka holhoavat ja vartioivat uutta seurakunnan jäsentä."

Turusen eukko katsahti mieheensä. Tämä selitti:

"Eipä tässä ole sen erikoisempia kummeja kuin ensiksi tämä Jumppasen emäntä... Tule tänne Suso!"

Suso ilostui, kun luuli päässeensä hän kummiksi, eikä Pirhosen Liisa. Nopeasti kiepahti hän paikallensa. Turunen jatkoi:

"Ja sitte tämä Pirhosen eukko toiseksi naiskummiksi... Ja eikö tuo se jo välttäne tämän vaimoväen vuitiksi, niin jotta jää tälle miesväellekin tilaisuutta tähän pyhään kasteeseen... Tule Pirhosen Liisa tähän Suson viereen seistä tojottamaan!"

Mutta Liisa ei ollut kuulevinansakaan, vaan muikisteli häjyisti suutaan. Suso alkoi jo rykiä ilkeästi. Turunen jatkoi:

"Ja vaikka sitte tämä Jumppanen olisi toisena mieskummina!"

Jumppanen sylkäsi. Turusen eukko työnsi lapsen puoliväkisin Suson syliin. Ukko Turunen hikosi isän pyhissä tehtävissä ja väänsi edelleen:

"Ja sitte tämä Mikko Pirhonen, niin siinä sitä jo riittääkin tämän lapsen osaksi sitä tavaraa..."

Hän pyyhki hien otsaltansa.

Pirhonen oli alkanut väen taitse luikkia lähemmä ovea, ja jo haparoi Jumppanenkin lakkia takaraivolta lähemmä otsapuolta. Syntyi odotus. Turunen kehotti:

"Ka eipä tässä sen pitempiä pyyntöjä olekaan... Niin jotta ala sinäkin Liisa jo vetäidä tähän Suson rinnalle!"

Lapsi alkoi jo itkeä, mutta ei kukaan vaan liikahda. Pappi ryki. Turusen eukko supatti nyt Liisan korvaan, mutta tämä jo sähähti päätään kiekauttaen:

"En minä vaan Jumppasen akan kanssa mene itseäni häpäisemään!"

Syntyi neuvottomuus. Pappikin jo älysi asian. Hikisenä jatkoi Turunen, nähtyään Pirhosen olevan arveluttavan likellä ovea:

"Eipä tässä sinullakaan Pirhonen ole erikoisempia kiireitä..."

Tämä syytti piippuansa ja muljautti sitä tehdessään Jumppaseen. Turunen, jota painoivat isän huolet, jatkoi:

"Ja varsinkin tämä Jumppanen on sopiva mies tähän toimitukseen!"

Mutta ei kuulu hisahdustakaan. Nyt yritti jo pappi auttaa asiaa, selittäen:

"Minä eritoten vetoan tämän Jumppasen tunnettuun ristillisyyteen ja pitkämielisyyteen ja kehotan häntä astumaan tänne paikallensa."

Niiden sanojen aikana onnistui Pirhonen luikahtamaan ulos ovesta. Lapsi parkui jo täyttä kurkkua. Uudestaan kehotti pappi Jumppasta, mutta tämä pelastui nyt huomauttamalla:

"Eipä tuota ole enää Pirhostakaan... Niin jotta ei sitä uskalla ottaa yksin omalle vastuullensa niin ronkelista asiaa."

Nyt vasta huomattiin Pirhosen livahtaneen tiehensä.

Turusen eukko hätäytyi, sekautui ja veti Liisan kädestä pitäen Suson viereen rukoillen sekavana:

"Tulisit nyt Liisa tuohon vaikka sen verran, jotta saisi tuon lapsen kastetuksi." Mutta Suso siitä suuttui, työnsi lapsen väkisin takasin äidille, ja siitä syntyi papin takia hyvin hillitty naisten riita. Sen kestäessä työntyi Jumppanen ulos.

Lapsi jäi sillä kerralla kastamatta.

* * * * *

Hiljaksensa ajeli Pirhonen mökillensä. Laiha ruuna aivan torkkui, sillä ajaja oli vaipunut reslapahaseensa ajatuksiin.

Mutta äkkiä hän heräsi niistä, kun ruuna pysähtyi kokonansa ja rupesi turvallansa hieromaan vuohostansa. Pirhonen nousi seisallensa reslan sevälle, alkoi piiskata kaakkiansa ja noitui:

"Tässäkö sinulla on kestikievari keskellä tietä... Häh!"

Ruuna nelistää könttyytti minkä raskaista jaloista lähti. Resla reuhkasi ja Pirhonen oli kaatua. Siitä hän suuttui, kiskasi ruunaa ohjaksista ja huusi:

"Prtuu, pakana! Minnekä siinä nelistät!"

Ruuna pysähtyi aivan töksähtämällä. Pirhonen lensi nenällensä reen sevän yli ja kiukuitsi ylös kompuroidessansa:

"Osaitpas vaivattu seisattua, kun minä riuhtasin ohjaksista!"

Hän kopisti tierat ruunan jaloista, pani tupakan, lauhtui hieman ja lähti hiljaksensa ajaa kyttyttämään.

Matkaselän mäkeä alas ajaessansa huomasi hän kuohari Hilpan astuvan vastaan salvuremelit olalla. Tämä Hilppa oli tietysti Pirttipohjan omaperäisen kansallisen yhteiskuntaelämän tärkeimpiä, huomatuimpia toimi- ja virkamiehiä.

Mutta Pirhonen oli saanut kuulla, että Hilppa on asettunut Jumppasen puolelle ja että Jumppanen on kehunut sen tulevan hänen vierasmieheksensä.

Nyt päätti hän kostaa. Hän nousi reslan sevälle polvillensa, ja ryhtyi piiskaamaan ruunaansa. Ruuna nelistää kääkkäsi ja niin viiletti hän mäkeä alas. Hilppa väisti tiepuoleen.

Mutta kohdalle päästessä nykäsikin Pirhonen ruunaa tiepuoleen, niin että Hilppa oli jäädä jalkoihin. Tämä sieppasi salvuremelit olaltansa, ennätti niillä vetäistä Pirhosta korville ja sanoi:

"A tuosta mie siulle annan, kun riähkä piälle laskettelet... vielä ilkosen tahalla ajat!"

"Prtuu!" huusi Pirhonen, hyppäsi ruoska kädessä reslasta, hyökkäsi Hilpan kimppuun ja löi häntä korville. Toinen maksoi samalla mitalla, ja nyt alkoi tappelu. Kotvasen siinä toinen toistaan hutkittuansa

joutuivat he varsinaiseen käsiryöpyyn, joten kehittyi hiljainen tappelun puhina. Kun sitä oli kylliksi kestänyt, erosivat he äänettöminä ja puistelivat lumen housuistansa. Pirhonen hyppäsi reslaansa ja ärjäsi ruunallensa, alkaen resloinensa reuhkasta mökillensä.

Paikalle laskea viiletti nyt alamäkeä myöten suksilla epäilyttävän näköinen mies. Hänkin kuului Pirttipohjan omintakeiseen elämään, sillä hän oli ammatiltaan hevosrosvo. Toisten edestä käräjissä vastaaminen ja linnassa niiden rikoksista istuminen oli hänellä ainoastaan sivutoimena.

Hän pysähtyi ja alkoi puhelun, kehuen sen lopussa vankilan ruokaa hyväksi, mutta valitti samalla:

"Ainoastaan se siisteys tahtoo siellä tappaa, kun siitä puhtaanapidosta koituu niin päättömän paljo sitä työtä."

Siksi olikin hän päättänyt luopua entisistä toimistansa ja ilmotti:

"Täällä Pirttipohjassa ei ole vielä tuota vakituista miesnoitaa ja siitä on puute, niin arvelin sitä tointa ruveta harjottamaan. Pirtua voi myydä siinä ohella ja ainahan sitä silläkin muutaman pennin tienaa. Ei nämä nykyiset hevostarvauksetkaan ole enää kehuttavia!"

Näin oli hän selvittänyt asiansa, ja he erosivat. Hilppa lähti taivaltamaan edellensä. Mutta myöhemmin huomasi Pirhonen tehneensä tahtomattaan palveluksen Jumppaselle ärsyttämällä sen vieraan miehen. Ja hän mietti keinoa millä hänestä selviytyä.

Tilaisuus tarjoutuikin. Kohta sen jälkeen sattui näet Kososen sika sairastumaan nälkään, eikä taudin laadusta saatu selvää. Kosonen itse lähti hakemaan sille apua kylältä ja osui poikkeamaan Pirhosen mökkiin. Pirhonen itse oli juuri Hilppaa ajattelemassa ja oli sen johdosta niin synkkä, että ei huomannut kuulumisia kysyä. Siksi täytyikin Kososen hetken istuttuansa itse alottaa:

"Eipä tässä mitä kuulukaan, paitsi että se Hilpan viime kesänä tohtoroima sika rupesi potemaan, eikä saa selvää mikä siinä on... Vinkuu vaan ja laihtuu, eikä ota parantuuksensa!" Hän niisti välillä nenänsä ja jatkoi valitusta:

"Vaikka on tuossakin ruuan antamisessa oltu niin varova, jotta ei vaan pääsisi turpoamaan!"

Pirhonen mietti asiaa. Sillä aikaa lisäsi taas Kosonen:

"Niin arvelin käyttää Pirttipohjan uutta miesnoitaa... Se on tämä Hölö-Heikki oppinut linnassa ne velhon konstit... Lemmenkin kuuluu saavan nousemaan... niin eikö tuo silloin jo sikaan tehonne!"

Sitte syntyi äänettömyys. Jo tiedusteli Pirhonen:

"Vai se se Hilppa sitä teidän sikaa käsitteli!"

"Sehän se... Hilppa... Ja syöttämään neuvoi lopuksi!"

"Vai syöttämään!... Aikoikohan tuo turvotuttaa sian mahan!" yritti Pirhonen, kun ei kiireessä ehtinyt muuta epäluulon aihetta löytää.

"Ka mene hänet tiedä!" synkkeni Kosonen ja kotvan mentyä huomautti Pirhonen mietteissänään:

"Se ei tämä köyhän sian maha kestä liiallista kyllyyttä... halkeamatta tarkotan!"

Sinä päivänä ei päästy sen pitemmälle, sillä Kososella oli kiire. Seuraavana päivänä Pirhonen jo keksikin oikeamman syyn, satuttautui poikkeamaan Kososen mökkiin ja ihmetteli muut asiat puhuttuansa:

"Vai Hilppa se käsitteli sen teidänkin sian!... Suuri taikamieshän se on se Hilppa!"

Siitä alkoi keskustelu. Pirhonen lähenei asiaansa, sanoen:

"Arvasihan sen, jotta sairaus siitä tulee ja panee sian vinkumaan... Se aina lopussa lukee luvut sian korvaan."

Nyt alkoi itää epäluulo. Seuraavana päivänä jo tiesi Pirhonen kertoa Tuunaiselle:

"On se se Hilppakin aika kuohari! Pahan hengen on loitnut siihenkin Kososen sikaan!"

Ryhdyttiin asiaa tutkimaan ja sen lopussa jo päivitteli Tuunainen:

"Se ei olekaan tätä oikeaa ristikansaa koko mies... Mitä lienee Viron uskoa pakana... Viron... Viron uskoa on koko kuohari!"

Ja jo hoksasi Tuunaisen akkakin:

"Ilmankos ne Pirttipohjan siat vinkuvatkin tuota nälkäänsäkin alituisen ja ovat niin laihoja, vaikka niille syöttäisi koko maailman kakarat ja muut suurokset!"

Nyt sattui vielä Kososen sika synnyttämään ja söi nälissään puolet porsaita. Hölö-Heikki ei kyennyt auttamaan ja selitti puolustukseksensa:

"Se ei tämä lapin taika auta Viron taikaa vastaan, ennen kun vasta kolmantena vuotena!... Tämä Hilppa on vaarallinen mies varsinkin noille sioille."

Varmistuttiin siinä uskossa, että Hilppa istuttaa sikoihin pahan hengen, puhaltamalla sian korvaan. Yksinpä Jumppanenkin uskoi sen hiljaisuudessa, vaikka tosin karvaalla mielellä.

Eräänä päivänä vangittiin Hilppa irtolaisuudesta ja lähetettiin ensin eräasen vieraasen kylään. Siellä kävi kumminkin ilmi, että Hilppa onkin pirttipohjalaisia. Hän viipyi kuitenkin ruununkyytimatkoilla yli kärjääjan, joten Jumppaselle ei ollut hänestä oikeudessa hyötyä.

XII

Oli jo sydäntalvi. Karhun tappo oli tyyten unohtunut. Koko Pirttipohja oli ikäänkuin sairas. Käräjien tuloa odotettiin pelolla joka talossa. Ja taas ilmestyi uusia kärjäaiheita.

Kerran siinä asioita miettiesssänsä ja kun elämä oli synkkää ja yksinäistä, ja kaikki se näytti johtuvan Jumppasesta, muisti Pirhonen Jumppasen kostaneen tuomarin herrasväelle keksimällä tuomarille haukkumanimen. Hän muisti miten paljo tuomari oli saanut siitä kärsiä naurua ja ivaa. Hän otti varteen Jumppasen antaman esimerkin ja kahden viikon ankaralla työllä oli hän keksinyt Jumppaselle sopivan haukkumanimen. Tämä sai siitä tiedon, ja sai kuluttaa puoli kuukautta ennen kun keksi Pirhoselle sattuvan haukkumanimen vastalahjaksi. Se kiristi välit entistä huonommiksi ja viimein täytyi molempien haastaa toisensa oikeuteen tästä uudesta asiasta.

Mutta talven ankarat voimat raastoivat väsymättä. Paksut lumipilvet pimittivät taivasta ja väliin pimitti kylmä sumu kaiken. Korpit taistelivat koirien kanssa vasikan ja kissan raadoista. Susia oli nähty jo talojen läheisyydessä. Lunta oli vähä. Maa oli syvälle routautunut. Mutasuotkin olivat niin roudan syömät, että mudan vetäjä ei päässyt sulaan mutaan asti koskaan. Haudan kaivaja oli ainoa joka oli sinä talvena nähnyt sulaa maata. Väkisinkin synkkenivät ihmisten mielet.

Kaikista synkin oli Olli Jumppanen. Yksin eli hän, yksin raatoi kuin karhu. Eräänä päivänä hän taas väänsi tervasmaallansa, ja kun oli väsynyt, istahti ja rupesi tapansa mukaan nureksimaan. Hän järkeili:

"Niin minä nyt elän kuin karhu. Yöt nukun saunakuopassa yksin kuin karjusika ja päivät saa täällä myllertää!"

Kotvan mietittyänsä hän heltyi:

"Ja tuo Pirttipohjan ihana talvi vaan siinä silmien edessä paistattaa päivää ja nytkin sillä on semmoiset pakkasen helyt, jotta jos olisi Jumppasen elämä ja mieli ennallansa, ja jos minulla olisi häntä takana ja harja niskassa, niin häntää huiskauttaisi ja harjaansa heilauttaisi taas Jumppanen sille ihanuudelle."

Hän alkoi päivä päivältä miettiä miten pääsisi sovintoon joukkonsa kanssa. Mutta siinä nousi vaikeus. Suso oli äkäinen ja hänenkään sisunsa ei antanut puhua ja lepytellä, varsinkin sen näppylän takia. Sadasti oli hän jo yrittänyt, mutta aina nousi luonto vastaan, ja kärsimys lisääntyi.

Eräänä päivänä mietti hän taas sitä sovinnon hieromista. Hän jo ajatteli miten sopia koko maailman kanssa ja järkeili:

"Mikähän siellä sisussa on, kun se ei anna alottaa vaikka miten haluaisi?"

Viisi päivää aprikoituaan hoksasi hän sen ihan sattumalta. Hän päätteli, että se on se kadotuksen vanha isäntä päässyt sinne livahtamaan. Mietittyään asiaa kavun aikaa uskoi hän lopulta:

"Se pujahti sinne siellä Itkukalliolla siinä Ökön viinassa... Se näet oli sen itsensä sarvipään pesässä keitettyä viinaa... ja se Ököhän olikin jo unessakin nähnyt sen nousevan kiven aita!"

Hän tutki Ökön unen moneen kertaan ja päätti:

"Vaikka se oli antavinaan Ökön potkaista hänet alas kalliolta, niin se olikin vaan sillä kavaluutta, jotta ei älyttäisi, että hän kätkeysikin viinaan!"

Moinen kavaluus häntä jo suututti. Hän moitti:

"Kun silläkin olisi rehellinen peli, jotta tulisi suoraan taloon kuin renkiä pestaamaan, niin sittepähän olisi kunkin oma asia suostua, ja silloin tämä tuhma pirttipohjalainenkin ymmärtäisi tuon asian, mutta tämä kulkee kiertoteitä... ui ryökäle viinassakin niljakkana luikurina kuin matikka!"

Kokonaisen viikon mielti hän nyt miten saada paholainen pois sisusta ajetuksi. Sattuma johti mieleen pelastuksen keinon: Hän muisti lautamies Juntusen puheet kuppuutuksesta. Valoa pilkahti sieluun. Päätös oli valmis. Hän valitsi läjästä kaikista tervaisimmat puut saunapuiksi ja laittoi niistä takan. Itseksensä hän laski puolitosissaan:

"Kun se Rönty-Kaisa kuppaa pois sen pahan veren, niin nälkäkinhän sille pahuukselle tulee; lähtee se pois sisusta ja jättää ihmisen rauhaan!"

Hän nosti tervatakan selkäänsä ja lähti kotiin kesken päivän. Keskellä päivää lämmitti hän saunan ja lähetti vanhimman pojan hakemaan Rönty-Kaisaa kuppariksi. Rauhottuneena odotti hän itse sen tuloa ja jo vitkasi joskus Susoon, joka riiteli lapsille.

Viimein palasi poika ja Jumppanen jo kiirehti kysymään, joko se tuli.

"Ei se sano tulevansa enää milloinkaan, kun äiti on viskannut jäistä vettä sen niskaan", selitti poika.

Jumppanen puhalsi savun suupielestänsä ja vaipui ajatuksiinsa.

Vasta ensi viikolla sai hän kuulia lähemmin kerrottavan Suson ja Kaisan kahakasta avannolla.

* * * * *

Talvi oli kevääseen kallistumassa. Entistä surullisempaa oli elämä ja entistä synkemmät Pirttipohjan olot. Käräjät lähestyivät, eikä tietty miten niissä kellekin kävisi. Oli jo käräjien edelliset niin sanotut painostusviikot.

Toivottomana oli Jumppanen taistellut ja koettanut masentaa sisussa asuvaa henkeä. Viina ja Itkukallion asukas pyörivät alati mielessä. Hän oli oikeastaan sairas. Hän kuvitteli mielessään, että kun hän saa viinan vallan kukistetuksi Pirttipohjasta, niin hän juurittaa tervaksiksi kaikki Itkukallion puut ja laittaa niistä tervahaudan, niin että ei siellä enää ole näreen taintakaan, jonka juurella kykenisi viinaa keittämään.

Mutta mieleen muistui, että voihan sitä muualla keittää. Siihenkin hän mielti keinon, päätti:

"Sitte minä hakkuutan kaikki Pirttipohjan metsät, että ei jää kuin paljas multa... Ja kaikki se rönty samaan tervahautaan!"

Sitä miettiessä hän riemuitsi:

"Siitä se syntyy kokko! Se kun palaa ja porottaa haudan pohjaa!... ja kyllä siitä haudasta kun tuota tervaa tulla jötköttää, niin sitä tulee yhtenä suurena jokena, jossa laivat vaan seilaavat ja valaskalat uivat!"

Mutta hän tuli ajatelleeksi, mistä saisi tynnyreitä niin paljon, että se tervan paljous saataisi korjuusen. Kauvan punnittuansa hän vihdoin päätti:

"Eihän siihen riitä koko maailman puolikot! Tuo Vahvajärvi kuivataan ja se lasketaan tervaa täyteen... Ja silloin se alkaa se Pirttipohjan rikkaus rehentyä ja kukoistaa."

Hän unohti jo käräjätkin, kun innostelihe:

"Järvi on tervaa täynnä ja sitä myydään mikä ennätetään, ja on sitä silloin Pirttipohjassa leipää!... Se rikkauden sanoma leviää ympäri ristityn maailman ja silloin kokoontuu Pirttipohjaan koko maailman ihanoisuus: kerjäläisiä alkaa tulvata avun pyyntöön ja harjulaista ja rytkyläistä kaupan tekoon ja mustalaista hevosia vaihtamaan, jotta sitä pitää tulla tien täydeltä ihan yhtenä jonona!... Minä silloin vaan istua jöhötän rikkaana isäntänä ja kuppuutan joka lauantai ja ajan oriilla pyhänä kirkossa. Ja

kerjäläisille minä käsken renkien ja piikojen leikata semmoista leivän kimpalettä ja voimurikkaa kuin ne ilkeävät ottaa."

Se huumasi ihan. Hän lupasi enemmän:

"Ja rakennutan niin suuren saunan että toista päätä saa lämmittää sillä aikaa kun toisessa kylvetään, ja siellä saa joka ikinen kerjäläinen kylpeä ja maata pehkuilla! ja kuppariakkaa pitää olla että vilisee ja sarvisäkit vaan helisevät!... Ja lapsille ostetaan rytkyläiseltä savikukkoja, jotta yksi piipitys vaan pitää taloista kuulua... Vie pakana sitä Pirttipohjan rikkautta silloin!"

Hän nousi, teki riemuisan liikkeen ja vannoi:

"Ja silloin sen pitää Suson mielen sulaa ja olla kuin parasta voinsulaa... Ja silloin se pitää Pirttipohjan maassa alkaa semmoinen ijankaikkinen sovinto ja rauha, jotta rukoilemallakaan ei saisi akkaansa riitelemään, eikä mies suuttuisi vaikka sitä vetäisei pärehalolla päähän!"

Nyt hän oli tyytyväinen pitkästä ajasta. Tulevaisuuden unelmain huumaamana oli hän nyt valmis koettamaan viime keinoakin, että Pirttipohja pelastuisi hänelle eikä hän sortuisi käräjissä. Hän tuli ajatelleeksi poppamiehen luo menoa.

* * * * *

Niinä aikoina, joista tässä kirjassa on puhe, oli Pirttipohjassa, kuten olemme huomanneet, jo täydellisesti kehittynyt yhteiskunta kaikkine vikoinensa ja hyvine puolinensa. Kaikki kansallisen elämän ilmiöt olivat jo muodostuneet ja kehittyivät alkutuoreutensa voimalla. Kerta olikin Jumppanen Pirttipohjaansa ylistäessä tapansa mukaan sattunut sotkeutumaan, niin että kieli sotki selvän ajatuksen ja hän tuli sanoneeksi:

"Me olemme yleensä jo niin täydelliset tässä elämän rustauksessa, että meillä on yksinpä tuokin täydellisyyden ihan täydellinen puute."

Pirttipohjan poppamiehistä oli Ruta-Leena kuuluisin. Hänen äitinsä oli aikoinaan nostanut lemmen sekä Jumppaseen että Pirhoseen. Hän oli nyt jo vanha ämmä, ja asui yksinänsä pikku tupapahasessansa, tien varrella vähän loitommalla taloista, metsän keskellä. Useimmat avioliitot saivat vieläkin alkunsa hänestä. Hänen luonansa kävivät myös varakkaammat, nautinnon ja mukavuuden haluiset isäntämiehet kaapututtamassa päätänsä. Tämä pään kaaputtaminen se oli Pirttipohjan suosituin kansallinen huvi.

Eräänä päivänä taivasteli Jumppanen hänen töllinsä edessä ja aprikoi:

"Auttaisikohan tuo näin ikämiehelle vielä, jos yrittäisi sitä keinoa uudestaan?"

Itsestäänsä hän oli oikeastaan varma, mutta epäili:

"Tai oikeastaan minun piti ajatella, jotta tehohteisikohan tuo Susoon vielä... vaikka se tämä kieli taas sotki oikean ajatuksen."

Niin työntyi hän tölliin. Onnettomuudeksi sattui siellä olemaan syrjäisiä. Laiskan mötkäleen näköinen talon isäntä Iisso Tuomainen oli tullut kaapututtamaan päätänsä ja lojui nyt penkillä pää Leenan sylissä. Jumppanen istahti pankolle. Ruta-Leena raaputti Iisson päätä ja lauleli:

"Pikkuinen sittapörönen pörisee oveni edessä. Pörisee pikkuinen lintu; pörisee, lentelee."

Hän jakasi hiukset ja raaputti ruoppaveitsellä Tuomaisen päätä jatkaen puoli-laulaen, hyräillen:

"Si-iiltuvaa siinä on tuossa päässä... si-iiltuvaa siinä on sekä saiva-aarta!"

Pitkänä pötkynä uinaili Iisso. Hiljaa! kysyi hän, kun kuuli nisahduksen:

"Taasko sieltä löytyi?"

"Löytää se Leena elävät... Löytää se Le-eena", luiritteli taas Ruta-Leena.

Ei koskaan ennen ollut Jumppanen kaivannut avio-onnea niin kuin nyt. Hän näet muisti miten hellästi Susokin oli aikoinaan hänen päätänsä kaaputellut. Valmis oli hän jo turvautumaan Leenankin apuun ja mietti miten saada Iisso kuuntelemasta pois.

Rehellistä keinoa hän ei keksinyt. Viimein turvautui hän viekkauteen, huomauttaen:

"Niin se minunkin sauna paloi, jotta en osannut arvellakaan!"

Toinen ei liikahdakaan, vaikka tajusi asian. Nyt jo lisäsi Jumppanen:

"Ja niinpä se on tämän sinunkin saunasi laita!"

Iisso Tuomainen alkoi miettiä ja kysyi kotvan kuluttua veltosti:

"Onko se syttynyt tuleen... minun sauna?"

"Ka mitäpä s tuossa nyt järkiään säikähtää!... Ennättäähän sitä sittekin kun oma väki tuo sanan!" myönsi Jumppanen kaksimielisesti, valehtelemista karttaen. Hetkisen kuluttua vääntäytyikin Tuomainen istumaan ja sanoi:

"Kyllä se on herkkua tuo pään ruoputus! Kuka hänet lie keksinytkin."

Hän pani tupakan, selittäen sitä tehdessään:

"Pitää tästä sitte lähteä sitä saunan paloa sammuttamaan..."

Hän työntyi jo ulos, kun kysyi Jumppaselta:

"Päätä ruopututtamaanko sinä tulit?"

"Päätä."

Kotvasen sai Jumppanen jauhaa asiaansa, mutta selvisi viimein. Hän valitti:

"Se tämän ikämiehen lempi jo on niin piintynyttä, jotta se ottaa ihan lapaluille!"

Ruta-Leena kyhnehti hiljaksensa, kun ei olisi mitään kuullutkaan. Ikäänkuin yksikseen vaan luritteli hiljaa, pankkoa pyyhkiä kyhnyttäen:

"Ottaa se lempi lapaluille... lapaluille se lempi ottaa... Hoh-hoi, tätä vanhan elämän kytystystä!"

"Niin jotta jos Leena uskoisi sen vielä näin vanhan puoleiseen akkaan, kuin Susoon, tehohtevan niin jos vielä sillä voimalla yrittäisi", pyysi Jumppanen. Kotvan kytysteli Leena, mutta laskeutui sitte karsinaan, ja loihti siellä aikansa laulaa hyräillen. Sitten loihtimisen loputtua antoi hän Jumppaselle pienen lankapalan ja neuvoi:

"Leikkaa karvoja kissan hännästä, vuonnan saporosta. Leikkaa tilkku paidastasi. Ota hevosen jouhea, ja sido ne kaikki tällä langalla yhteen ja pistä tukko salaa Suson kengän kärkeen. Kolmen päivän perästä se jo auttaa!"

Jumppanen huokasi helpotuksesta. Hän palkkasi vielä Ruta-Leenan kuleksimaan taloissa Hölö-Heikin jälillä, mutta päinvastaisilla asioilla kuin se.

Tarkasti täytti hän ohjeet ja odotti levollisesti kuopassansa. Mutta hän oli tehnyt liika suuren tukun. Kun Suso yritti panna kenkiä jalkaansa, puhui hän:

"Mitähän siellä on tuo toinen kengän kärki täynnä?"

Hän tutki asian, tarkasti kissan hännän, ja oitis älysi hän. Kiireesti lähti hän vesipytyyn kanssa kuopalle, paiskasi veden Jumppasen niskaan ja sanoi:

"Tuosta saat! Vai vielä sinä kissan hännät keritset, pahan hengen syöttiläs!"

Sen paremmin ei ollut Pirhosta auttanut Hölö-Heikin apu. Mutta molemmat poppamiehet, Hölö-Heikki ja Ruta-Leena, tekivät toki kylällä ahkeraa työtänsä.

VIII

Oikeuslaitos oli — kuten yleensä kehuttiin — Pirttipohjan yhteiskunnallisen elämän kehittyneimpiä haaroja. Lukuisat käräjäjutut näet antoivat lakimiehille tilaisuutta harjaantua ammatissansa. Ei ihme, jos oikeuden käyttö kehittyi tässä mehevässä, otollisessa maaperässä niin täydelliseksi, että jo Jumppasen mukaan sanottiin oikeudessa ja käräjäoimisessä olevan koko Pirttipohjan turvan ja kunnian.

Tänä vuotena olivat kevätkäräjät myöhästyneet niin että maat jo olivat sulat, kun ne alkoivat.

Mutta nyt oli ensimmäinen käräjäpäivä. Joka talossa oli sen päivän aamuna vankasti riideltä ja kovasti syöty ja koko Pirttipohja oli nyt jalkeilla, sillä ei ollut taloa joka ei olisi jo asiaan sotkeutunut.

Jo käräjien edellisenä päivänä oli Jumppasta kohdannut kova onni. Uusi tuomari oli joutunut pois viralta ja sijaan tullut entinen, johon Pirttipohja oli alkanut vähä epäillen katsella. Usein oli valitettu:

"Se on liika kova tuota tapojen siisteyttä vaatimaan."

Tällä tuomarilla puolestansa oli oikeastaan vanhaa vihaa pirttipohjalaisia, varsinkin Jumppasta kohtaan. Toiset niistä olivat tehneet hänelle ainoastaan kaikenlaista pientä koiruutta eivätkä olleet viime aikoina kunnolla väistäneet tiepuoleen, kun hän vastaan ajoi, mutta Jumppasesta hän taas muisti että se oli jo poikana ollessaan keksinyt hänelle ilkeän haukkumaniinen, sittemmin käynyt hänen naurismaassaan ja erään kerran — kuten jo kerrottiin — vastaan tullessa ajanut reet yhteen, niin että hänen reestään katkesi se aisa jossa aisakello oli, ja hänen oli täytynyt ajaa loppumatka yhdellä aisalla, jolloin Pirttipohjan väki oli alkanut hänelle nauraa. Ei ihme, jos hän nyt tutki asiaa aivan perin pohjin ja tunnollisesti, että vaan ei syyllinen jäisi rankaisematta.

Mutta asia ei tahtonut selvitä. Viisi päivää oli sitä jo ahkerasti tutkittu, mutta mitä enemmän siihen oikeus syventyi, sitä sotkuisemmaksi se kävi. Vierasmiehet, varsinkin mustalainen, olivat hyvin salaperäisiä. Luikurinen olikin jo vihottellut:

"Kunhan olisi antaa ryypyt vieraillemiehille valan asemasta, niin näkisihän eikö totuus tulisi ilmi!"

Jumppanenkin oli sen kuullut ja käskenyt Juntusen pitää silmällä, että Luikurinen ei vaan saisi tehdä sitä juttua. Hänkin näet myönsi Juntuselle:

"Siinä on niin paljon totta, jotta kyllä Luikurisen on itsensä pitänyt ottaa ryypyt, kun se osaa niin paljasta totuutta puhua."

Mutta Pirttipohjan tuomarin oikeudentunto oli tietysti tämmöisessä asiassa kipeä, varsinkin kun siinä oli tikkuna kokonainen reen aisa. Kun nyt oikeus ei näyttänyt muuten ilmi tulevan, ehdotti hän lautamiehille, että tutkittaisi asia yhdessä rysyssä, koska kaikki näytti olevan yhteen kietoutunutta, ja tuomittaisi summamutikassa koko roikka, vaikka se ei ollutkaan oikea lain määräämä järjestys. Alussa vastusteli lautakunta, mutta suostui lopulta.

Alkoi siis uusi joukkotutkinto. Kaikki, sekä syytetyt, että syyttäjät, oli kutsuttu sisään, ja tavallista hartaammin hikoili tuomari. Ei koskaan ennen ollut hän halunnut pirttipohjalaisiansa rangaista ja ojentaa niin perinpohjaisen ankaralla isän kädellä kuin nyt.

* * * * *

Koko käräjäkunta odotti. Oikeustuvassa oli hiljaista. Alkoi istunto. Ensiksi tarrautui tuomari tietysti Jumppaseen, kysyen:

"Sinähän se olet se päämestari koko Pirttipohjassa!"

Ei tiennyt Jumppanen ylpeilläkö siitä, vaiko kieltää asia. Tuomari käytti tilaisuutta hyväksensä ja kiivastui viivytteleystä, hönkäisten toistamiseen:

"Sinäkö se olet tämän Pirttipohjan varsinainen Jumppanen?"

Ei osannut Jumppanen vastata. Luikurinen ehätti silloin:

"Ei tämä mikään erikoinen mestari ole oikeassa asiassa ja muussa hyvässä elämässä, mutta tuossa kielen pieksämisessä sen kieli rallattaa kuin paras aisakellon kieli!"

Mutta nyt ehättikin Suso miestänsä sakoista pelastamaan, ettei lehmä menisi:

"No eikö tuo sitte oman akkasi kieli laula, jotta luulisi sen olevan ihan voilla voidellun!"

"Suu kiirii!... Jumppasella on puheenvuoro!" ärjäsi tuomari. Syntyi hiljaisuus. Taas käski tuomari:

"Jumppanen puhuu nyt!"

"Puhu hyvä mies!" nyki Suso häntä nutun helmasta, lehmäänsä pelastellen. Jumppanen ei tiennyt mitä puhua. Taas käski tuomari:

"Puhu nyt Jumppanen!"

Silloin suuttui Jumppanen ja sanoi:

"Senkö täyteistä minä tässä osaan puhua!"

Tuomari aikoi käskeä häntä puhumaan puhevuoron menettämisen uhalla ja yritti:

"Puhu nyt Jumppanen tahi..."

"Puhu itse!... Sitä vastenhan sinä olet tuomari ja saat palkan, jotta puhut ja tuomitset viattomat vapaiksi!" suuttui silloin Jumppanen. Tuomari uhkasi:

"Jos sinä et puhu, niin minä sakotan!"

"Sakota vaan, jos ilkeät!" murahti Jumppanen, ja kun oli saanut sakot oikeuden loukkauksesta, lisäsi hän:

"Sakota vieläkin! Mutta Jumppanen vaan ei mene itseään pussiin puhumaan!"

Pitkän ajan kuluttua tultiin varsinaiseen asiaan, ja kysyi tuomari:

"Onko Jumppanen puhunut Luikurisen rouvasta mitään Luikurisen rouvan kunnialle käypää?"

"Eikä ole puhunut", ehätti Suso. Tuomari ärjäsi hänelle ja toisti kysymyksensä. Silloin Jumppanen kielsi jyrkästi, kuten oli talvikauden hautonut. Hän sanoi:

"Elä usko! Minä nyt menisin puhumaan mitään koko mokomasta akasta, joka on kuin mikä harakka ja muutenkin mikä lienee entinen juoksuakka, joka sitte meni tälle Luikuriselle, kun ei enää herroille kelvannut!"

Tästä talven kuluessa miettimästänsä puolustuspuheesta hän sai sakon Luikurisen emännän kunnian loukkauksesta. Kun se oli julistettu, raapasi Jumppanen päätänsä ja kirosi:

"Eto harakasta, en paremmin sano, ilkeää sakottaa, vanha mies."

Mentiin siitä sitte Pirhosen kanteeseen. Pirhonen selitti:

"Ka tämä Jumppanen nosti semmoisen jutun, jotta minun on täytynyt koko talvi emännättä elää ja itse keittää ruoka... Tietäähän sen tuomari ja korkea oikeus itse, miltä se tuntuu, semmoisten merkkien alla kun pitää talvi elää!"

Tuomari käski taas Jumppasen puhua, mutta tämä kun oli saanut puolustuspuheestansa sakot, sanoi jyrkästi:

"Enkä puhu, kun siitä kuitenkin sakotetaan!"

Alkoi uusi peli. Juntunen koki auttaa Jumppasta huomauttaen:

"Eipä tässä oikeastaan tarvitse muuta puhua kuin sanoa, että onko se totta, jotta tämä Pirhonen on ollut Luikurisen akan kanssa saunassa!"

"Sano nyt jotta ei sakota!" hätäili jo Suso ja Jumppanen sanoi:

"Vaikka sormet panen kirjan päälle siitä, että tämä Pirhonen ei huolisikaan Luikurisen akasta, vaikka hän olisi naimaton leski ja olisi vaikka sata parkkitiinia myötäjäisiä."

Pirhosen maine oli siten puhdistettu, ja se aviopari jo huokasi helpotuksesta. Tuomari tiedusteli vielä:

"Jumppanen siis ei voi näyttää toteen, että Pirhonen on maannut Luikurisen vaimon kanssa?"

"No kuka sitä nyt valetta rupeaakaan toteen näyttämään!" vahvisti Jumppanen. Pirhosen sydän alkoi hänelle sulaa, mutta oikeus julisti:

"Koska siis Jumppanen tunnustaa levittäneensä perättömän huhun, sakotetaan häntä..."

"Taasko sinä sakotat!" kauhistui nyt Jumppanen ja lisäsi:

"Kun ei saa enää oikeudessa totta puhua, jotta ei jo saa sakkoja niskaansa!... en jo paremmin kiroa!"

Kun hän oli siitä saanut neljännet sakot, olivat häntä vastaan nostetut isommat kanteet lopussa, ja oikeus siirtyi tutkimaan hänen nostamaansa kannetta.

"Mistä asiasta tämä Pirttipohjan Jumppanen syyttää torppari Pirhosta?"

Ei Jumppanen osannut sitä selvästi sanoa ja pelkäsikin jo puhua. Lautamies Juntunen sai silloin selittää kanteen ja selitti sen haasteen mukaan:

"Se tämä mökkiläinen Jumppanen käski kättää tämän Pirhosen oikeuteen siitä että hän on ollut tämän Ökö-Antin eli oikeastaan Antti Kakkosen vaimon Kaisan kanssa!"

Asia oli tuomarille sotkuinen. Hän kysyi Jumppaselta:

"Oletko sinä sitte tehnyt huorin Antti Kakkosen akan... Mika sen akan nimi on?" kääntyi hän lautakuntaan.

"Kaisa!"

"Antti Kakkosen akan Kaisan kanssa?" lopetti hän nyt puheensa.

Nyt oli Jumppasen edessä elämän tärkein kysymys: puolustautua ja puhdistua vaimonsa silmissä, että pääsisi perheensä yhteyteen ja Pirttipohja ja unelmat pelastuisivat häviöstä. Hän oli valmistanut puolustuspuheen parhaansa mukaan ja lausui nyt sen jyrkästi vakuuttaen:

"Se nyt on vale, jotta minä sekaantuisin vanhan viinanpolttajan rumaan akkaan, kun on kerran omakin elossa!... Ennen syön vaikka kapan kauroja, ennen kun moiseen raatoon rakastun!"

Ökö-Antin Kaisa ryki vihaisesti ja ärähti:

"En minä vielä mikään raato ole!... Eikä Ökö mikään viinanpolttaja!"

"Elä yhtään ylpeile sillä kauneudellasi, mokomakin hönkale!" kiivastui siitä mustasukkainen Suso, ja tuomarin täytyi taas huutaa:

"Suu kiini! Jumppanen saa puhua!... Mitä Jumppanen tällä kanteella sitte tahtoo?"

Mutta Jumppanen olikin päättänyt nyt puhua juurta jaksaen, että totuus tulisi ilmi ja pesuus ja Pirttipohja pelastuisi. Hän raapasi päätänsä ja alkoi:

"Siitähän se sai alkunsa, siitä karhun syötävästä, koko tämä rylli."

"Asiaan!" komensi tuomari, mutta Jumppanen yltyi:

"Nyt sitä vasta mennäänkin asiaan, että sen pitää nousta juurinensa kuin tervaskannon!"

"Suu kiini!"

"Elä ärjy!" karjasi Jumppanenkin. Tovi siinä huudettiin, mutta lopulta täytyi antaa Jumppasen puhua. Itsepäisesti väänsi se nyt:

"Ensin me kiersimme karhun, mutta sitte se alkoi viinan hyväkäs vetää ja minä jo olin juonut ryypyn, kun se vanha keho meni siinä vereen ja pani ostamaan karhun nahoilla kaikki tämän Ökön viinat!"

"Ääneti syrjäasioista!" kiivastui tuomari, mutta Jumppanen karjasi:

"Enkä ole äänettä! Nyt sitä vasta puhua leiletelläänkin, sillä kun Jumppanen pääsee kerran viinan, tai tämän varsinaisen totuuden makuun, niin se ei hellitä."

Tuomari raapi harmistuneena päätänsä, akat torailivat keskenänsä. Taas huusi tuomari:

"Puhu asiasta tahi minä sinut hornaan lähetän!"

"Lähetä vaikka mihin... Sitte se sai siitä alkunsa... kun minä olin piru, se joka nousi sieltä kiven alta... Ja minulla oli nahkana ei tämä oma iho, vaan karhun nahka."

Nyt jo hämmästyti koko lautakunta. Tuomari ärjyi sekavana:

"Tämä on mustalaisjoukko koko Pirttipohja... Mikä karhun nahka sinulla oli?... ja mitä se tähän asiaan kuuluu?"

"Oikea karhun nahka, jonka tämä Ökö ja Punkki-Matti sitte nylki minun päältä ja minä jäin paljaalle vereslihalle."

Susokin jo hämmästyti, samoin koko kärjäkunta, ja tuomari karjasi epätoivoisena:

"Se ei kuulu asiaan!"

Mutta nyt oikasi Jumppanen:

"Se nyt on vale, jotta tämä ei kuulu asiaan! Kaikki asiat yleensäkin kuuluvat asiaan, olivatpa he sitte karhun tahi hukan nahkoja!"

Tuomari kiroili, viskoi lakikirjojansa ja jo kysyi lautakunnalta:

"Onko tämä Jumppanen täysijärkinen?"

Mutta se pisti Jumppasta Susonkin ja toisten tähden. Hän ärjäsi tuomarille:

"Elä hauku, kuule, tahi saat sakkoja! Jottako Jumppanen olisi hullu!"

Ja korottaen äänensä juhlallisen korkeaksi vannoi hän:

"Jumppasen äly on aina ollut niin selvä, että sen kirkkaudessa huikenevat itse taivaan kynttilät ja tähdetkin ovat siihen verraten mustia kuin papin verkanutun napit."

"Elä kehu!" suuttui siitä Pirhonen kateisena. Mutta ei ennättänyt tuomari karjasta, kun Jumppanen jo korotti äänensä ärtyneenä ja ihan kuin hihkasi:

"Kehun kyllä! Jumppasen oman viisaudenkin pitää himmetä ja pimetä minun älyni kirkkaudesta, jotta se on pimeä kuin saunan karsina ja musta kuin suutarin piki! Ja sen minä sanon, että hukka perii koko maailman, jos Pirhonen pääsee Jumppasen tasalle siinä pääluvussa!"

"Pääsee tasalle pääluvussa'... 'pääsee tasalle...!'" matki tuomari ja Jumppanen erehtyi silloin hädissänsä myöntämään:

"Ka sekös sillä on päästessä, kun vierotti minulta eukon semmoisilla juuttaan metkuilla!"

Nyt oli tuomari varma, että Jumppanen on hullu. Hän tiedusti jo lautakunnalta:

"Voidaanko häntä syyntakeisena ollenkaan sakottaa?"

Pirhonen älysi asian ja säikähti Jumppasen vapautuvan sakoista hulluuden varjolla. Sitä estääksensä puuttui hän asiaan, selittäen:

"Se vaan voipi metkuillessansa heittäytyä hulluksi... Se on niin älykäs mies!"

Suso älysi nyt siinä olevan pelastuksen sakoista, nyki miestänsä ja kehotti:

"Sano olevasi hupsu, niin ei mene sakkoja!"

Ja ennen kun Jumppanen ennätti puhua, ehätti hän tuomarille:

"Siinä on tämän Jumppasen päässä ollut vikaa lapsuudesta asti..."

"Elä valehtele!" karjasi Jumppanen.

Ei auttanut muu kuin kuulustella Pirhosen tuomat vierasmiehet. Mustalainen teki akkoinensa valan ja todisti reilusti:

"Kyllä se korkea oikeus on totta kaikki mitä tämä Pirhonen on puhunut!"

Mutta hän oli maata kierrellessänsä unohtanut Pirhosen valmistaman todistuksen yksityiskohdat, ja erehtyi todistuksessansa. Hän selitti:

"Se tämä Ökön-akka istui Pirhosen saunassa penkillä ja lauloi ja Jumppanen tanssi laulun mukaan."

"Mitä se pahahenki lauloi?" kiehahti jo Suso mustasukkaisena. Mustalainen selitti:

"Se lauloi tätä oikeata mustalaislaulua:

"Hei-jui jukepike jullaa, jukepike jullaa!"

Hän alkoi hieman polviaan hytkyttäen tanssia selittäen:

"Ja Jumppanen tanssi vaan näin:

"Itse mä varastan hevosia ja akkani kerjää pullaa!"

Tuomari joi vettä, ähki, lepäsi ja käski puhua edelleen, Jumppanen jatkoikin, alkaen selittää sitä että Pirhonen pääsee hänestä edelle lapsiluvussa.

Tuomari pyyhki hikeä otsaltansa ja kehotti pysymään asiassa. Jumppanen siihen huomautti:

"Tämä se onkin se pääasia ja oikea totuuden juuri... Sillä nyt ei enää Pirttipohjassa laula muualla haikara kuin tämän Pirhosen mökillä..."

Pirhonen huomasi mustalaisen sotkevan asiaa ja raapi päätänsä, pyyhki sitte pitkällä nutun hihalla nenäänsä ja sekosi:

"Se on tämä Pirttipohjan mustalainen huonomuistinen, vaikka kyllä se valan tärkeyden silti ymmärtää!"

Mutta nyt alkoi tuomari jo aavistaa asian, ja laskettuansa että Jumppanen on jo saanut sakkoja yhden aisan hinnan kävi hän siltavoudin kanssa ottamassa väliryypyt ja alkoi syventyä asiaan antamalla Jumppaselle puhevuoron.

* * * * *

Tutkinto oli jo kestänyt kuusi tuntia, kun asia alkoi hieman selvitä. Nyt jo selitti Jumppanen unensa jatkoa:

"Sitte kun tämä Ökö oli nylkenyt minun selästä sen karhun nahkan ja vienyt sen tälle Luikuriselle parkittavaksi ja tämä Luikurinen vielä viskasi minut itseni parkkitiinuun, vaikka koko ruumis oli nilellä, niin minä suutuin ja sanoin, jotta ne karhun nahat pitää parkituttaa Koljosella."

Asia yritti jälleen sotkeutua. Saatiin kumminkin sen juoni vielä käsiin, ja Jumppanen voi jatkaa:

"Mutta tällä Pirhosella oli vihaa Koljoselle siitä kakarapytystä ja se vaan penäsi, että Luikurisella pitää parkituttaa. Ja muun hyvän lisäksi se vielä teki valmiit kaupat minun tietämättä ja lupasi Luikuriselle minun vasikan..."

Hän oli jo hikinen hartioilta, kun tunnusti:

"Kun se sitte vielä rupesi sen juuttaan akka harakkaa kehumaan, niin silloinhan minä sanoin, jotta mene tiedä jos se sen akan kanssa elää."

Asia alkoi selvä ihan juuriaan myöten koko Pirttipohjalle, sillä Pirttipohjassa on jokainen tottunut hämääntymisestä selvän saamaan, kun ovat siihen omissa puuhissaan oppineet. Jo näkyi hymyileviäkin naamoja. Kun oli saatu selville, että Jumppanen ei ollut Ökö-Antin akan kanssa tehnyt muuta kuin käskenyt sen syleillä Anttiaan, vaati Jumppanen tiukasti:

"Ja nyt minä vaadin, että tämä Pirhonen panee sormet kirjan päälle ja vannoo Suson kuullen koko sielunsa autuuden kautta, jotta Jumppanen ei ole ollut Ökön akan vieressä, eikä tehnyt muuta kuin halannut, ja senkin ainoastaan sen tähden, että rauha ja rakkaus vallitseisi Pirttipohjassa!"

"Ka mikäs sitä on oikean asian päälle vannooesakaan!" lupasi jo Pirhonen. Pian selvisi miksi hän oli perättömän jutun levittänyt. Suso jo turisteli nenäänsä ja kuivaili silmäkulmiansa. Tuomari tiedusteli mitä rangaistusta Jumppanen vaatii Pirhoselle. Tämä sanoi:

"En minä näitä ajallisia sakkoja hänelle, kun sillä on muutenkin köyhyys ja se on huono työmies."

Hän harmistui kärsimyksiänsä muistellessa ja vaati kovalla äänellä:

"Hänet pitää tuomita koko yhdeksi talveksi elämään akastaan erillään samanlaisessa maasaunassa kuin minä elin, ja Pirttipohjan ei enää pidä minun kunniaani koskea linnun höyhenelläkään."

Oikeus julisti silloin päätöksensä:

"Koska kantaja ei ole vaatinut laillista rangaistusta eikä laki salli sen tuomita laittomasti, vapautetaan syytetty edesvastuusta."

Pirhosen sydän alkoi silloin sulaa Jumppaselle. Istunto jatkui. Pirhosta sakotettiin Ökö-Antin akan kunnian loukkauksesta. Ökö-Antti ja Punkki-Matti sai sakkoa viinan poltosta. Pirhonen tuomittiin maksamaan Koljoselle kakarapytystä kymmenen penniä ja kuluja viisitoista markkaa. Susoa sakotettiin Liisan ja Liisaa Suson loukkaamisesta ja molempia Rönty-Kaisan pahoinpitelystä ja Ruta-Leenaa ja Hölö-Heikkiä puoskaroimisesta. Mustalaista taas sakotettiin ainoastaan väärästä valasta ja hevosvarkaudesta. Yleensä saivat sakkoja kaikki muut pirttipohjalaiset paitsi Luikurinen. Nimismies

Mölsäkin sai humalasadot. Viimeksi sakotettiin Jumppasta ja Pirhosta niistä haukkumanimistä, jotka olivat toisillensa keksineet.

Mutta Jumppasta arvelutti hänelle tuomittujen sakkojen runsaus. Hän älysi että tuomari oli häntä sakottanut omistakin asioistansa. Oikeustuvasta poistuessaan hän mutisi:

"Kyllä sinä nyt osait sakottaa, mutta sakota, ei se rekesi aisa enää eheäksi tule, vaan aisapuolena sinun on ajettava maailman loppuun asti."

XIV

Oli kevät. Käräjään lähtiessä oli lehmät päästetty ulos etsimään ruokaansa. Aurinko paistoi keväisesti, kiuru lauleli ja jo alkoivat urvut lehdiksi puheta.

Pirttipohjan väki vaelsi käräjistä kotiinsa. Yksinänsä kulki jokainen, eikä kuulunut puhelua, ei naurua. Ainoastaan Pirhonen oli lyöttäytynyt eukkonsa seuraan, ja Jumppanen koki pysytellä Susonsa takana sen läheisyydessä. Mutta aivan äänettöminä vaelsivat nämäkin kaksi paria ja eri teitä.

Mutta Susonkin mieli alkoi nyt lopullisesti heltyä. Hän ei vaan löytänyt sanoja, että olisi päässyt sovinnollisen elämän alkuun. Siinä miehensä edellä eväsnyytti kädessä kiirehtiessään ja puhelun alkua miettiessään kuvastui hänen sielussansa koko asian kauheus semmoisena, kuin Jumppanen oli sen oikeudessa unensa perusteella selittänyt. Sydän heltyi ajatellessa mitä kaikkea hänen miehensä oli kärsinyt. Hän kuivasi salaa kyöneleensä ja silloin tuli sovintopuheen alku aivan itsestään. Hän ei näet voinut olla torumatta miestänsä hellällä varotuksella:

"No mikä nyt pitikin miehen villitä semmoisille retkille! Kun alappa nyt ja rupea piruksi ja sitte anna vielä nylkeä itsesi!"

Ei hän sitä aivan sanan mukaisesti tarkottanut, mutta ei osannut paremminkaan säälitellä. Jumppanen mietiskeli vaan, ja vaikea oli Susonkin jatkaa. Ei taas keksinyt semmoista tavallista, josta olisi yhä heltyvä sisu antanut puhua. Paremman puutteessa täytyi siis lempeästi nuhdella:

"Ja sitte vielä menee oikeudenkin edessä roikalehtamaan paljaalla vereslihalla... jotta ei ole edes vaikka paitariepua päällä!"

Ei Jumppanen nyt osannut millään puolustautua: Hän koki vaan pysytellä Suson kanssa hyvissä väleissä.

Niin jatkoivat he matkaansa kunnes tulivat Matkalammen päähän, näreen puoliskojen luo. Siinä istahti Suso, avasi eväsnyyttinsä ja kehotti Jumppastakin:

"Syö nyt sinäkin tuosta tuota pappilan rouvan antamaa otrarieskaa!"

Syötyänsä siinä lähtivät he sovinnossa jatkamaan matkaansa. Jouduttiin tiehaaraan, jossa yhtyi käräjäpaikalta tuleva syrjätie. Siinä osui heihin yhtymään Pirhosen pariskunta, joka oli valinnut eri tien, ettei tarvitsisi Jumppasen matkueessa kulkea. Teki jo mieli lyöttäytyä yhteen joukkoon, mutta mieli ei ollut aivan valmis, ja Pirhosen eukko ryhtyi korjailemaan kengännauhojansa voidaksensa siten jättäytyä jällelle.

Nyt saapuivat molemmat parit veräjälle, josta alkoi Koistisen ja Malisen raja-aita. Sen molemmilla puolilla oli polku, joten voi valita kumman puolen hyvänsä. Jumppanen valitsi Koistisen puolisen polun ja Pirhonen Malisen.

Tie oli metsäistä. Sekaisin kasvoi siinä koivua ja tuontaa ja pihlajaa, ja rauhallisena vaelsi kumpikin pariskunta. Jo läheni metsän reuna, josta alkoi aho. Sen ahon keskellä oli iso muurahaiskeko.

Äkkiä alkaa silloin kuulua outoa mörinää aholta. Kulkijat eivät siihen kääntäneet alussa huomiota, sillä mielessä liikkuvat helpotuksen tunteet. Vasta ahoa lähestyessä sattuiivat molemmat miehet arvelemaan vaimoillensa:

"Koistisen iso härkäkin mörisee jo ulkona."

Mutta silloin tupsahtikin silmiin outo näky. Jumppanen sen huomasi ensiksiki ja ärjäsi:

"Karhun vaivattava!"

Ja todellakin mörisi karhu muurahaiskeon ympärillä. Nyt kirosi Pirhonenkin hätäytyneenä:

"Ja sillä eväällä onkin kuusi pentua, vaikka Kokko valehteli olevan kaksi!"

Kulkijat olivat jähmettyä. Jumppanen selviytyi ensiksi ja ärjäsi kauhuissansa lehmäänsä muistaen:

"Jos nyt ne pennut ovat päästäneet jo sen viimeisenkin lehmän läävästä!"

Karhu ärjyi muurahaiskeolla ja repi maata. Pirhonenkin muisti lehmänsä kohtalon, menetti harkintakykynsä ja syöksyi suin päin metsän peitossa mökillensä päin kankea noutamaan ja huusi:

"Hae kanki, Jumppanen, ja tule apuun!... Hae sukkelaan kanki!"

Vaimot eivät kyenneet pakenemaankaan, Jumppanen tyrmistyi aluksi, mutta selvisi pian siksi, että huomasi huutaa:

"Pirhonen!... Kuule Pirhonen! Elä heitä akkaasi yksinänsä!... Elä heitä akkaasi tahi ei jää lehmän lypsäjää!"

Mutta ei Pirhonen kuullut, vaan ryntäsi kankea hakemaan ja pelastamaan lehmäänsä. Karhu mörisi kamalasti. Jumppanen sieppasi aidasta aidaksen ja yritti hätäissänsä syöksyä aholle, mutta aidas oli niin laho, että tynkä vain jäi käteen. Kiroten viskasi hän senkin pois ja huusi Pirhosen Liisalle:

"Tule h—tissä tälle puolen aidan ja juostaan tuosta heinätietä myöten Koistisen nauriskuopan kautta pakoon!"

Liisa yritti kavuta aidan yli, mutta tarttui hameistansa kiini, Jumppanen kiskasi hänet irti, että hame repesi, ja kolmin alkoivat he juosta Koistisen nauriskuoppaa kohti. Jumppanen hoki juostessansa:

"Kunhan Mansikki saadaan korjuuseen ja minä ennätän suuttua, niin näytän minä sille!"

Alkuaan hän ajatteli viedä akat turvaan nauriskuoppaan ja itse rientää Mansikkia pelastamaan. Mutta kuopalle tultua olivat kaikki niin kiihkoissansa, että kukaan ei kuoppaa huomannutkaan. Ohi juoksivat ja vasta Immosen kaskan luona hoksasi Jumppanen asian ja noitui juostessansa Mansikin turvaksi:

"Pimitti näet selvän älyn niin että ei huomannut sitä Koistisen kuoppaakaan, johon olisi vaikka nuo akat sullonut!"

Hengästytynään saapuivat he Jumppasen mökille. Mansikki ynisi karjapihalla, sillä se oli vainunnut karhun olevan likellä ja haki suojaa. Tuohtuneena löi Jumppanen sitä takkavitsalla lautasille, ajoi läävään ja riiteli:

"Etkö kestä läävässä, vaan lennät suoraan karhun suuhun!"

Pirhonen oli sillä välin pelastanut oman lehmänsä ja palannut kanki kädessä aholle. Mutta kun Jumppasta ei näkynyt, ei auttanut muu, kun palata mökille ja jättää karhu rauhaan. Palatessansa iski hän kangella petäjän kylkeen ja ärjäsi karhua pelotellaksensa.

Muurahaiskeolta alkoi silloin kuulua entistä kamalampi mörinä. Se kuului Jumppasenkin mökille. Suso kävi murheelliseksi ja Jumppanen painui synkkänä tupakoimaan. Suso otti vanhan virsikirjan ja alkoi veisata. Veisuuseen yhtyi lopulta Pirhosenkin Liisa.

* * * * *

Kauran kylvöaika lähestyi. Siementen itävyys oli koeteltu, ja harattiin kauramaita.

Uusi sovintokausi alkoi nyt hiljaksensa valmistua Pirttipohjassa. Sen tarpeen tunki jokainen, mutta ei kenenkään sisu ollut vielä niin kypsä, että olisi sallinut siitä puhua.

Eräänä päivänä tupakoi Jumppasen mökissä Pirttipohjan puheliain ja pienin miehen rehvana, joka ujusteli pienuuttansa ja siksi kerskui suuruudellansa. Tämä mies, Pekka Kuikka, otti nyt karhun puheeksi ja sanoi:

"Ei sitä oikeastaan sitä niin suurta karhukarjaa ilkeä mennä yksinään ryskyttämään tämä isokaan miehen härkä!"

Hän imasi savut, sylkäsi terhakasti ja kehasi:

"Mutta kun sitä oikein yksipuraisiksi heretään ja otetaan seipäät ja niillä mojutetaan sivuille rietasta, niin kystä siitä pitää tulla!"

Hän valehteli nyt pitkän karuhistorian, jonka hän lopetti näin:

"Mutta kun me kaikki Kuikan pojat tarrasimme sen emäkarhun partaan yksimielisinä kuin yksi tuulen vihuri, niin takakäpäliilleen istumaan kapsahtivat pentukarhut ja armoa uikuttivat ja veli-Tahvo sanoi silloin, jotta ollappa tuossa pilli millä puhaltaa, niin tanssia pitäisi joka turrikkaan, että parta vaan leuhkaisi!"

Jumppasen hartiat olivat kumarassa ja piippu oli sammua.

"Vai mitä sinä Jumppanen ajattelet?... Niin jotta painostaako tämä asia sinua, kun olet synkeä tuossa tupakkameiningissäsi?" kysyi silloin Kuikka.

"Eipä tämä erikoisesti... Tämä on ainoastaan semmoista tavallista tupakoimissyntyä", epäsi Jumppanen. Kuikka selitti:

"Se on yksinpä tässä avioelämässäkin se yksipuraisuus semmoinen voima, että ei siinä akka uskalla miehensä torailla. Siinä Kuikankin talossa jos vaan akka rupeaa rykimään ilman yskää ja minä vaan nostan oikean miehen luonnon ja sanon että: ak-ka! niin letti ojona siinä akka laputtaa ulkotöillänsä!"

Jumppanen mietti. Kuikka puhui nyt Pirttipohjan yleisestä voimasta ja kehui:

"Sitä tässä jo yhdessäkin suuremman puoleisessa miehessä asuu semmoinen voima, minkä nyt tässä minunkin kokoisessa miehen jätkässä, niin mitä sitte tässä koko Pirttipohjassa! Karhun tanssia siinä pitää petojen tanssia, kun täältä nousee miestä kuin karpaloo mättään alta!... Siinä se voima on siinä sovussa!... Silloin, kuule Jumppanen, ei tarvitse muuta kuin vähä hönkäistä ja näyttää kurassia, niin häntänsä uneuttaa karhu aholle, kun hätäpäissään lähtee pakoon latmistamaan!... Vai mitä sinä Jumppanen syleksit?... Minä jo sanoin Pirhoselle: 'Pirhonen', sanoin minä Pirhoselle, 'turvaannu sinä Pirhonen vaan Kuikkaan ja pole rikki se eripuraisuus sen Jumppasen kanssa, ja Kuikka kun on etukynnessä, niin suolla se vaan karhu soittaa mennessänsä!'..."

Jumppasella ei ollut vastaamista mitään. Kun Kuikka lähti, kysytteli Jumppanen taas sovinnon tarvetta, kuten Pirhonenkin. Kertakin hän taas valitti Susollekin:

"Se on yleensäkin koko se varsinainen sovinto niin monien sakkojen ja käräjöimisien takana täällä Pirttipohjassa!"

Mutta rehellisesti hän siihen pyrki ja koetti keksiä keinoa miten lähestyä Pirhosta. Asia alkoi häntä painaa. Lisäksi harmittivat häntä vielä maksamattomat viinat. Hän synkkeni viinalle yleensä ja uudisti lupauksensa hävittää koko viinasauna.

XV

Mikko Pirhosen mökissä elettiin oikeastaan samanlaista elämää kuin Jumppasenkin. Sielläkin kysytettiin sovintoa, mutta vaikka Pirhonen olikin Jumppasta liukkaampi mies, ei hänkään jaksanut alkuun päästä. Mutta avioelämä ja -sopu oli rakentunut. Pirhonen oli käynyt maksamassa kärjäkapat ja siltavoudin jyvät, palannut sieltä ja imeksi nyt piippuansa onnellisena. Liisa kampasi pojan päätä.

"Panisit nyt nuo puhtaat alushousut jalkaasi!" kehotti hän tehtävänsä lomassa miestänsä. Tämä tajusi onnensa. Kaikki oli rauhallista. Kissa hyrräsi.

Niin oli perhe-elämä yhteiskuntajärjestyksen avulla pelastunut. Nyt oli vielä yleinen naapurisopu kypsymättä.

Mutta molemmat miehet etsivät jo tilaisuutta missä saisivat toisiansa tavata. Kerta he huomasivatkin toisensa metsässä, ja saadaksensa aihetta pysähtyä toistensa lähetyville, ryhtyivät kuin sopimuksesta kiskomaan virsutuolta, kumpikin tahollansa. Joskus kolauttivat kirveellä koivuun ja sadattelivat sen huonotuohisuutta.

Vähä kerrassansa he sitte koivu koivulta likenivät. Mutta kun pääsivät jo niin likitysten, että voi erottaa silmän valkuaisten välähdykset, erosivat he eri suunnille ja kumpikin istahti ahollensa tekemään virsuja. Se oli ensimmäinen välitön sovintoyritys.

Kauvan saivat he etsiä toista yhtä sopivaa tilaisuutta. Mutta vihdoin tarjoutui sekin: Heidän kauramaansa sattuivat olemaan nyt rajatusten. Aita vaan sattui olemaan välissä. Eräänä päivänä huomasi Pirhonen Jumppasen olevan siellä kyntämässä. Hänkin lähti omalle vainiollensa ja alkoi kyntää.

He olivat alottaneet kynnön vastaisilta reunoilta, niin että vako vaolta lähestyivät toisiaan. Ensimmäinen päivä otti niin kovalle, että täytyi lopettaa kesken päivän. Toisillensa eivät puhuneet, mutta sen sijaan kiukutteli Pirhonen kerrankin ruunakopukallensa:

"Etkö sinä, pattijalka, pääse eteenpäin!... Kaurahan siinä ennättää ripsille asti kasvaa ennen kun pääset toiseen paikkaan!"

Jumppanen tiesi sen olevan hänelle aiottua. Hän yritti sanoa sovittavan sanan, mutta kun ei löytänyt, vaikka miten mietti, tuskastui hän tammallensa ja ärjäsi:

"Etkö komppuroi siinä vaolla!"

Kohta kuului kyntömaalla ainainen riitely hevosten haukkumisen muodossa. Hevosetkin tuskastuivat, luimistelivat korviansa. Jumppasen tamma viuhautti jo häntäänsäkin. Pirhosen aura oli tarttunut kantoon kiini ja kun Pirhonen silloin löi ruunaansa kyntövitsalla, ei tämä enää sietänyt, vaan rupesi potkimaan.

Viimein ei Jumppanekaan enää jaksanut kärsiä, vaan riisui tammansa, ärjäsi sille ja laski syömään.

Hän palasi mökillensä, mutta ei mennyt tupaan, vaan lämmitti saunan. Kylpyjä odotellessa istui hän saunan suulla päivän paisteessa ja mietiksi sovinnon vaikeaa kysymystä. Sitte hän kylpi perinpohjaisen kylvyn. Ei koskaan elämässä ollut hän niin juurtajaksaaen kylpenyt.

Lauhtuneena palasikin hän mökkiinsä ja toivorikkaampana lähti hän huomenna kynnöksellensä. Alku näytti lupaavalta. Pirhonenkin jo hyvitteli ruunaansa:

"So, ruuna! So, so!... Elä nyt nelistä, jotta ei ennätä jälestä hanttuuttaa!"

"No tamma! Prtuu! Otetaan tiero takaisin!" hyvitteli Jumppanekin hevostansa.

Mutta ennen päivän laskua oli nytkin työ lopetettava. Karhun mörinä kuului aina vaan metsistä, ja Pirttipohja oli pelon vallassa. Ei kenenkään karja ollut turvattu. Pakostakin oli pyrittävä yksimielisyyteen.

Entistä raskaammin mieltä väänsi Jumppanekin sitä asiaa. Alkoivat siitä verkkaisat neuvottelut Suson kanssa. Jumppanen koki niillä pyrkiä siihen, että Suso haettaisi Rönty-Kaisan kuppamaan. Hän alkoi selittää tautiansa, sanoen sen olevan veressä.

Suso katsahti mieheensä. Kovin se olikin näinä aikoina muuttunut, ei tosin niin paljon ruumiillisesti kuin mieleltänsä. Hän huokasi. Jumppanen sai siitä rohkeutta valaista kuppauksen tarvetta selityksellä:

"Se tämänkään lihavan Juntusenkaan tauti ei hätkähdä muusta kuin kuppautuksesta!"

Sillä lailla oli jouduttu asian ytimeen ja nyt voi jo Jumppanen sanoa:

"Olisihan se Rönty-Kaisa kuppari!"

Mutta asiaa vaikeutti se, kun ei oltu varma Kaisan mielialasta. Kauvan neuvoteltua lähetettiin poika tiedustamaan, joko Kaisalta oli lopussa talven kerjuulla kootut leipävarat. Poika palasi ja sanoi, että lopussa olivat. Se oli ilosanoma. Heti lähetettiin noutamaan Kaisaa. Tämä tuli ilolla, ja niin alkoi Jumppasen lopullinen parantaminen.

* * * * *

Lämpimänä höyrysi nyt kuoppa. Jumppanen itse virui mahallansa leveällä laudalla, jota käytettiin ruumislautana, ja Kaisa hääri sarviensa kanssa. Niitä varustellen hän kehui:

"Niillä sarvilla on Kaisa ollut toisenkin kerran pirun kanssa puskusilla, kun se rietas on imeytynyt ihmisen vereen... Mutta pois on ruojan täytynyt verestä lähteä, kun Kaisa koko sarvivoimallansa päälle hyökkää!"

"Siinä se nyt on! Johan minä arvasin, että sarvi se pitää olla sarvea vastaan", riemastui Jumppanen itseksensä ja Kaisalta hän kysyi ääneensä:

"Taitaa olla oikeaa sakramentillista työtä tämä sarvipään pois imeminen?"

Kaisalla oli jo kuppuuveitsi valmiina. Hän kerskasi:

"Viimeksi kun imasin Mikko Pirhosenkin niskaan kaksitoista sarvea ja luvut luvin, niin niin sanoi Mikkokin, jotta 'toista se olisi ollut jos olisin sinut nainut tämän Liisan asemasta!'"

Jumppanen oudostui. Hän koetti urkkia syytä, miksi Pirhonen oli kuppuuttanut. Varovasti kysyi hän:

"Vai oli se kuppuutuksillansa tämä Pirhonenkin! Ei suinkaan se sen paljaan naimis asian tautta?"

Kaisa sanoi senkin olleen syynä, ja selitti vielä piippua täyttäessään ja sytytyssavuja vetäessään, että Pirhonen ei ollut sanonut pääsevänsä puheen alkuun eräässä tärkeässä asiassa.

Jumppanen ilostui siitä ja tiedusti:

"Ja lähtikö tuo Kaisan sarvipäätä pakoon Pirhosesta... se toinen sarvipää?"

Kaisa uskoi puhuvansa totta vakuuttaessaan:

"No ei muuta näkynyt kuin häntä, kun livahti saunan ovesta pellolle. Saunan katolla vaan rääkäsi kerran ja sinne tuntui Itkukalliolle päin lähtevän lentää kahnuuttamaan! Ja paikalla sanoi Pirhonen helpottaneen!"

Päästiin siitä jo työn alkuun. Kaisa imasi loppusavut piipusta ja alkoi hakata Jumppasen selkään reikiä veren tulla. Sarvi sarven perästä kiintyi Jumppasen selkään, ja kun niitä törötti siinä jo tusina, arveli Kaisa riittävän.

Mutta Jumppanen halusi päästä Pirhosta terveemmäksi ja vaati imemään toisen tusinan lisäksi. Kaisa pani välillä uuden tupakan ja siivosi varpaittensa välit. Sen tehtyään lisäsi hän Jumppasen selkään toisen tusinan sarvia. Selkä oli jo yhtenä sarvimetsänä. Kaisa otti havuvastan, kylvetti sillä Jumppasen jalkapohjia ja loihti:

"Lähde lempo miehen luista, keho ihmisen lihasta! Herkeä härsemästä, tottele toran pidosta, heitä keho käräjän käynti tämän miehen mahanahassa, tämän jätkän jänterissä, että saisi raukka rauhan, säästyis suurista sakoista sekä akkansa vihoista, naapurinsa katehista, nukkuisi levossa yönsä, pötköttäisi niin kuin pölkky, päivät työssä myllertäisi, niin kuin karhu kankahalla,"

Hän aikoi jo lopettaa toimituksen, kun Jumppanen pyysi:

"Jos sinne keskiruumiillekin vielä imastaisi muutama varovaisuuden vuoksi!"

Kaisa täytti pyynnön.

"Ja jos sitä suullistakin sakramenttia vielä annettaisi", pyysi Jumppanen. Kaisa loihti:

"Heitä hullu huutaminen, paha henki paukkaminen tämän härän hartioilla, Suson miehen selän takana! Jos et lähde niin lähetän, jos et poistu niin saat potkun!"

Toimitus oli lopussa. Kaisa kiskasi sarvet selästä, pesi verisen selän, lakasi saunan havuilla, riisuutui, löi löylyn ja kylpi Jumppasen kansaa herkullisen kylvyn.

* * * * *

Uutena miehenä kyntivät naapurukset seuraavana päivänä kauramaillansa. Nyt he eivät enää hevosillensa riidelleet enempää kuin oli tarpeellista maan kannokkuuden takia. Puheen alkuun eivät vielääkään päässeet.

Mutta jo seuraavana päivänä tapahtui käänne. He olivat jo likenneet raja-aitaa ja lepuuttivat hevosiansa. Silloin asettuivat he raja-aitaa vastaan seisomaan, kumpikin omalle puolelleen, noin viiden metrin päähän toisistansa, tupakoivat siinä ja katselivat toistensa mullosta. Noin puoli tuntia odottelivat he siinä asennossa alkua. Viimein teki Jumppanen äkki päätöksen ja kysyi:

"Kyntämässäkö sinä olet?"

"Niinhän minä arvelin, että jos tuohon mullokseen olisi kylvää ripsua niitä kauran akanoita, jos tuo miten kasvaisi!" vastasi Pirhonen hyvillä mielin. Sen pitemmälle ei vielä päästy. Mutta kun olivat taas tunnin kyntäneet ja hevoset lepäsivät, seisovat he samoilla paikoin samassa asemassa, ja nyt kysyi Pirhonen vuorostansa:

"Kyntämässäkö sinä olet?"

"Ka sitähän minä arvelin, jotta jos tuo aho jotain törkyä kasvaisi, kun häntä tonkii!" jurnutti Olli. Siihen loppui sen päivän yritys. Illalla toki Jumppanen kehäsi eukollensa, kuten Pirhonen häntä:

"Hyvä ja siivo mieshän se on tämä Pirhonen, vaikka sillä on ne omat pahat puolensa."

* * * * *

Kirkkaana paistoi aurinko seuraavana päivänä. Rauhallisena lenteli varis ja kuivumaan levitettyt lapsen rievut paistoivat valkeina nurmella. Meskipehmeä lehmän kellon kilahdus aivan hiveli korvaa.

Miehet olivat nyt pysäyttäneet hevosensa veräjän kohdalla. Jumppanen kömpi Pirhosen mullokselle ja poleksi paakkuja, muka tarkastaaksensa miten kuohkeaa on multa. Sitten istahtivat he kivellet selin toisiinsa ja hautoivat eilisen sovinnon ja puhelun jatkoa. Puoli tuntia miettivät, ennen kun Jumppanen taas voi alkaa. Hän sanoa jörähti selkänsä takana istuvalle Pirhoselle:

"On se kaunista maata tämä Pirttipohja, kun ei olisi vaan riitaa!"

Silloin pääsi Pirhosen kieli irti. Selin hän kyllä istui, mutta rehellisellä mielellä hän innostui:

"On se kaunista!"

Molempien mieltä rupesi nyt omituisen ihanasti vellomaan, että ei kumpikaan jaksanut enempää puhua. Hevoset saivat rauhassa levätä, kun miehet nauttivat maan ihanuudesta.

* * * * *

Kului aika. Molemmat miehet sattuivat samalle työmaalle ja lepäsivät nyt lojuen nurmella mahallaan ihan nenätysten. Jumppanen oli tarjonnut Pirhoselle piipun perät ja Pirhonen Jumppaselle omansa. Nyt he nauttivat tätä toistensa vierasvaraisuutta pureksien mälliänsä.

Ja siinä otti Jumppanen asian puheeksi. Hän ehdotti:

"Vaikka kyllä se on varovinta, että hävitetään se Itkukallion viinasauna ja metsä poltetaan tervaksi!... Sillä kuka sitä muuten osaa mennä takuuseen tästä syntisestä ihmisestänsä!"

Sitä oli Pirhonenkin ajatellut. Jumppanen vielä lisäsi:

"Niillä tavaroilla maksetaan ne Ökön viinat ja kun tätä veljeyttäkin ja sovintoa nyt on näin piisalle asti, niin mikäs se on elää pötköttäessä!"

Ja siinä päättivät he asian lopullisesti. Pirhonen rakensi sovintoa edelleen. Hän lähti kiertämään Jumppasen saunan rakentamisasiaan, sillä hän oli aikonut puuhata sitä varten talkoot ihan omin varoinensa. Hän alkoi asian:

"Vielähän se sinäkin olet miesijässä oleva mies!"

"Ka onhan sitä niitä vielä elonpäiviä jällellä", karnautti toinen.

"Ja eikähän se tämä Susokaan ole vielä ihan ikäkulu!" läheni Pirhonen asiaa, pureksi mälliä ja meni yhä likemmä sanoen:

"Vielähän se tämä Liisakin eilen tarvitsi saunaa."

Ujostutti aivan. Sitä salatakseen hän kehui:

"Niin jotta kuka sen tietää jos Susokin vielä terhistyy..."

"Vai vielä se Liisakin lisäsi sitä perikuntaansa!" älysi nyt Jumppanen ja kysyi:

"Pojanko tuo toki teki?"

"Pojan!"

Sitte vaiettiin, kunnes Pirhonen taas lähestyi asiaa:

"Niin jotta jos Susokin vielä villiintyisi semmoisiin toimiin, niin ei olisi kunnollista saunaa..."

Monesti oli Jumppastakin se jo huolestuttanut, mutta hän valitti:

"Eipä tässä ole ollut varsinaista tilaisuutta saunan tekoon, kun on ollut vähin erin näitä maatöitäkin!"

Silloin Pirhonen ilmotti suoraan:

"Minä siitä näille pirttipohjalaisille juttusin, jotta jos tehtäisi talkoolla se Jumppasen sauna, niin olisihan toki siltäkin kohdalta se asia selvä."

Jumppanen iloitsi naapuristansa, ja huomenna lähetti hän Suson lapsisaunoihin, viemään piirakoita ja verestä leipää Pirhosen Liisalle. Sitä seuraavana päivänä lähetti hän ainoat voinsa papin voista ja selitti:

"Sitä pitää semmoisesta naapurista osata kiittää ja antaa kymmenyksensä!"

Ja vaimollensa hän vielä todisti:

"Se on jumalattoman rehti mies se Pirhonen! Saunatalkootkin lupasi laittaa... niin että ei sinullakaan enää ole huolta perekunnan puolesta!..."

* * * * *

Alkoi yleinen sovinnon teko. Hitaasti se kävi, mutta varmasti. Jokainen sovitti omat asiansa.

Silloin huomattiin, että eräs pirttipohjalaisista puuttui. Tarvittiin jo kuoharia ja silloin muistettiin, että Hilppa oli, kuten jo kerrottu, erehdyksessä lähetetty ruunun kyydillä vieraaseen kylään. Heti lähetettiin miehiä sitä noutamaan vaimonsa mökille omaistensa pariin.

Mutta vieraassa kylässä epäiltiin miehiä veijareiksi, sillä pidettiin mahdottomana että on muka erehdytty niin hullusti, että oma mies on lähetetty ruunun kyydillä vieraaseen maahan. Kahdet hakijat oli jo palautettu ruunun kyydillä tyhjin toimin Pirttipohjaan ja lopuksi kielletty useampia enää lähettämästä.

Mutta kuoharista oli kova puute. Täytyi ponnistaa viimeisetkin voimat. Viimein yritys onnistuikin ja iloisena palasi Hilppa Pirttipohjaan, jossa ensiksi joutui tekemisiin Pirhosen porsaiden kanssa ja sopi välinsä hänen kanssansa.

XVI

Jo varustauduttiin uudelle karhuretkelle. Ensiksi kumminkin päätettiin olla varovia: hävittää matkan varrelta vaarallisin ansa, Itkukallion viinametsä. Koko Pirttipohja nousi nyt Jumppasen ja Pirhosen johdolla yhtenä miehenä. Karhun mörinä lujitti veljeyttä.

Jumppasen saunatalkootkin oli jo pidetty. Sievänä kohosi pikkuinen pyhättö koivun juurella. Sen äsken vestetyt seinähirret hohtivat valkoisina ja niistä tuoksusi pihkan haju. Kun harjahirsi oli paikallansa, istahti käki koivun latvaan ja kukkui siinä onnea talolle. Silloin kehäsi Jumppanen talkooväelle salaperäisenä:

"Nyt seisoo tämän maan ja kansan perustus sukupolvesta sukupolveen, sillä saunassa se on kaiken tämän tavallisen olevaisen perustus ja uloskäyminen. Niin että ei tarvitse sen lisäksi muuta kuin sarvia, ja voimaa korkeudesta."

Väki ei häntä käsittänyt ja pitkät ajat tutkittiin Pirttipohjassa näiden sanojen sisällystä, mutta ei älytty.

Myöhemmin me tämän kirjan lopussa saamme toki kuulla Jumppasen itsensä selittävän tämän salaisuuden.

Sillä välin oli Jumppanen polttanut tervahaudankin. Tervaa olikin tullut neljä tynnöriä yli tavallisen määrän. Pirhonen oli apuna tervapuolikoita kotiin vetäessä. Kun ne nyt oli asetettu riviin seinäviereen ja Jumppanen katseli satoansa, sai hän uutta voimaa. Kotvan hän laski asiaa, mutta viimein rupesi tekemään Pirhoselle tiliä:

"Nämä menevät sitte sen papin saatavista... Tämä ja tämä annetaan sille tuomarille niistä sakoista, niin ei ole enää nekään pahat teot velkakirjan päällä... Ja näillä maksetaan Ökölle sen viinat."

Suso oli tullut paikalle. Jumppanen käski häntä:

"Näillä toisilla tervapuolikoilla pidetään nyt tätä Jumppasen mahaa jumalanamme! Sillä nyt ovat papin saatavat ja Ökön aprakat maksetut!"

Susolla olikin nyt pytyllinen tuoreita silakoita ja mökin laessa riippui vartaallinen reikäleipiä. Tupakkapölkkyssä tuoksui äsken hakattu tupakka ja maitotiinussa oli vielä sen verran maitoa, että se värjäsi puoli tiinullista vettä harmaaksi. Pidot olivat siis valmiit. Miehet söivät tukevan illallisen ja lähtivät saunaan.

Huomenna sitte ristittiin Turusen poika ja Pirhosen äsken syntynyt. Jumppanen oli Susoinensa kummina.

Ja kun hän palasi ristiäisistä kotiinsa, puhui hän vaimollensa:

"Nyt sitä ihminen on jo tyytyväinen kaikkeen muuhun paitsi siihen pääasiaan!"

"No vielä siinä nyt vanhoillasi ollessa semmoisia ajattelet!" kainostui siihen Suso, ryhtyen lattiaa luuttuamaan. Mutta ei hellittänyt mies, vaan murisi taas:

"Sillä on nyt jo seitsemän... Pirhosella!... Ja meillä vasta yhdeksän!"

"Elä nyt siinä hupsi!" leikkeli Suso tekeytyen ynseäksi. Jumppanen vaikenikin, mutta asia ei antanut lopulta rauhaa. Eräänä päivänä sanoi Suso salaperäisesti:

"Saisit niitä saunapuita varustaa vähä runsaammalta kuivamaan!"

Ujosteluaan salatakseen ryhtyi hän kahvia keittämään ja nuhteli selin mieheensä hääräillessään:

"Ja siunaisit nyt jo tuossa itsesi ja tyytyisit osaasi... vanha mies!"

Oitis Jumppanen lähti hakkaamaan paraimpia tervaspuita saunapuiksi.

* * * * *

Oli jo joutunut Pirttipohjan ihanin kesäaika: juhannuskokkojen aika. Lehtimetsät olivat pehmeimmillänsä. Saunalöylyjen höyryt haisivat tuoreimmillansa ja niihin sekottui uusien vastojen pehmeiden lehtien suloinen maku.

Jumppanen ja Pirhonen oli nyt täyttämässä lupaustansa. Yhdessä koko Pirttipohjan väen kanssa olivat he kaataneet itkukallion metsän tervaspuiksi. Ainoastaan koivut ja pihlajat ja tuomet oli jätetty kaatamatta käen kukunta-puiksi, ja että olisi minkä oksille ripustaa eväskontit riippumaan ja pesuvaatteet kuivumaan. Kaadetut puut oli pilkottu tervaksiksi, hauta oli laitettu ja nyt oli sen sytyttämispäivä. Kaikki oli tehty talkoolla. Yksimielisyys oli lujittunut ja rauhallisina kuunneltiin nyt jo karhun mörinää ja varustettiin talkoita sen pään varalta.

Sytytettiin tervahautaa. Vanhat viinapuolikat oli tuotu tervapuolikoiksi. Oli Pirttipohjan suuri juhlapäivä. Istuttiin tervahaudan ympärillä hartaina kuin kirkossa. Mustalaisen akka souvatti Jumppasen viime syntynyttä ja köyhä loisakka Pirhosen lasta. Ruta-Leena raaputti lautamies Juntusen päätä. Ilma oli yhtä ihanuutta. Metso rupsutteli lehdossa siipiänsä ja käki kukkua heletteli. Ruta-Leenan taitat olivat tehonneet Ökön tyttöön ja Juntusen poikaan, samoin muihin. Rakastunut tyttö sattui sen johdosta laulamaan, kuin itseksensä.

Jumppasen pani laulu sanattomaksi. Tahvo Kuikka kysyi häneltä:

"Onko se sinussa Jumppanen taas sitä tupakkasyntyä... vai sitä karhusyntyäkö sitä jo pakkaa mieleen?"

Ei voinut Jumppanen vastata. Pitkä äänettämyys syntyi. Mutta mieli oli niin täysi että hänen täytyi viimein valittaa:

"Se tuo laulu luikahuttaa tässä maassa niin tätä syntisen ihmisen ajallista mieltä, jotta rinta rupeaa pullistumaan siitä sanottavan paljoudesta!"

Joonas mustalainen sattui silloin vielä kituuttamaan viuluansa. Se täytti mielen lopullisesti. Jumppasen kieli herkkeni ja hän todisti:

"Tämä maa on ihana, jotta se väkisinkin vetryyttää jo paljaalla laulullansa kielenkin tuosta tupakoimiskankeudesta ja karhusyntyästä ja sydämmen kyllyys vuotaa silloin väkisinkin suun kautta ulos, kun kieli ei ole enää salpana edessä!"

Koko Pirttipohjan väki sulii hänen kanssansa. Pikkuinen Tahvo Kuikka kehäsi ensimmäisenä terhistyen:

"On tässä maassa ihanuutta!... Ja varsinkin tämä väki on oikeata karhua ja jättiläistä."

Hän kellisti vatsaansa, ja korotti ääntänsä:

"Kun tämmöistäkin miehen härkää jätkehtii kujasilla ja karjapihoilla, niin kateiseksi sen pitää panna vieraan mielen, jos sattuu matkustamaan ja hoksaa vaan silmätä!"

Tytöt olivat ruvenneet viskomaan toisiansa kukilla. Mustalaisen akka hyssytteli Jumppasen viime syntynyttä vihtakeinussa souvatellen.

"Omaa... omaa on kaikki Pirttipohjassa!" todisti Jumppanen, kun kuuli mustalaisen laulavan hänen uudelle perillisellensä. Se oli merkki Pirttipohjan herruudesta, ja että Pirhonen ei pääse edelle. Ei hän enää jaksanut riemuansa hillitä, vaan todisti:

"Omaa on kaikilla Jumppasilla kaikki, mitä on Pirttipohjan maassa, mustalaisista ja rytkyläisistä ja kerjäläisistä ja hevosvarkaista lähtien aina tähän tervahautaan ja tähän syntiseen Jumppaseen ja sen viimeiseen rintaperilliseen asti, hamaan viinan keittäjiin asti... Tässä maassa ei ole mitään liikaa eikä mitään liika vähä, sillä tässä maassa ei ole mitään vierasta, vaan kaikessa elää Jumppasen henki... pirttipohjalaisuuden henki."

Kuului kanteleen helähdys, sekä paimenen huilun ääni. Ja nuorten joukko yhtyi lauluun. Pojat nostelivat tyttöjänsä ja lauloivat ja kisailivat. Hölö-Heikki teki kuusen juurella taikaa parannellen Virsusen jalkaa. Akka häntä torui:

"Ei se herkeä jomottamasta paljaalla konstilla! Laula sille loitsu, niin jos avittaa!"

Hölö-Heikki joutui tiukalle ja kiroili pelastuakseen pulasta.

"Senkö pahuuksella tässä pääsee loitsu-laulun alkuun, kun ei ole viinaa!... Viina kuuluu jalan parannustaikaan!"

"Kuuluisi se... jos olisi!" tarttui jo Tuunainen ja Pirhonen lisäsi:

"Kuuluisi... kuuluisi se viina!"

Jumppanen jo raapi päätänsä. Syntyi keskinäistä puhetta viinasta, kun miehet siitä juttelivat hiljaksensa parittain.

Nuoret leikittelivät ja akat supattelivat toisillensa.

Viulu kitisi, Punkki-Matin tyttö hyräili, ja ukko Kosonen soitti pari säveltä kanteleella.

Viimein löi Jumppanen Ököä olalle ja sanoi:

"Kuule Ökö?"

Tämä sylkäsi rauhallisena, Jumppanen imasi savut, tuli taas Ökön eteen, kopautti olalle ja toisti:

"Ö-kö!"

"Sakkojapa tuosta vaan saa!" murahti tämä. Jumppanen raapi korvallistansa, arveli ja sanoi viimein jyrkästi:

"Sinulla on, Ökö, sitä vielä."

Ökö muljautti paateen. Toiset seurasivat esimerkkiä. Silloin sanoi jo Jumppanen paateen tarttuen:

"Kohotetaanpas tätä pirun päälakea... jos siellä olisi!"

"Heitä, Leena, se päänraaputus! Jo sitä välttää!... Kun ei sieltä kuitenkaan mitään löydy!" käski jo lautamies Juntunen, varustautuakseen Jumppasen avuksi paatta nostamaan. Toiset miehet jo maistelivat ja varustautui joku jo tötteröäkin tekemään.

Jumppanen valitti paadesta:

"Tämä on pahuksen iso kivi nostaa."

Miehiä riensi joutuin apuun ja kohta nosti Jumppanen paaden alta viinapuolikon ja sanoi muka ihmeissänsä:

"Viinapahan on!" ihmettelivät toisetkin naurussa suin ja Ökö murisi:

"Viinapuolikko!"

"Ka jos väkisin otatte, jotta ei saa sakkoja ja maksusta vaan pidätte huolen, niin minkäs minä väkivaltaa vastaan voin!"

Mutta Rönty-Kaisa tulikin jo tuohitötteröinensä ja Juntunen varustelihe loitommalla. Kaisa asetti tötterönsä puolikon alle ja kehotti:

"Lirautappas Jumppanen siihen!"

Miehet olivat kukin tötteröitänensä laittamassa.

Jumppanen oli jo saanut tötterönsä täyteen ja maistoi siitä. Viina oli seistessäänsä väkevöitynyt. Jumppanen muikisti ryyppyn jälkeen suutansa. Ja saadaksensa täyden varmuuden viinan erinomaisuudesta ryyppäsi hän uudestaan. Suu meni nauruun. Hän astui Ökön eteen, löi sitä taas olalle ja sanoi:

"Ökö! Sinä kätkit hyvän viinan tähän asti, ja viinan siemenen sinä pelastit! Puolikollinen parasta tervaa pitää sinun saada jokaisesta tötteröllisestä, sillä sinä olet rehellisestä viljasta aineesi valmistanut, etkä ole sitä akanoista keittänyt! Ja rehellisyys se on pääasia pahankin teossa."

* * * * *

Oli jo ryyppy otettu ja Jumppanen katseli viimesyntynyttänsä, jonka riepua Suso levitteli oksille kuivamaan. Hän alkoi puhua nyt:

"Thana oli tämä maa varsinkin silloin kun tuo Suso kukoisti kuin mansikka ja tämä Jumppanen rakasti ja tyttöjen silmät vaan vuotivat kyyneliä!... Ja sitte se alkoi vasta Jumppasen oikea elämä... Suloista oli kuulla kun Jumppasen esikoinen tuutussa päästi oikean itkun ja Suso lullasi ja uusi Jumppanen korotti ääntänsä... Ryyppätään!"

Hän innostui edelleen:

"Ja Jumppasen rikkaus se vaan lisääntyy ja maa kaunistuu... Ja saunasta se voima tulee, sillä haikara pesii aina minun saunani katon harjalla."

"Sitäkö se tämä Jumppanen viisasteli sillä saunavoimallansa!" hoksasi nyt Rönty-Kaisa Jumppasen salaperäisen puheen.

Tämä lisäsi:

"Ja kaikissa niissä perillisissä vaan pauhaa ja räiskää tämä Jumppasen voimallinen henki!"

Viinapuolikko nostettiin kivelle, ja kuohari-Hilppa asettui viinan laskijaksi.

Jumppanen ryyppäsi ja käski:

"Ja nyt akat tanssimaan ja mustalainen soittamaan. Nyt sanoo Jumppanen totuuden, sillä nyt puhuu suu viinan runsaudesta. Nyt!"

Varustauduttiin. Jumppasella oli tötterö kädessä, kun hän ilmotti lopullisen totuuden. Hän sanoi:

"Se ei ole mies eikä mikään, joka ei uskalla katsoa itseänsä peilistä niin voimallisesti, että joka arpi ja näppylä näkyy koko maailmalle!... Nyt kuulkaa!" Hän ryyppäsi ja jatkoi:

"Jumppasen nenässä on semmoinen näppylä, jotta se on niinkuin iso patti hevosen polvessa, ja se ei loppuisi, eikä lähtisi, vaikka koko maailman hevostohtorit siitä leikkaisivat hevosen pattilihaa, niin että sillä lihalla saisi elättää kaikki maailman karhut ja kansat. Se vaan kasvaa ja paisuu aina!"

"Mitä sinä nyt kaikista syylistäsi menet maailmalle hölöttämään!" torui jo Suso, alkaen ihmisten tähden ujostella miehensä näppylää.

Mutta Pirttipohjan riemu oli nyt rajaton. Naurettiin, halailtiin ja pyörittiin kukin akkansa tai tyttänsä kanssa. Jumppanen löi Pirhosta olalle ja kehäsi:

"Kuule Pirhonen! Sinä olet rehvakka mies ja minä sinusta tykkään... Kuulehan, kun minä ihan ääneni korotan ja toisenkin totuuden sanon: Pirttipohjassa on eletty ja Jumppasina on pysytty, vaikka halla on saanut rauhassa möristä Rämesuolla! Sillä mitä ei voida hävittää, se täytyy jaksaa kestää, ja mitä ei voida peittää, se täytyy olevaksi myöntää, ja kuitenkin vaan jaksaa leivissä pysyä. Sillä palavaa taloa ei voida vakan alle kätkeä!... Anna Pirhonen karhujen vihellellä ja hallan kuuraista harjaansa nostaa ja sinun korvaasi puhalttaa!"

Suso yritti jo varottaa miestänsä, sillä hän pelkäsi uutta onnettomuutta, mutta Jumppanen keskeytti:

"Suso! Elä sinä sitä sure mikä tulee, sillä onhan meillä käräjät ja laki, joka sakottaa, minkä me rikomme!... Nyt juodaan lopullinen veljesmalja ja sovinnon ryyppy, ja sitte tanssimaan, ja mustalaisen ja Ökön viulun pitää vinkua ja karhun viheltää ja käen kukkua. Hei! Ijankaikkisen sovinnon malja!"

Maljat kohotettiin, ja soittoon ja käen kukuntaan ja iloon sekaantui karhun huikea vihellys, ja väki ryhtyi laulaen tanssimaan melkutusta.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIRTTIPOHJALAISET ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.